

ҚАЛБ КЎЗИНГНИ ОЧ...

Мавлоно Румийдан ҳикматли сўзлар

Румий, Жалолиддин.

Қалб кўзингни оч... Мавлоно Румийдан ҳикматли сўзлар. Таржимон ва нашрга тайёрловчи Сабоҳат Бозорова. Т.: “Сано-стандарт” нашриёти, 2011. 160 бет.

ISBN 978-9943-396-16-6

УДК: 821.222.8-84

ББК: 84(0)9

Адем Сертелнинг “Can kulagini Ac. Hz. Mevlanadan ozlu Sozler” китоби асосида нашрга тайёрланган ушбу рисоладан Мавлоно Жалолиддин Румий асарларидаги ҳикматли сўзлар ўрин олган.

Бу борадаги анвалги нашрлардан фарқли ўлароқ Румий ҳикматлари мавзуларга бўлиниб, алифбо тартибида берилди.

Сизни ўйлантираётган баъзи бир муаммолар, шунингдек қалбингиздаги оғриқ нуқталарга ушбу тўпلامдан малҳам топасиз деган умиддамиз.

Масъул муҳаррир: филология фанлари доктори, профессор
Нажмиддин КОМИЛОВ

Тақризчилар: филология фанлари номзоди, доцент Адҳамбек
АЛИМБЕКОВ,

филология фанлар номзоди Дилнавоз ЮСУПОВА

© “Сано-стандарт” нашриёти, 2011

СЎЗБОШИ

Мавлоно Жалолиддин Румий асарларига қизиқиш кейинги пайтда янада ортмоқда. Зеро, инсоннинг ҳам моддий, ҳам маънавий ҳаёти учун зарур ўғитлар унинг асарларида мукамал бадиий ифодасини топган.

«Маснавийи Маънавий»нинг тўла ҳолдаги назмий таржимасининг Ўзбекистон халқ шоири Жамол Камол таржимасида нашр этилгани, марҳум шоир ва таржимон Асқар Маҳкам томонидан икки китобнинг шарҳи билан эълон этилгани қувонарли воқеа бўлди.

Сабоҳат Бозорова томонидан нашрга тайёрланган «Қалб кўзингни оч... Мавлоно Румийдан ҳикматли сўзлар» китоби Румийни англаш, унинг маънавий оламидан баҳраманд бўлишга томон хайрли, қутлуғ қадамдир, дейиш мумкин.

Кенг ўқувчилар оммасининг манфаатини кўзлаган ҳолда ушбу китобга Румий асарларидаги ҳикматли сўзларнинг насрий, содда баёни асосида тартиб берилган.

Танланган ҳикматлар инсонни жиддий тафаккурга, ибратга чорлайди: «Саховат шаҳватларни, лаззатларни тарк этишдир. Шаҳват туфайли йиқилган турмайди», «Яхши одамнинг кўнглига ёмон фикр келдими, бу бежиз эмас, бунинг бир сабаби бор», «Дангасаликда кўпроқ зарар бор», «Тавба қуртга, ишқ эса аждаҳога ўхшайди. Тавба инсонларнинг, ишқ эса Аллоҳнинг сифатидир...»

Жалолиддин Румий ҳикматларининг шарҳига оид аввалги нашрлардан фарқли ўлароқ, ушбу китобда мавзулар алифбо тартибида берилган. Бу китобхон учун яна бир қулайлик туғдиради.

Мазкур китобни нашрга тавсия этаман.

**Нажмиддин Комилов,
филология фанлари доктори, профессор**

КИРИШ

• Сен ердан униб чиққан ўсимликлар каби тупроқнинг сутига боғлангансан, унга ўргангансан. Қалбларнинг озуқасига кўникда, бу сутдан узилишга ҳаракат қил! Эй, пардасиз нурларни қабул қилиш иқтидори бўлмаган киши, ҳеч бўлмаса ҳарфлардаги яширин нур бўлмиш ҳикматли сўзларни эшит, уларни е! Шундай қилиб, у ҳижобсиз нурни қабул қилишни ўрганасан, пинҳон нурни ҳам пардасиз кўра оладиган бўласан. Шу тариқа юлдуз каби фалакда кезасан. ҳатто фалакдан ўзга манзилларга ҳам сафар қиласан!

• Бу китоб эртақ деганга эртақдир... лекин бу китобда ўз ҳолини кўрган бу китоб орқали ўзини англаган киши марддир! “Маснавий” Нил дарёсининг сувидир... Мисрликка қон(дек) кўринади, аммо Мусо қавмига қон эмас, сувдир Бу сўзнинг душмани кўзимга шундай кўринапти... Жаҳаннамга боши билан йиқилган!

• “Маснавий” сўзларини ўқиб, осонгина тушунаман, идрок этаман деб ўйлаяпсанми? Ёки пурҳикмат сўзлар ва пинҳон сирлар қулоғингга келсинми? Эшитасан, эшитасан-у сенга эртақдек туюлади... фақат ташқи томонини эшитасан, ичкисини эмас! Бир гўзал бошига, юзига рўмол ўрабди, сендан юзини яширибди! Эҳсон сурмаси кўзингни равшан қилса, очса, тўғри билан мажозни ажратасан, фарқлайсан! Ҳид билмаган кишига мушк ҳам бир, гўнг ҳам!

• Балки, бундан кейин изн бўлар-у керакли сирлар айтилар. Сир уни билгангагина маҳрамдир. Сир уни рад қилган кишининг қулоғига айтилмайди. “Маснавий” сўзларидаги шакл, шаклга маҳлиё бўлганни йўлдан адаштиради; маънога аҳамият берган кишига эса йўл кўрсатади. Аллоҳ ҳам “Бу Қуръон кўнгил вазидан баъзиларга тўғри йўл кўрсатса, баъзиларни йўлдан чалғитади” дейди.

АВЛИЁ

• Аллоҳ мардларининг оёқлари остида тупроқ бўл. Сен ҳам биздек ҳасадинг бошига тупроқ соч!

• Ёғоч қилични жангга олиб борма, оху фиғонга туншмаслик учун уни бир бор назардан ўтказ: агар ёғоч бўлса, бор, бошқасини қидир; агар олмос бўлса, қувонч билан олға бос! Олмос қилич авлиёларнинг аслаҳоналаридандир.

• Комил тупроқ олса, олтин бўлади, нокас олтинни қўлига олса тупроққа айланади. У ҳақиқий эран (авлиё) Аллоҳга маъқул бўлгандир, барча ишларда унинг қўли Аллоҳнинг қўлидир.

• Авлиёларда Аллоҳ берган шундай қудрат бор-ки, отилган ўқни қайтара оладилар.

• Авлиёлар эслатиш ва унуттиришга қодирдирлар, шу ҳолда ҳар кишининг кўнглига ҳокимдирлар. Авлиё унуттириш қудрати билан бир кишининг зеҳнини банд қилдими. у одам ҳеч нарса қила олмайди.

• Огоҳ бўлки, авлиёлар замоннинг Исрофилларидирлар. Ўликлар улардан жон топадилар, тириладилар.

• Шунинг учун юмшоқми-қаттиқми, авлиёларнинг сўзларини тинглашдан қочма, уларга кулоқ ос, у сўзлар динингга қувват бўлади.

• Уларнинг қаҳраболари бор, чиқарсалар сенинг сомон чўпидек борлигингни девона қилади, ўзларига тортади. Қаҳраболарини яширсалар. сен йўлдан озасан. Инсон мартабасининг ҳам Аллоҳнинг авлиёлари қўлида ҳайвондек мағлуб бўлганини англа, эй йўқсил!

• Ўзинг билган, неча марта лаб ўтган йўлда ҳам йўлбошловчи бўлмаса адашасан. Ўзингга кел! Юрмаган йўлингдан ёлғиз борма, йўл кўрсатувчидан асло юз ўгирма!

- Йўловчиларнинг йўлдан адашганлари, ёвуз руҳли шайтоннинг уларга нималар қилганини “Қуръон”дан ўқи! Уларни асосий йўлдан юз минглаб йил узоқ бўлган йўлга элтди, фалокатга йўлиқгирди, қип-яланғоч қолдирди. Уларнинг суякларига, улардан қолган нишонларга қара ва ибрат ол: эшагингни уларнинг йўлига бошлама.

- Йўл билувчи идрокли пир нафс кули боғларига арик қазувчидир. Ирмоқ ўзини қандай поклайди? Инсоннинг билими Аллоҳ илми билан бирга нафс беради. Қилич қинини кеса оладими? Бор, бу жароҳатни жарроҳга кўрсат. Агар бу ярага пир малҳам кўйсагина дардингдан қутуласан, фарёд-у фиғонинг битади.

- Ҳазрат Пайғамбар (с.а.в.): “Умматларим ичида шундайлари бор-ки, улар мен билан бир хил яратилганлар, мен билан тенг ҳиммат соҳибилар. Мен уларни қайси нур билан кўрсам, уларнинг қалблари ҳам мени айнан шу нур билан кўради”, дедилар.

- Ёлғизликдан умидсизликка тушгач куёшдек бир севгилининг сояси остига кир. Бор, тезда бирор Аллоҳ дўстини қидир. Шундай қил, Аллоҳ сенинг дўстинг бўлади.

- Тупроқдан ҳам ожизмисан? Тупроқ севгилини топгач бир баҳор туфайли юз минглаб гулларга етишди.

- Пирлар шундай кишилар-ки, ҳали бу дунё яралмаганида ҳам уларнинг жонлари қарам денгизида бор эди. Бу танга тушишдан олдин неча бор яшадилар. экишдан олдин мевалар сараладилар.

- Нафсинг ундан қочмоқда. Чунки сен оловдансан, у сув дарё суви. Сенинг туйғунг, фикринг оловли. Шайхнинг туйғуси ва фикри эса у гўзал нур.

- Атрофда қанча ҳунарлар, қанча билимлар бор-ки. инсон уларни ўргангач бошдан айрилади! Бошинг кетишини истамасанг оёқ бўл, фикр ва тадбир соҳиби бўлган Қутбга юкин!

Шоҳ бўлсанг ҳам ўзингни ундан устун кўрма. Бол бўлсанг ҳам унинг ўтидан ўзга нарса тўплама. Сафо аҳлига хизмат қилишни истамасанг аждарҳо оғзига тушган айиққа ўхшайсан.

- Аллоҳ билан дўст тутинишни истаган киши авлиёлар ҳузурида бўлсин. Акс ҳолда у ҳалок бўлади. Чунки у бутуни бўлмаган қисмдир. Шайтон бирор кишини қарам соҳибларидан айирса, уни ёлғиз қолдиради, шу ҳолда бошини ейди, маҳв этади.

- Ҳар лаҳзада тинмай подшоҳларнинг кўланкасини қидир, топ-ки, у кўланкада куёшдан ҳам яхши ҳолга келасан. Сафарга чиқсанг, шундай ният билан чиқ, уйда ўтирсанг ҳам бундан ғофил қолма!

- Кўнглингда йўқолган ҳикмат матоси дил аҳлида топилади. Кўр кўнгил жони, қулоғи, кўзи бўлса ҳам ўғри шайтоннинг изини топа олмайди, уни қўлга кирита олмайди. Шайтоннинг изини топишни, ўғрини қўлга олишни кўнгил аҳлидан умид қил, бу ишни улардан иста, тош-у тупроқдан эмас.

- Шайх умид ва кўркув каби кўнгилларга киради, юради. Жаҳоннинг сири унга ниҳон эмас. Эй сармоясизлар, кўнгил соҳиблари ҳузурида кўнгилларингизни кўриқланг!

- Сен қандай терс иш қилаяпсан. Кўрларнинг ёнига мақомга эришиш ниятида бораяпсан, одобга риоя қилиб эшик ёнида ўтирибсан. Кўзлиллар ёнида эса одобни тарк этаяпсан. Шунинг учун шаҳват оловига ўтин бўлдинг-да!

- Йўлбошловчи йўловчига, чўлларда ҳар лаҳзада йўқолганга керак. Манзилга етганларга кўздан, нурдан бошқа нарса керак эмас. Улар йўлбошчидан ҳам, чўлдан ҳам қутилганлар. Агар у висол марди бирор далил келтирса, “Мужодала ичида тарадудда қолганлар англасинлар” деб келтиради.

- Кофир ким? Шайхнинг имонидан ғофил бўлган. Ўлик ким? Шайхнинг қалбидан хабардор бўлмаган!

- Йўлбошчисиз йўловчига икки кунлик йўл юз йиллик

бўлади.

- Шунинг ҳам кўрмайсанми? Аллоҳ авлиёлари эришган якинликда юзлаб кароматлар бор. Масалан, темир Довуднинг кўлида мумга айланади... Ҳолбуки сенинг кўлингда мум темир бўлади! Яратиш ва ризқ беришда ҳамма тенг, бу сифатлар ҳаммада бор. Аммо бу улуғлар Аллоҳ муҳаббатига эришдилар.

- Бир қўлли бир авлиё кун кўриш учун сават тўқиётган пайтида Аллоҳ унга иккита қўл берар эди. Бир киши авлиёни хас-чўпдан ясалган чайлада зиёрат этди. Икки қўллаб тўрва тўқиётганини кўрди. Шайх унга: “Эй жонининг душмани, нега густоҳлик қилиб ёнимга келдинг? Нега рухсат сўрамай хузуримга кирдинг?” деди. Келган киши: “Ихлосимдан, иштиёқимдан” дегач шайх кулимсиради ва деди-ки: “Ундай бўлса кел... аммо эй улуғ киши, буни пинҳон сақла. Токи мен тирик эканман, на дўстингга, на севгилингга, на бошқаларга, бирон инсон зотига бу сирни очма!”. Шундан кейин кўпчилик кишилар унинг икки қўллаб сават тўқиётганини дераза ортидан кўрдилар. Шайх: “Ё Раббий, ҳикмати сенга аён. Мен яшираяпман, сен ошкор этаяпсан” деди. Унга шундай жавоб келди: “Бир қанча киши кўлинг кесиклигини мазах қилди. сенга қарши бўлди. У ёлғончи эди. Аллоҳ уни шарманда қилди”, дедилар. “Мен уларнинг кофир бўлишини, бу янглиш фикр, бу шубҳа билан яшашларини истамайман. Мен кароматни ошкор қилдим, ишлаётган вақтингда сенга икки қўл эҳсон этганимни кўрсатдим. У бечоралар сен ҳақингда шубҳага тушиб, лаънат олмасинлар...”.

- Аллоҳ авлиёларни одамларга раҳм қилиб ер юзига келтирган. Улар одамларни Аллоҳ даргоҳига даъват этадилар. Халқ ҳақида қайғуриб: “Ё Раббий, буларни сен халос қил”, деб дуо қиладилар.

- Йўқсил шайхлардан бири кўзи ожиз пирнинг уйида “Қуръон” турганини кўрди. Ўзича: “БУ ерда “Қуръон”нинг

нима кераги бор. Бу одам кўр бўлса”, деди. Шу ўй оромини ўғирлади. “Бу ерда шу кўрдан бошқа ҳеч ким йўқ, бу қандай синоат? Яхшиси ҳеч нарса сўрамай, сабр қилай, сабр билан ниятимга етай”, деди. Тун ярмида “Қуръон” ўқиётган овозни эшитди. Ўрнидан сакраб турди-ю шу ажиб манзарани кўрди: кўр пир “Қуръон” ўқиётган эди! Тўғри ўқиётган эди. Сабрсизланган шайх беихтиёр савол берди: “Кўзинг кўр бўлгани ҳолда бу сатрларни қандай ўқияпсан, хайратдаман, тўғриси?” Кўр деди: “Эй таннинг

илмсизлигидан халос бўлган, буни Аллоҳ қила олмайдими? Нега хайрон бўласан? Мен Аллоҳга: “Эй мададкорим бўлган Аллоҳ, эй мадад сўралгувчи Тангрим, одам жонига қандай боғланган бўлса, мен “Қуръон” ўқишга шундай иштиёқмандман. Аммо ҳофиз эмасман. Ё Раббий, “Қуръон” ўқиган пайтимда кўзларимга нур бер. менинг кўзларимни оч, “Қуръон”ни кўлимга олиб ўқий”, деб дуо қилдим. Аллоҳдан: “Эй “Қуръон” ихлосманди, эй ҳар дардда бизга

юзланган, биздан умид узмаган киши, қачон “Қуръон” ўқишни истасанг, уни қўлга олсанг, шу лаҳзада кўзларингнинг нурини қайтиб бераман, эй буюк фитратли киши”, деган нидо келди. Ҳар нарсани билгувчи, ҳеч бир ишдан ғофил бўлмаган у улуг подшоҳ, у ягона Аллоҳ тун чироғи янглиғ кўзларимга нур эҳсон қилмоқда”.

- Лутф ва марҳамат соҳиби бўлган Аллоҳ бандалари Аллоҳнинг фазилатларига эгадирлар. Улар қийинчилик пайтларида пора олмайдилар, одамларга раҳм-шафқат кўрсатадилар, мадад берадилар. Эй балоларга учраган одам, ўзингга кел, уларни қидир... ўзингга кел, офат онда уларнинг дуосини ғанимат бил!

- Авлиёлар қуёшнинг қўриқчиларидир. Инсонлар орасида Аллоҳнинг сирларини биладиган, англайдиган шулардир.

- Сен уйма-уй, жойма-жой Аллоҳнинг саломини изла,

ғафлатда қолма! Мен оғзидан ёқимли бўй келган кишидан ҳам Аллоҳнинг хабарини, ҳам Аллоҳнинг саломини эшитдим! Бу Аллоҳ мардларининг саломини жон-дилдан қабул қиламан, Аллоҳнинг саломини уларнинг саломида ҳис қиламан, эшитаман. Чунки унинг саломи ҳам Аллоҳ саломи бўлгандир. Чунки у ўз борлиғини оловга отган, ёққандир.

- Авлиёларга эргашмадинг, уларни интизор қилдинг, у ерда ҳам қисмат кунининг кутиши сенга ёр бўлади, кутасан, интизор бўласан.

- “Авлиёлар халқ кўзидан пана бўлиш учун тоғларга кетадилар”, дейдилар-ку... Аслида одамларга нисбатан булар юзта тоғнинг тепасига чиққанлар, оёқларини етти қават осмон устига қўйганлар. Улар халққа нисбатан юзлаб денгиздан, юзлаб тоғлардан нарироқда экан, нега то-ларга чиқиб яширинсинлар? Авлиёларнинг тоққа қочишга эҳтиёжи йўқ... Кўк аргумоғи ҳам унинг ортидан ўйноқлайди, оёғидан юзлаб тақалар тўкилади, тўкилади-ю яна авлиёнинг изига ета олмайди! Зоҳиран пари кўздан ниҳонку... инсон парилардан ҳам яширинроқдир. Ақллига нисбатан инсон шу қадар яширин бўлса, ғайб оламидаги хос инсон қандай бўлади?

- Авлиё ўз-ўзига юзлаб сўзлар айтади, тинглайди, аммо ёнида ўтирган киши ҳидини ҳам ололмайди! Ломакон оламдан кўнглига юзлаб савол-жавоблар келади, манзилига қадар етади!

- Эй ғофил ташна, биз авлиёларнинг сўзларидан Ҳизр оби ҳаётини ичмоқдамиз, кел! Бу тошқин сувни кўрмаётган бўлсанг, ҳеч бўлмаса, кўрлардек келиб кўзангни сувга тўлдир. Бу дарёда сув бор, буни эшитдинг-ку... кўрга тақлидан иш тутиш керак! Кўзани дарёга тушир... оғирлашганини ҳис қиласан... Ҳис қиласан-у сув эканлигига ишонасан, кўнглинг куруқ тақлиддан қутулади. Кўр одам дарё сувини кўра олмайди, аммо кўзанинг оғирлашганини сезиб, сув эканини билади.

- Шайх билан бирга эканигда ёмонликлардан узоқсан...

кеча-кундуз кетаверасан, кемадасан. Жонлар бағишлаган жонга сиғинасан, кемага кириб ухлайсан, шу тахлит йўл босасан' Замоннинг пайғамбаридан айрилма... ўз хунаринг, ниятингга кўпам ишонма!

- Замона қутбининг сўзига қарши нақлий илмни қўллаш сув борлигида таяммум килишга ўхшайди!

- Бу йўлдаги кўшкни, соябонни, шон-шуҳратни тарк эт... Йўлбошчинг ҳаракат килмагунича ҳаракатланма! Бошсиз ҳаракат қилган дум бўлади... Бундай одамнинг ҳаракати чаённинг қилмишларига ўхшайди!

- Ақлинг бўлмаса ўзингни ўлик ҳолига келтир... Сўзи тирик бир оқилдан мадад тила.

- Аллоҳнинг раҳмати қаҳридан ортик, илгаридир. Сен ҳам илгари бўлишни истасанг, бор, илгари кетган бир мардни ахтар.

- Шайтон уларни йўлдан озишга, шайх эса ҳидоятга бошлайди.

- Инсонга қўл-канот ақлдир. Одамнинг ақли бўлмаса ўзига бошқа бир ақлни йўлбошловчи қилиши керак. Ё устун бўл, ё устунлик изла, ё фикр соҳиби бўл, ё фикр соҳибини изла.

- Зулматга талпинган киши пирнинг амрига кирдими ёруғликни кўради.

АЗОБ

- Ҳасрат ва фиғон хасталик пайтидадир. Беморлик чоғи асл хушёрлик, бедорлик, уйғоклик чоғидир. Касал бўлганингда гуноҳларингга тавба қиласан. Гуноҳнинг жирканчилигини кўрасан, “Тузалганимда тўғри йўлга кираман”, деб ният қиласан. “Бундан кейин бандаликдан бошқа ишни қилмайман”,

деган қарорга келасан. Шу ҳолдан аён-ки, хасталик сенга ақл бағишлайди. Эй ҳақиқатни изловчи кимса! Шу ҳақиқатни билки,

кимда дард бўлса, у дармонга етгандир. Ким бедорроқ бўлса, дарди зиёдадир. Ким вазиятни яхшироқ англаган бўлса. ранги сомондир.

- Олов ичига киргину олов ўртасида атиргул-у жасмин топган Ҳазрат Иброҳимнинг сирларини кўр. Ичкари кир, бошқаларни ҳам чақир-ки, подшоҳ олов ўртасида дастурхон ёйибди. Эй мусулмонлар, ҳаммангиз оловга кириш; дин лаззатидан бошқа ҳамма нарса азобдан иборатдир. Йиғининг охири кулгудир. Окибатни кўрган одам муборак бандадир. Қаерда оқар сув бўлса, ўша ер яшнайдир, қаерга кўз ёши тўкилса, ўша ерга раҳмат ёғилади.

- Ғам етганда тавба қил. Чунки ғам Ҳақнинг амри билан таъсир қилади.

- Одам Ато ер юзига йиғлаш, фарёд қилиш. нола чекиш ва маҳзун бўлиш учун келгандир.

- Икки денгиз мисол кўзларим марваридларга тўлиши учун ғам тупроғини кўзимга сурмадек тортмоқдаман.

- Баҳорда гул тўкилгач, мева кўринади. Тан хароб бўлгач жон кўринади. Нон синдирилиб ейилмагунча қувват берадими? Узумлар сиқилмай шароб бўладими?

- Озиқсизлик озиғи сенга озиқ бўлса, боқиб жонни топдинг, ўлимдан қутулдинг демакдир. Ғамдан қувонч орта бошладими, жон боғинг атиргул-у гулсафсарларга тўлади.

- Нимадан фойда кўрсанг, ундан қоч. Заҳар ич. обихаётни тўк!

- Билимсиз одамнинг “Ё Раббий” дейишига изн йўқ! Зиён-заҳматга учраганида Аллоҳга зорланмасин деб оғзида ҳам, кўнглида ҳам қулф бор. Оғзи ҳам ёпиқ, кўнгли ҳам. Фиръавнга беҳисоб мол-мулк берилди, у эса улуғлик, буюклик даъвосига киришди. У ёмон табиатли одам Ҳаққа зорланмасин деб бош оғриғи ҳам берилмади.

- Аллоҳ унга бутун дунёнинг мулкани берди-ю дардалам,

изтироб бермади. Дард Аллоҳни пинҳон чорлашингга сабаб бўлиши билан бутун дунёнинг молидан афзалдир. Дардсиз дуо совуқдир, бир нарсага ярамайди Дардли дуо ва ният кўнгилдан, ишқдан келади.

- Ғамдан хурсанд бўлган киши, ундан бошқа нарсдан хурсанд бўлма, севинма. Дарду ғам баҳордир, бошқа нарсалар қиш! Ундан бошқа ҳамма нарса сени аста-секин ҳалокатга элтувчи фикрлардир Истаса сенга тож, тахт, мол, мулк бўлсин! Ғамдан севин, ғам висол тузоғидир. Бу йўлда пастга тушиш аслида юксалишдир. Ғам бир хазинадир. Сенинг заҳмат ва машаққатларинг булоғи. Аммо бу сўз болаларга қандай таъсир қилади?

- Ғам егин-у ғамингни орттирганларнинг, сени дардга дучор қилганларнинг нонини ема. Чунки ақлли одам ғам ейди, бола эса қанд!

- Хурсандчилик ғам боғининг мевасидир. Бу фараҳ яра, у ғам малҳам. Ғамни кўрдингми, ишқ кучоғига отил.

- Жафога учраб, хурсанд бўладиган пайтда қочган, яна сафо тилаган кишиларга ҳайрон қоламан. тўғриси. Таёқ билан гиламни урган гиламни эмас, чангни қоқади!

- Қара, нўхат оловдан беҳол бўлиши билан сув юзига қалқиб чиқади. "Нега мени оловга ташладинг, қайнатаяпсан, нега сотиб олдинг-у бу ҳолга солдинг", дейди. Нўхатни пишираётган аёл нўхатни чўмич билан туртиб: "Йўқ, яхшилаб қайна, идишдан чиқишга ҳаракат қилма. Сени ёқтирмаганим, ёмон кўрганимдан қайнатаётганим йўқ-ку!

Хушхўр, лаззатли бўл, ейил, жонга қўшил деб қайнатаяпман. Бу синов сени хўрлаш учун эмас! Кўнглингни бузма, бошингни ғам кундасига қўй, Исмоилдек бўғзингга пичоқ тортай. Овга ярамаган итнинг бўйнида тасма бўлмайди. Хом, пишмаган нарса лаззатсиздир", деди. Бу сўзларни эшитган нўхат: "Агар шундай бўлса, хоним, қайнаганим бўлсин, сен ҳам менга ёрдам бер. Бу

қайнатишда сен меъморсан. Мени чўмич билан ур, қандай яхши ураяпсан. Шундай қилиб, ўзимни қайнатаман, шу билан бирга унинг кучоғига етаман. у билан ковушишга йўл топаман!”, деди.

- Шундай экан, пок рухнинг қутулиши учун жуда кўп балолар чекиш, идрокли бўлиш лозим.

- Табассум йиғиларда ниҳондир. Эй соф ва пок киши. хазинани вайроналардан қидир.

- Сўфи, қалб кулоғингни яхшилаб оч, сенга сўзларимни англатай. Такдир сенга бир шапалоқ туширдими, кут, энди яхши либос кийдиради. Чунки у шапалоқ ургандан сўнг тож-тахт ҳады этмайдиган подшоҳ эмас. У учун дунё пашшанинг қанотига тенг. Бир шапалоққа қарши эса сўнгсиз эҳсонлар беради. Бўйнингни дунёнинг олтин бўйинтуруғидан тезроқ қутқаргин-у Аллоҳдан шапалоқ сотиб олишга чоғлан. Пайғамбарлар ҳам мусибатлар, дардларга сабр қилганликлари боис бошлари баланд бўлди.

- Ўзингга кел, зерикиш-у малол сабабли совуқ-совуқ ох чекма. Дард изла, дард изла, дард изла, дард! Бефойда дорилар дардга дармон излаш учун хийла топадилар. Улар қароқчилардир, “солиқ” деб пул тўплашга тутинадилар. Аччиқ сув, ичилган пайтда совуқ бўлади. ёқади, аммо чанқокни босмайди. Юр, риёкор дармондан қоч, дардинг сенга дармон бўлсин, тузалсин. мушқлар сочсин.

АХЛОҚ ГЎЗАЛЛИГИ

- Ҳазрат Мусо (а.с.) чўпонлик қилаётганида сурувдан бир кўй қочди. Ҳазрат Мусо (а.с.) югуриб уни қувлай бошлади. Чорикларини ечди, оёқларининг таги шишди, қаварди. Кечгача кўйни қидирди. Кўй кўздан йўқолди. Кейинроқ кўй ҳам чарчади. Ҳазрат Мусо (а.с.) уни ушлаб олди. Мехр билан кўйнинг

бошини силади, онасидек эркалади. Заррача ҳам жаҳл қилмади, ғазабланмади. Фақатгина меҳр кўрсатди, кўзларидан ёшлар оқди. “Менга-ку раҳминг келмади, ўзингга нега жабр қилдинг?” деди. Шу лаҳзада Аллоҳ малакларга шундай деди: “Пайғамбарлик Ҳазрат Мусога ярашади”. Ҳазрат Мусо (а.с.) шундай марҳамат қилди: “Ҳамма пайғамбарлар болалиги ёки ёшлигида чўпонлик қилган. Чўпонлик килиб синовдан ўтмасидан Аллоҳ уни йўлбошчи қилмайди. Ҳукмдорлар инсонларга чўпонлик қилар эканлар. Аллоҳнинг амрига итоат этмоқлари шарт. Сурувни бошқараётганда Ҳазрат Мусо (а.с.) сингари мулойим, хушфёъл бўлишиақл ва тадбир билан иш юритиши лозим. Шундай йўл тутса, Аллоҳ унга ойнинг тепасида, юксакликлар салтанатида руҳий чўпонликни беради. Пайғамбарларни ҳам бундай чўпонликдан қутқарган, уларга покиза, солиҳ бандаларга чўпонлик қилишни буюргандир”.

АҲМОҚ

• Марям ўғли Исо унинг конини тўкмоқчи бўлган шердан қочаёгандек бир тоққа қараб кетаётган эди. Бир киши орқадан етиб келиб: “Тинчликми? Ортингдан ҳеч ким қувлаётгани йўқ, сен эса қушдек учиб кетяпсан? Аллоҳ ризоси учун бир дақиқа бўлса ҳам тўхта. Нега қочаяпсан? Билгим келди. Ортингда на шер бор, на душман, на бирор нарсадан хавотирланишингга асос бор, на чўчишингга! Кимдан қочаяпсан, эй, карам соҳиби?”

Ҳазрат Исо жавоб берди: “Мен аҳмоқдан қочаяпман. Менинг йўлимни тўсма, ўзимни қутқарай!”

Йўловчи яна савол берди: “Кўрларнинг кўзларини карларнинг қулоқларини очувчи Масиҳ сен эмасмисан?”. Ҳазрат Исо: “Ҳа, мен ўшаман”. деди.

Йўловчи: “Ғайб афсунларини ўликка ўқиб, майитни

ўлжасига ташланган арслондек сакратиб тирилтирган султон сен эмасмисан?" деб сўради.

Ҳазрат Исо: “Менман”, деб жавоб қайтарди.

Йўловчи: “Эй хуш чехрали, тупроқдан қушлар яратган сен эмасмисан?” деб савол берди.

Ҳа мен ўшаман”, деб жавоб берди Ҳазрат Исо. Йўловчи таажжуб ичра сўради: “Ундай бўлса, эй покиза рух, кимдан кўрқаяпсан? Истаганингни қила олсанг, шундай мўъжизаларга қодир бўлсанг-у сенга банда бўлмаган ким экан?

Ҳазрат Исонинг жавоби шу бўлди: “Танни бекиёс қилиб яратган, жонни азалдан бор этган Аллоҳнинг покиза зотига қасам-ки. Унинг пок зоти ва сифатларн ҳаққи учун фалак ҳам енгини, ёқасини йиртиб, унга ошиқ бўлгандир. Ўша афсунни, ўша Исми Аъзамни кўрга ўқидим кўзлари очилди, карга ўқидим эшитадиган бўлди. Тошдек тоққа ўқидим ёрилди, хирқасини киндигигача йиртди! Ўликка ўқидим тирилди. Ҳеч нарса бўлмаган танаси бўлмаган нарсага ўқидим пайдо бўлди, бирор нарсага айланди! Аммо аҳмоқнинг кўнглига юз минг маротаба ўқисам ҳам нафи бўлмади. Мармар қоялар кесилди-ю унга таъсир ҳам қилмади. Ҳудди қушга айлангандек, унда бирор нарса униши имконсиз!”

Йўловчи яна саволга тутди: “Аллоҳ отининг кўрга, карга, ўликка таъсир қилиб, аҳмоққа таъсир қилмаслигининг боиси не? Улар ҳам иллат, бу ҳам иллат... нега уларга таъсир қилади-ю бунга таъсир қилмайди?”

Ҳазрат Исо: “Аҳмоқлик Аллоҳнинг қахридир. Қасаллик эса қахрдан эмас, тушкун бир ҳолатдир-ки, унга банда ҳам ачинади, Худо ҳам. Лекин аҳмоқлик шундай иллат-ки, аҳмоққа ҳам зарар қилади, у билан сўзлашганга ҳам!... Бунга чора топиш имконсиз”, деб жавоб қайтарди.

Ҳаво сувни аста-секин сўриб олганидек, аҳмоқ ҳам эътиқодингизни ўғирлайди. Тошда ўтирган одамнинг харорати

пасая бориб, қандай касал бўлса, аҳмоқ ҳам сиздаги ҳарорат, муҳаббат, иштиёқни ўғирлайди, сизга совуқлик беради!

АҚЛ

- Ақл-заковатда камолга эришиш билан Аллоҳга етиб бўлмайди. Подшоҳнинг фазл-у эҳсони ожизлигини билган кишидан ўзгани тан олмайди.

- Бизнинг шу ҳолимиз бу тотли денгизда сув устида сузаётган косаларга ўхшайди. Ичи бўш идиш сув устида сузади. Тўлганда эса денгизга ботади. Ақл пинҳондир, ўртада бир олам кўриниб туради. Бизнинг шаклимиз ўша денгизнинг долғаси ёхуд намлигидан иборат. Ақл диёрида не-не олимлар бор! Бу ақл денгизи нақадар бепоён.

- Ақл баҳслари ҳукмрон даврда Умар ва Абдулҳаким сирдош эдилар, Аммо Умар ақл оламидан жон оламига келгач. жон оаҳсида Абдулҳаким Абу Жаҳл бўлди. Абу Жаҳл жонга нисбатан жоҳил бўлиш билан бирга ҳис ва ақл жихатидан комил эди. Ақл баҳси, билгинки, асар ёки сабабдир. Жон баҳси эса бутунлай ҳайратланарли нарса ҳисобланади.

- Эй яхши дўст! Ошиқ холис ва соф шаробни ўзидан топса, ундан баҳраманд бўлса, бу мақомда ақл барҳам топади (бу сирга ақл етмайди). Ақли жузъи сирга соҳибдек кўринса-да, аслида ишқни инкор этади. Малак ҳам йўқ бўлмагунча шайтондир. Ақли жузъи сўзда ва амалда бизнинг дўстимиздир. Аммо ҳол масаласига келганда “ҳеч” ва “йўқ”дан иборатдир.

- Ақлинг инсонлар оёғига тушов бўлса, у ақл эмас, илон ва чаёндыр.

- Сенинг ақлинг туякашга ўхшайди, сен эса туясан. Ақл сенга истар-истамас ҳукмини ўтказиб, сени тортиб кетаяпти.

- Инсонлардан қочган йиртқич хайвонларнинг ҳаммаси уй

хайвонларига нисбатан паст(каш)дир!

- Йиртқич хайвонларнинг қони мубохдир. Чунки юксак ақлдан қочмоқдалар. Ақллари йўқдир.

- Ўта ақлли бириси оқилнинг ақлидан қочса, ақллилар тоифасидан хайвонот тўдасига ўтади.

- Мен узоқ вақт олдинга интилган ақлни синадим. Бундан кейин девона бўлиш мумкин.

- Жузъий ақлни ўзинга вазир қилма. Ақл-и куллини вазир қил, подшоҳим. Ҳою-ҳавасни ўзингга вазир қилма ва покиза жонинг намоздан, ниёздан қолмасин. Чунки бу ҳоюҳавас хирслар билан тўла ва фақат ҳозирни кўради ақлнинг ташвиши эса дин ҳақидаги мушоҳададир. Ақлнинг кўзлари ишнинг оқибатини кузатади, ақл бир гул учун тикан заҳматини чекади!

- Юлдузлар ва тиббиёт ҳақидаги бу билимлар пайғамбарларнинг ваҳийларидир. Акс ҳолда ақл ва туйғу у томонга қандай йўл топади? Жузъий ақл бир нарсадан ҳукм чиқарадиган ақл эмас. У илм эгасидан билимларни қабул қилади, ўрганади.

- Бу ақл ўрганиш ва англашга қодир. Аммо ваҳий соҳиби унга ўргатади. Барча санъатлар шубҳа йўқ-ки, даставвал ваҳийдан майдонга келади, кейинроқ ақл уларнинг устига баъзи нарсаларни қўшади. Диққат билан қара! Бизнинг ақлимиз бирор санъатни уста бўлмаган ҳолда ўргана оладими? Санъат ҳақидаги билим шу ақл билан юзага келсайди, устасиз санъат яралган бўларди.

- Бахтли ва омадли кишилар биладилар-ки, ақл ва заковатни даъво қилиш иблисдан, муҳаббат эса Одам Атодандир!

Канъон каби кемадан бош тортма... Уни ақли кибрлантирган, алдаган эди. “Мен баланд тоғнинг устига чиқаману қутуламан, Нухга бўйин эгиб нима қиламан?” деди. Эй ақлсиз, қандай қилиб бўйин эгмайсан?! Аллоҳ ҳам ундан миннатдор. Ўзингни аҳмоқнинг ўрнига кўй, унга эргаш, шундагина нажот топасан.

Отам, инсоннинг уруғи, “Жаннатийларнинг кўпи аҳмоқлардир” дер эди. Ақлзаковат сенга ғурур ва кибр беради... аҳмоқ бўл-у кўнглинг тозалигича қолсин. Аҳмоқлик дегани элга икки марта масхара бўлган одамнинг аҳмоқлиги эмас... Бу аҳмоқлик унга мафтун бўлган одамнинг аҳмоқлигидир. Ўзларини унутиб, Юсуфини жамолини кўрганлар, унинг хуснига махлиё бўлиб бармоқларини тўфраганлар бор-ку, шулар аҳмоқлардир! Ақлни дўст йўлида қурбон қил... ақлларнинг хаммаси у томондандир, удир!

- Мушук каби ақли ақли уйғоқ унинг... ўғри сичқон тешиқда қолиб кетади. Қаерда сичқон чиқса, бирор нарсага қўл чўзса, демакки, у ерда мушук йўқ, бўлса ҳам фақат сурати бор! Мушук нима? Арслонларни йиқитган арслон... танадаги иймонга мансуб ақл!

- Интил, ҳаракат қил-у ақл ва эътиқод пири бўл... У гўзал ақл йўқликдан юз кўрсатгач Аллоҳ унга бир либос кийдирди. Минглаб исмлар берди. буларнинг энг оддийси куйидагича: у ҳеч кимга муҳтож эмас. Ақл бир бора юз курсатса, суратини иамоён қилса, кундуз унинг нури қаршисида зулматда қолган бўлар эди. Қўлида машъаласи бўлган, жамоанинг олдига бориб, уларга раҳнамолик қилган кишини “АҚЛЛИ” дейдилар.

- Ақл ваъдасини эсда тутуди... унутувчанлик пардасини йиртади. Ақлинг бўлмадими, паришонлик сенга душманлик қилади, режаларингни бузади. Парвона ақли камлигидан ўзини ўтга уради. оловнинг куйдириши ҳаёлига ҳам келмайди. Қаноти ёниши билан тавба қилади, аммо ҳирс ва паришонлик уни яна ўтга отади. Бирор нарсани идрок этиш, англаш, эслаб қолиш ақлнинг вазифасидир... ақл буларнинг даражасини оширади.

- Бирор арра ақлни иккига ажратса, у оловдаги олтиндек яна кулиб туради. Ваҳима дунёни куйдирган фиръавнга. ақл жонларни мунаввар этган Ҳазрат Мусо (а.с.)га хосдир.

Бу ақлнинг олдинни кўра олиши қабрга қадардир лекин

кўнгилик соҳибининг ақли най чалингунгача бўладиган нарсаларни кўради. Жузъий ақл чакмоқ ва ёруғ кабидир. Чакмоқнинг ёруғи билан ваҳийга етиб бўладими? Чакмоқнинг ёғдуси йўл кўрсатишга ярамайди. у булутнинг йиғлаши учун берилган амрдир. Бизнинг ақл чакмоғимиз ҳам йиғлаш учундир. Йўқликнинг борлиқ ишқида йиғлаши учун.

- Ақллар ўртасидаги зиддият, мартаба нуқтаи назаридан ердан кўкка қадардир. Куёшдек ақл ҳам бор. Зухро юлдуздан пастроқ, юлдузларнинг учишидан қуйироқ ақллар ҳам мавжуд. Ақл бордир, сархушнинг шамидек, ақл бордир учкун мисоли.

- куёшдек ақлнинг олдидаги булут тарқадими, Аллоҳнинг нурини кўрган оқиллар фойдаланадилар.

- Ризқингни шу ақл билан қўлга киритасан. Бошқа ақлга келсак: у билан етти қават осмонни қўйида қолдиришинг мумкин. Аллоҳ ишқида ёнсанг, ақл билан иш тутсанг Аллоҳ сенга бу ақлдан жуда кўпини, ҳатто етти юзтасини эҳсон қилади.

- Орифнинг қибласи висол нуридир “файласуфлашган” ақлнинг қибласи эса хаёл.

- Идрокни ҳирс ва таъма тузоғи деб бил. Покиза инсоннинг шайтондек ақлли бўлиши нимага керак? Ақли, фикри илғор бўлганлар бир санъат билан кифояланадилар. Аммо у қадар илғор фикрли бўлмаганлар санъатни кўйиб, санъаткорни топадилар.

- Йиғинларда пайғамбарларникидек ақл изла.

БАЛО

- Бир дарвеш мевалар билан озикланар, бошқа ҳеч нарса емас эди. У тоғларда дарахтлар, турли мевалар бор эди. Аллоҳга: “Ёрабий, сенга сўз бераман. Бу дарахтлардан мева узмайман. Шамолда ерга тўкилган мевалардан бошқа мевани емайман.

қўлимни ҳеч қайси шохга узатмайман”, деди. Маълум муддат сўзида турди. Кейинчалпк қисматнинг синовлари бошланди. Шунинг учун сўзингизда доимо “Иншооллоҳ” денг, аҳдларингизда эса “Худо хоҳласа” иборасини ишлатинг.

Очлик ва нафс сабабли тузоқда, қафасда маҳбусликда бўлган қанча кушлар бор. Сув ичида эмин-эркин юрганида нафс дардида қармоққа илинган не-не балиқлар бор. Нафси-ю шахвати туфайли расво бўлган қанча номусли, ҳижобли аёллар бор. Нафс дардида пора олиб, уятдан юзи сарғайган, билимли ва яхши феълли не-не қозилар бор.

- Тақдир тақозоси билан йўқотган нарсаларинг сендан балони даф қилади, буни шундай деб бил! Бир улуғ зотдан “Тасаввуф нима?” деб сўрадилар. У шундай жавоб қайтарди: “Сиқилган пайтда кўнгилда қувонч, фараҳнинг бўлиши!” Аллоҳ “Йўқотган нарсаларингизга ачинманг, ҳатто бўри келиб эчкингизни еса ҳам”, деди. Бу бало каттароқ балоларни даф этиш, бу зиён даҳшатлироқ зиёнларнинг олдини олиш учундир.

- Бир зиёнга учраш бир қанча зиёнларни даф этади. Жисмимиз, молимиз жонимизга фидодир. Жонимизга келадиган бало жисмимизга, молимизга келади. Ғазабга учрадингми подшоҳларга мол-мулкингни бериб, бошингни кутқарасан. Иш билмайдиган жоҳилмисан? Фалокатга учрагач подшоҳдан молингни яширишга тушасан.

- Шамол Сулаймоннинг тахтига тескари эсди. Сулаймон: “Эй шамол, тескари эсма”, деди. “-Тескари иш тутма, тескари ҳаракат қилсанг, менинг терслигимга аччиқланма!”. У қўли билан тожини тузатар, тож яна қийшайиб қолар эди. Нақ саккиз марта тўғрилади, саккиз марта эгилди. Деди: “Эй тож, бу нимаси? Бошқа қийшайма!”. Тож жавоб қайтарди: “Мени юз марта тўғриласанг ҳам. яна барибир қийшайман, чунки, имонли киши, сен қийшайяпсан”. Шунда Сулаймон кўнглини тўғри қилди, кўнглидаги шахватни совутди. Тожи дархол тўғирланди,

бошида истаганидек турди. Сулаймон уни атайлаб кийшайтирар. тож эса яна тўғирланар эди. Улуғ пайғамбар тожини саккиз марта кийшайтирди, ҳар сафар тож тўғирланди. Хуллас, бошингга қандай дард келса, ўзгани айбдор килма, ўзингга боқ!

- Балони даф қилишнинг чораси ситам ўтказиш эмас. Чора эҳсон, афв, карамдир. Пайғамбар: “Садақа балони даф этар”, дедилар. Эй йигит, касалингни садақа билан давола.

БАСИРАТ

(Эҳтиёткорлик, ақл-идрок донолик, узоқни кўриш)

- Эй ўғил! Агар кўзингни очсанг, сабр (мулойимлик) суви ҳам, ғазаб ўти ҳам Ҳақданлигини кўрасан.

- Икки бармоғингни икки кўзинг устига қўй: бирор нарса кўраяпсанми? Сен кўрмасанг ҳам дунё бор. Айб шум нафснинг бармоғида. Ўзингга кел! Кўзингдан бармоғингни ол-да, нимани истасанг кўравер. Инсон кўздан иборатдир. Қолгани тери. Дўстни кўра олган кўзнигина “кўз” дейдилар. Дўстни кўрмаган кўзнинг кўр бўлгани яхши. Бундай киши Сулаймон бўлса ҳам, чумоли ундан афзалроқдир.

- Аччиқ-ширинни кўз билан кўриб бўлмайди. Басират аҳли уларни оқибат панжарасидан кўра олади. Оқибатни кўрган кўз тўғрини кўра олади...

- Кўраяпман дейсан, аммо уни кўришнинг аниқ-тиник нишонлари бор. Денгизнинг кўпигини кўрдингми. мафтун бўлишинг керакки, денгизни ҳам кўрасан. Кўпикни кўрган сирларни айтади. Аммо денгизни кўрган ҳайратда қолади.

- Бири минорани кўради, минорадаги қушни кўрмайди. Минорадаги лочинни кўзи илғамайди. Иккинчиси қанот қоққан қушни кўради, лекин қушнинг оғзидаги уқпарни кўра олмайди. Аллоҳ нури билан қараган эса ҳам қушни кўради, ҳам оғзидаги

укпарни. Бириси инсонни нақшлар билан безаган лой суратида кўради, бошқаси илм ва амал билан тўла лой шаклида! Бадан минорадир, илм ва ибодат кушга ўхшайди, уни, истасанг, уч юз дона деб ҳисобла, истасанг икки дона. Ўртача фикрловчи одам фақат кушни кўради, унинг олди ёки ортида ҳеч нарса кўрмайди. Пар эса кушда яшириндир. куш у билан тирик, тумшуғида пар бўлган кушнинг доимо жонидан жўшади. На вақгинчалик, на қарзга олинган бўлмайди!

БИЛИМ

- Одам Атонинг кўзи Аллоҳнинг пок нури билан кўрганидан отларнинг ҳақиқати ва ички томони унга аён бўлади!

- Бир кишини қози килдилар. Йиғлашга тушди. Ноиб козига: “Йиғлашингиз нимаси? Йиғлаш, фарёд қилиш вақгингиз эмас, кувонадиган, қутланадиган пайтингиз!” деди. Қози оҳ уриб, жавоб кайтарди: “Кўнглига ҳоким бўлмаган, ишнинг аслини билмаган киши қандай қилиб ҳукм чиқарсин? У ҳақиқатни билган икки киши ўртасидаги жоҳил, холос. У икки ғаним нима қилганини билади. Шўрлик қози у иккисининг ҳийласини қайдан билсин? Билмайди, ғофил. Шундай экан, жонига, молига қандай ҳукм. чиқарсин?” Ноиб: “Ғанимлар билимли, аммо иллатлидир. Сен эса жоҳилсан. аммо шариатнинг шамисан. Чунки сенда қасд ва иллат йўқ. Иллатсизлик кўзларнинг нуридир. У иккаласини ғараз кўр қилиб кўйган. Билимларини ҳам қасдлари-ю иллатлари қабрга тикқандир. Беғаразлик билимсизни олим қилар, қасд ва ғараз илмни зулмга айлантиради. Сен пора олмагунингга қадар кўр эмассан, аммо таъма килдингми, кўрсан, кўр-у қулга айланасан” деди.

- Билимнинг қаноти иккита, шубҳаники эса битта. Шу нуқсони сабабли уча олмайди. Бир қанотли куш тезда қулайди.

Яна учишга ҳаракат қилади. нари борса икки одимлик йўл босади. Шубҳа қуши йиқилиб-суриниб, умид ошёнига тоқ қанот билан учишга интилади Аммо бу қуш шубҳадан халос бўлиб, билим соҳибига айланиши билан қаноти жуфт бўлади, қанот қоқади.

- Тунд табиатли кишига илму урфон ўргатиш йўлтўсар қароқчининг қўлига қилич беришга ўхшайди. Сархуш занжига қилич тутиш одам бўлмасга илм ўргатишдан афзалдир. Билим мол-мулк, мартаба ва ҳукмронлик ёмон табиатли кишилар қўлида фитнага айланади.

БОЙЛИК

- Эри деди: “Токайгача фойда ва ҳосил қидирасан. умримизнинг қанчаси қолди ахир? Кўпи кетиб ози қолди. Ақли бор одам ортиқ-камига қарамайди. чунки иккаласи ҳам селдек ўтади. Сел тиниқ бўлса ҳам, лойқа бўлса ҳам... Шундай экан, ундан сўз очма.”

- Бадавий деди: “Эй хотин, сен хотинмисан ёки ғамқайғу уяси? Йўқсиллик мен учун фахрли иш, бошимни қотирма! Мол-дунё бошдаги кулоҳга ўхшайди. Кулоҳга кал юкинади. Чиройли, жингалак сочли кишига эса кулоҳнинг боридан йўғи яхши. Аллоҳ марди мисли кўздир. Кўзнинг юмуқ бўлганидан очиқ бўлгани яхши. Савдогар қулни сотаётганида камчиликларни ёпиб турувчи кийимни ечади. Қулнинг камчилиги бўлганида кийимни ечармиди? Ечиш у ёқда турсин, бирор хийла ишлатиб, уни кийими билан кўрсатар, “Бу бўлар-бўлмас нарсага уялаверади. Ечинтирсам уялиб сендан қочади”, деган бўларди. Бой қулоғигача гуноҳга ботган, аммо давлати бор: айбини ёпади. Таъмагир таъма туфайли бойнинг айбини кўрмайди. Таъмагир барча кўнгилларни эгаллайди. Камбағалнинг сўзини ҳеч ким

эшитмайди. Камбағаллик сен тушунадиган нарса эмас, камбағалларни камситма. Чунки йўқсилларнинг улуғлик соҳиби Аллоҳдан улуғ ризқлари бордир. Улуғ Аллоҳ одилдир. Одиллар чорасиз бечораларга қандай қилиб зулм этсинлар? Бирига неъмат, мол-мулк бериб, бошқасини “ёнсин” деб ўтга отадиларми? Шундай ишни Аллоҳдан, икки дунёни яратгандан кутса бўладими?

- Сен ҳам бир-икки кун йўқсил бўлиб кўр-у йўқсилликдаги икки хисса бойликка гувоҳ бўл. Йўқсилликка сабр қил, бу ғамни, қайғуни унут. Чунки улуғлик соҳиби Аллоҳнинг юксаклиги йўқсилликдир. Каноатлари эвазига бол денгизига ғарқ бўлган минглаб жонларии кўр. Йўқсилликдан азоб чеккан юз минглаб жонларга боқ... Атиргул каби гулбашакарга қоришган, шу лаззатдан лаззатлангандирлар.

- Борлик йўқликдан фарёд этмагандир. Йўқлик у борликни ўзидан узоқлаштирган, кетказгандир. “Мен йўқликдан қочаяпман”, дема. Аслида у сендан йигирма маротаба кўп қочмоқда! Сиртдан қараганда сени ўзига чорлаётир, аммо кўнглида сени рад таёғи билан итармоқдадир. Бу ишлар қувлаганни чалғитиш учун отга тесқари қоқилган тақалардир, эй пок киши! Фиръавннинг, Ҳазрат Мусонинг нафратини Ҳазрат Мусодан бил!

- Мол-давлат илондир... Унда захар бор. Одамларнинг давлатмандни улуғ санаши, унга сажда қилиши эса аждарҳога ўхшайди.

- Бой бойлиги туфайли Аллоҳ даргоҳида рад этилди. Чунки қудрати бор, сабрни тарқ этди, истаганини қила бошлади!...

- Эшакнинг ярасига бўз боғласанг, бу бўз ярага ёпишса-ю уни тортиб олмоқчи бўлсанг, эшак оғриқдан ирғишлай бошлайди. Шундай ишлар қилмаган одам қандай бахтиёр! Мол-мулк бўзга, бойлик хирси ярага ўхшайди. Кимнинг хирси кўп бўлса, жароҳати каттадир. Бойкушнинг мол-мулки фақат

вайронадир.

ВАҚТ

- Бу “Маснавий” бироз кечикди. Қоннинг сут бўлиши учун бироз вақт керак. Бахтинг яна бир гўдак туғдирмагунча қон ширин сут ҳолига келмайди. Буни яхшилаб уқиб ол.

- Кундузни Аллоҳ марди сирининг акси деб билинг; кўзни ёпган оқшомни эса унинг айб ёпувчилигининг акси. Аллоҳ сахар чоғини хуш кўради дейдилар. Бу ҳам сахар вақти унинг акси бўлганидандир.

- Ўтмиш, келажак сенга боғлиқдир. Аслида иккаласи ҳам бир. Аммо сен иккита деб ўйлайсан. Бир одам унинг отасидир, ўғлимиз Зайднинг остида бўлган том Амрнинг устидадир.

Хом мевалар қаттиқ ёпишган, у ердан осонлик билан кўчмайди. Чунки хом мева кўшкка, саройга муносиб эмас. Аммо пишиб ширинлашгач, лаб тишлатар ҳолга келгач шохларда тура олмай тўкилади.

- Бир вақтдан, вақт қайдидан қутулдингми, кайфият қолмайди, кайфиятсиз ҳолда Аллоҳга махрам бўласан. Замон бевақтликни билмайди. Замонсизлик оламига бориш учун ҳайратдан ўзга йўл йўқ.

- Биз учун аср билан соат тенгдир... Узун йўл, қисқа вақт биз учун эмас! У узун-қисқалик жисмларга нисбатандир, жонга қандай мос келсин? Асҳоби Қаҳф уч юз тўққиз йил ётдилар. Ухладилар. аммо бу уч юз тўққиз йил уларга бир кундек туюлди. На хафа бўлдилар, на афсусландилар. Бу оламда кеча билан кундуз, ой билан йил бўлмаса зерикиш, кексалик қандай бўлсин?

ВАФО

• Бир куни хўжайини Лукмонга аччик тарвуз берди. Лукмон шундай иштаха билан, шундай хурсандчилик билан уни ер эдики, кўрганларнинг ҳам иштахаси очилиб кетар эди. Хўжайини бир тишлам ейиши билан оғзи оловдек ёнди, бўғзи ловуллади, тили куйди. Бир муддат ўзини йўқотди. Кейин: “Азизим, бундай захарни қандай қилиб роҳатланиб единг, бундай қаҳрни қандай қилиб лутф санадинг? Бу қандай сабр? Нега бунча сабр қилдинг? Жонингда қасдинг борми? Нега ҳеч нарса демадинг, нега: “Бироз сабр қилинг, ҳозир ея олмайман” демадинг?” деди. Лукмоннинг жавоби шундай бўлди: “Сенинг неъматлар бағишлаган ёўлингдан шунчалар кўп ризқ едим-ки, ҳижолатдан икки букилдим. Қўлинг билан берган нарсани, эй маърифат соҳиби, “Бу аччик” дейишга уялдим. Чунки танамнинг ҳар аъзоси сенинг неъматларингдан бахраманд бўлди. Мен сенинг тузоғингга, донингга асир эдим, шугина аччиққа чидай олмай фарёд қилсам танамнинг барча аъзолари яксон бўлсин! Шакарлар эҳсон қилган кўлингнинг лаззати тарвуздаги аччиқликни қолдирармиди?”

Сен ҳам шунча офатларга йўлиқдинг, хаммасидан тажриба орттирдинг... подшоҳтабиат мардлардан нажот топдинг. Оқсоқлигинг неча марталаб тузалди, жонинг не-не азоблардан машаққатлардан халос бўлди. Сен эса ўзингни ҳам йўқотиб қўймаслик учун оёғингга ип боғлаб турибсан, эй ғумроҳ! Шукр қилмайсан, муяссар бўлган неъматларингни унутгансан. Кўнгил аҳлининг кўнгли сендан ранжиди, оғринди. Тезда уларни топ, узр тила, тавба қил. Булутдек кўз ёш тўк, нола қил, уларнинг гулзорлари яшнасин, сенга сархил мевалар сочилсин. У даргоҳда қол, Асҳоби Қаҳфнинг ити билан хамроҳ бўлсанг, итдан паст бўлма. Итлар ҳам: “Кўнглингни биринчи уйга боғла” деб итларга насиҳат қиладилар. Суяк ғажиган илк даргоҳинга содик

бўл, карзингни уз”, дейдилар. Одобни ўргансин-у ўша ерга борсин, илк эшикда нажот топсин деб уни тишлайдилар. Эй ит, валинеъматингга исён қилма. Шу эшикнинг халқаси бўл. Шу даргоҳда кўрикчилик қил, сакра, чаққон ҳаракат қил. Бевафолигингни кўрсатма, беҳудага вафосизлигингни намойиш этма. Итларнинг одати вафодорлик. “Кўй, итларнинг отини ёмонга чиқарма”, дедилар. Улуғ Аллоҳ ҳам вафодорлик билан мактанди ва: “Биздан бошка ким ахдига вафо қилади?” деди. Ҳақларни рад этиб ҳисобга олмагандан кейин истаганингча вафодор бўл. Билиб кўй-ки, бу вафо вафосизлигининг ўзгинасидир. Чунки ҳеч кимса Аллоҳнинг ҳаққидан ортиқроқ ҳаққа эга эмас. Онанинг ҳаққи ҳам Аллоҳнинг ҳаққидан кейин туради. Чунки Аллоҳ онага сенинг она қорнидаги шаклингни берди.

Аллоҳ сени унинг жисмида шаклга келтирган, ҳомиладорлик пайтида унга сен орқали роҳат ва ором, кувонч бағишлаган, уни сенга кўниктиргандир. У ҳам сени ўзининг бир парчаси деб билган. Аллоҳнинг тадбири онага боғланган ўша қисми ажратди. Аллоҳ минг бир йўллар билан онага сенга бўлган меҳр-муҳаббатни сингдирди. Шунинг учун Аллоҳ ҳаққи онанинг ҳаққидан олдин туради Аллоҳ ҳаққини билмаган эшакдир. Онани, она кўкрагини, она сутини яратган, уни отангга йўлдош этган Удир. Унга саркаш бўлма (бош кўтарма)!

ҒАЙБ

- Умид ва кўркув пардасини йиртдингми... Ғайб бутун салобати, кўркамлиги билан пайдо бўлади. Ўртада бўлмаган нарсанинг хаёли катталашгандан катталашади. Аммо ғойибда бўлган нарса пайдо бўлдими, хаёл чекинади.

- Гарчи бирор нарсанинг ҳақиқатини изхор этиш, асосан,

камолдир ва жонларни хаёлдан халос этар, аммо ғайбга ишонишнинг кўринган нарсага нисбатан минг бир фазилати бор. Буни яхшилаб билиб ол, шубха ва иккиланишлардан халос бўл! Менга ғайбга ишонганлар керак... Шунинг учун бу фоний кўналға деразасини ёпдим. Қандай қилиб осмонларни ёраман, агар ҳақиқатларни юзага чиқарсам, қандай қилиб «Бунда бир айб, камчилик кўрдингми?» дея оламан?

- Кул хожасининг ҳузурида бўлмаса ҳам, кулдек юрса, итоатдан чиқмаса, бу куллик яхши ва ёқимли кулликдир.

- Подшоҳнинг олдида уни мақтаган киши қаерда-ю подшоҳ йўқлигида ундан уялиб, тортинган қайда?' Мамлакатнииг бир бурчида, подшоҳдан, салтанатдан узоқ бир қалъанинг кўриқчиси қалъани душманлардан ҳимоя қилади, ҳисобсиз мол-дунё берсалар ҳам сотилмайди, подшоҳ у ерда бўлмаса-да, ҳудуд бўйларида подшоҳнинг ҳузуридаги каби садоқат кўрсатса, шу кўриқчи подшоҳнинг ёнида, ҳузурида бўлган. жон фидо қилган кишилардан кадрлирокдир. Шу холда ярим зарра миқдори ғойибона амрга бўйсунуш амр этувчининг ҳузурида куллик қилиш ва амрига бўйин эгишдан юз минг марта устунрокдир. Куллик ва имон ҳозир яхшидир. Аммо ўлимдан сўнг ҳамма нарса аён бўлгач ишониш наф бермайди. Ҳақиқатнинг ниҳон булиши, ғайбга ишониш янада яхши, мақбул бўлгач оғизнинг ёпиқ, лабнинг юмуқ бўлиши, албатта, яхши. Биродар, сўзни тинч кўйки, Аллоҳ қатидаги илмини майдонга чиқарсин!

- Шайтонлар осмон тефасида айланадилар, кезадилар-у "Лавҳи махфуз"дага ғайб сирларини била олмайдилар.

- Кўринган сурат ғайб оламидаги суратга далолатдир, у эса бошқа бир ғайб суратидан ташкил топгандир. Шу тахлит буларни фикрингнинг миқдоригача то учинчи, тўртинчи, ўнинчи суратгача санаб тур. Ўғлон, бу шатранждаги ўйинларга ўхшайди... ҳар ўйиннинг фойдасини ундан кейингисида кўр. Бу ўйинни, бу яширин ўйинни ўйнаш учун, уни эса яна бир ўйин

учун... ниҳоят у ўйинни ҳам бошқа бир ўйин учун ўйнайдилар. Кўзингни атрофдан олдинга бур-у қаршингдагини мот қилиб, ютгунингча қандай ўйинлар ўйнасанг ҳаммасини кўр. Шундай қилиб. ҳар бир киши нигоҳи ва фикри микдорича ғайбни ҳам кўради, келажакни ҳам... яхшини ҳам кўради, ёмонни ҳам. Кўзинг олди-ортида бир парда қолмадими, бутун дунё теп-текис бўлади, кўз ғайб лавҳини ҳам ўқийди. Кўзингни ортга бурдингми, ҳаёт бошланган пайтдан бошлаб бўлиб ўтган можаролар, дунёнинг яратилиши кўзига кўринади! Ҳар бир киши кўнглининг равшанлиги нисбатида ғайбни кўради. Ким кўнглини кўпроқ жилолаган бўлса, кўпроқ кўради, унга кўпроқ суратлар кўринади.

ҒАФЛАТ

- Ҳар бир киши олдин ўз айбини кўрсайди, аҳволини тузатармиди? Одамлар ўзларидан беҳабарлар. Шунинг учун бир-бирларининг камчиликларини кўрадилар.

Ҳар бири ният қилиб, такбир ўқиб, итоат ва ҳузур билан намоз ўқиётган эдилар. Шу пайт ичкарига муаззин кирди. Бир ҳинд беихгиёр: “Муаззин, азон ўқидингизми ёки ҳали вақт борми?” деб юборди. Бошқа бир ҳинд намоз ўқиётган жойида: “Жим бўлсанг-чи. гапирдинг, намозинг бузилди”, деди. Учинчи ҳинд иккинчисига: “Уни нега айблайсиз, ота, ўзингизни билинг, ўзингизни айбланг!”. Тўртинчи ҳинд: “Худога шукр, мен учалангизга ўхшаб гуноҳга ботмадим”, деди. Хуллас, тўртталовининг ҳам намози бузилди. Оламнинг айбини ахтарган, гапирган янада кўпроқ нарсани бой беради. Ўз айбини кўра оладиган киши қандай бахтли. Ким ўзганинг айбини кўрса, шу айб унга ўтади. Чунки инсоннинг ярми айбдан, ярми ғойибдан! Бошингда ўнлаб яралар бор экан, малҳамни бошингга

суришинг керак. Ярани айбситиш унга малҳам суришдир. Мушкул аҳволга тушганда “Бир қавмнинг азизи хор бўлдим, унга ачининг, раҳм қилинг” ҳадисига амал қилинади. Сенда айб бўлмаса-да, ишончинг комил бўлмасин. Бирор кун сен ҳам шундай айб қилишинг, сенда ҳам камчиликлар кўрилиши мумкин.

- Сенда олдинда келганларнинг ахлоқи бор. Қандай қилиб сен ҳам улар сингари ҳалок бўлишдан кўрқмайсан? Улардаги белгиларнинг ҳаммаси сенда бор. Мадомики улардан экансан, қандай кутулардинг?

- Кўзлари очик, аммо кўнгли уйқуда бўлган қанча одамлар бор, зотан сув ва тупроқ аҳлининг кўзи нимани кўра олади? Аммо кўнгли уйғоқнинг бош-кўзи ухлаб ётанда ҳам, кўнглида юзлаб кўзлар очилади.

Бир куни Ҳазрат Мустафо (а.с.) юксаклардан азон товушини эшитди. Таҳоратини янгилаш учун сув сўради. У совуқ сув билан қўлини, юзини ювди. Оёқларини ҳам ювиб, бошмоғини киймоқчи бўлиб турганида бир қуш келиб, бошмоқнинг бир пойини олиб кетди. У хушсухан пайғамбар бошмоқни эндигина қўлига олган эди қирғий олиб қочди. Қуш шамолдек учиб юқорилади, бошмоқни тесқари ўгирди, ичидан бир илон тушди. Қоп-қора илон эди у... Қирғий бу ҳаракати билан пайғамбарга яхшилик қилишни истаган, Аллоҳнинг иноятига сабаб бўлган эди. Қуш бошмоқни келтириб, “Марҳамат, намозга боравер” деб пайғамбарнинг олдига қўйди. “Бу ҳурматсизликни мажбуран қилдим, аслида мен ҳам одоб-ахлоқнинг нималигини биламан” Дерди. Одобсизларча ҳаракат қилган, нафсига эргашиб ноўрин фатволар берганларнинг ҳолига вой! Пайғамбар шукр қилди, дедик: “Биз буни жафо деб билар эдик, Ҳолбуки вафонинг ўзгинаси экан! Бошмоғимни олиб қочдинг, хайрон бўлдим, сиқилдим, сен мени ғамдан кутқараётган экансан, мен эса ғамга ботдим! Аллоҳ бизга барча ғамларни кўрсатди, аммо шу тобда

ўзим билан овора эдим!”. Қирғий “Сен ғофил бўлмайсан, бу сенга бегона. Эй Мустафо, менинг ғойибни кўришим сендаги билимнинг аксидан! Осмондалигимда бошмоқнинг ичидаги илонни кўришим ўзимдан эмас, сендан маълум бўлди менга”, деди.

- Одамнинг юраги Аллоҳ учун эриси, шаҳидлар каби икки оламда ҳам лутф-эҳсонга сазовор бўлади. Ғофиллик ҳам ҳикматдир, бу кўр бўлишнинг ҳам бир ҳикмати бор, аммо нега бу даражада бўлсин? ...Сармоя тез қўлдан кетмаслиги учун ғофиллик ҳам ҳикматдир, ҳам неъмат. Фақат тузалмас яра ҳолига келмаслиги керак... ақл ва жоннинг захри бўлмаслиги, одамга азоб бермаслиги керак!

- Дарё ёқасида лабларинг қақроқ, ётиб ухляяпсан, сув кидириш учун саробга қараб югуриб кетаяпсан! Узоқларда саробни кўриб унга томон югурмайсан, ўз фикрингга маҳлиё бўлиб, уйкуда ўртоқларингга: “Кўнгил кўзи очиқ бўлган менман, пардаларни йиртиб, ҳамма нарсани кўраман мен. Мана қара, ҳозир ана у томонда сув кўрдим, қани, югурайлик, ўша ерга борайлик” деб қўймас эдинг. Ҳолбуки кўрганинг сароб эди. Ҳар кадамда бу жонбахш сувдан бироз узоқлашсан, елиб-югуриб сени алдаган ўша саробга гўёки яқинлашгандек бўласан, аммо ҳақиқий сувдан узоқлашсан. Азминг сенга келган, оқиб ётган ҳақиқий сувга парда кабидир.

- Не-не кишилар бор-ки, боришни истаган жойларидан ҳаракатланиб, ўша ерга бориш учун йўлга тушадилар. Ухлаган кишининг на кўрган нарсаси ишга ярайди, на айтган сўзи! Кўрган нарсаси-ю айтган сўзи ҳаёлдан бошқа нарса эмас, ундан қўлингни юв. Уйқунг келган бўлса, йўлда ухла. Худо ҳаққи учун фақат Аллоҳ йўлида ёт. Баъзан бўлади-ку, балки бирор йўловчи учраб сени ҳаёллардан, уйқудан қутқарар. Ухлаган кишининг фикри қилни кирк ёрса ҳам фойдаси йўқ. У қишлоқ йўлини топа олмайди. Уйкудаги кишининг фикри хоҳ икки қат бўлсин, хоҳ

уч қат... Яна хато устига хатодир, хато устига хато.

- Унга тўлқинлар тап тортмасдан келиб урилали-ю у яна бепоён чўлларда югургилайди! Сув унга қон томирдан якинрок жойда-ю у ташналикдан ёнади!

- Ғафлат ҳурматсизликдан пайдо бўлади. Ҳурмат кўзинг куруққ оғриғини даф қилади. Ғафлат ва ёмон одат бўлган паришонлик ҳурмат оловида синади. Унинг ҳайбати инсонга бедорлик, ҳушёрлик беради, одамдаги унутувчанлик ва хато бартараф бўлади. Яғмо маҳали ҳеч кимнинг уйқуси келмайди. “Хирқамни ўғирламасинлар”, деб ҳеч ким ухламайди. Хирқа ташвишидан-ки, уйқу қочса, жон ва нафс дарди, ҳадиги билан ким ухлай олади?

- Давроннинг жафоси билан оламдаги барча азиятлар Аллоҳдан узоқ бўлиш ва ғофил қолишдан осонроқдир. Чунки булар ўтади-ю улар ўтмайди. Давлат деб инсон жонининг бедор бўлишига айтилади!

ДУНЁ

- Бу дунё зиндондир, биз эса зиндондаги маҳкумлармиз. Зиндонни буз, ўзингни халос кил! Дунё нима? Аллоҳдан хабарсиз қолишдир. Мато, пул, тижорат, аёл дунё эмас. Дин йўлида сарфлаш мақсадида топилган молни Пайғамбаримиз (с.а.в.) “қандай ажойиб мол!” деганлар. Кема ичида сувнинг бўлиши кеманинг ботишидир. Кема остидаги сув эса кеманинг ҳаракатланишига ёрдам беради.

- Дунёнинг лутфи-ю ялтоқланиши ёқимли лукмадир, аммо озе. Чунки бу оловли лукмадир.

- Офатсиз, фалокатсиз жой йўқдир. Аллоҳнинг хилват жойидан бошқа ҳеч каерда дам олиш, ором топиш мумкин эмас. Қутулишга чора бўлмаган бу дунё зиндонининг қадам ҳақи

олинмайдиган, калтак ишлатилмайдиган бирор жойи йўқ. Сичқоннинг инига кирсанг ҳам бирор мушук панжасига дуч келсан.

Бу олам бир туш кабидир, сен ўйга ботма. Тушда бир қўл кесилса ҳам зарари йўқ. Тушда тананинг бир аъзоси кам бўлса, нима бўлибди? Юз бўлакка бўлсалар ҳам нимадан қўрқасан? Бу дунё ҳақида Пайғамбар (с.а.в.) “ухлаётган одамнинг туши” деганлар.

- Яланғоч киши этагининг кесилишидан қўрқади, аммо яланғочда этак бўлсаки, кессалар! Дунёга берилган ҳам кўрок, ҳам касоддир Ҳолбуки ўғрилардан ҳеч ҳам қўрқмаслиги керак. Зотан дунёга яланғоч келди, яланғоч кетади. Шундай бўлгани ҳолда ўғрилардан қўрқиб, юраги қон бўлмоқда! Бу қўрқув этагига тувак синикларини тўлдириб, ўзини бой ҳисоблаган, уларни йўқотиб қўйишдан қўрққан, уларнинг устида титраб-қақшаган боланинг ҳадигига ўхшайди. Ахмоқ ҳам вақтинчалик молни ўзиники деб ҳисоблаб, жон ҳовучлайди. Эй пасткаш одам! Тушда ўзини бадавлат кўриб, қопни ўғри олиб кетади деб қўрқади! Аммо кулоғи буралиб уйғониши билан ўз ҳадиги устидан кулади. Бу дунёнинг ақлига, бу оламнинг илмига эга олимларнинг қўрқуви ҳам шунга ўхшайди. Яланғоч одам этагимни судраб келаяпман, уларнинг чангалидан этагимни қандай кутқараман, дейди!

- Дунё шахвати ўтхонага ўхшайди. Такво ҳаммоми у билан ёришади. Аммо такводорлар бу ўтхонада қайғусиз ва беғамдирлар. Чунки улар ҳаммомга кириб, ювиниб покланганлар. Бойлар эса ҳаммомни иситиш учун тезак ташиганларга ўхшайдилар. Аллоҳ ҳаммом исисин, тобига келсин деб уларга ҳирс бергандир. Бу ўтхонадан воз кеч ва ҳаммомга кир... ўтхонани тарк этиш ҳаммомга киришдир. Ўтхонада қолган дунё шахватига сабр қилувчи киши дунёдан этак силккан кишига хизматқордир. Ҳаммомдаги киши юзидан,

юзининг тозалигидан маълумдир. Бадавлат киши шундай дейди: “Бугун кечқурунгача нақ йигирма сават тезак ташидим”. Худди шундай сенинг хирсинг ҳам бу дунёда оловга ўхшайди... ҳар зарраси юзлаб оғизлар очади! “Мол тўпладим”, деган нима дейди яъни? “Шунча тезак шунча гўнг келтирдим” дейди-да! Бу сўз шармандаликни орттиради, аммо ўтхонадагилар ўзаро бу билан мақганадилар.

Бу дунёнинг ҳар қандай мулкидан воз кеч... Яна нене мулклар бор! Сен тахт деб улуғлайдиган нарса тахтадан ясалган тузоқдир. Ўтирган жойингни тўр деб ўйлаяпсан. аслида пойгакда қолгансан!

Қобуллик жодугар шаҳзодага шундай сеҳр-жоду қилди-ки, бобиллик сеҳргарлар ҳам бармоқ тишлаб қолдилар. Шаҳзода ўша кекса жодугарга ошиқ бўлди, келиндан ҳам воз кечди, куёвлиқдан ҳам. Подшоҳ бу ерда бир сир, бир ҳикмат борлигини, бундан ялиниб-ёлвориш билан қутулиш. нажот топиш мумкинлигини англади. Саждага эгилиб, “Ё Раббий, амринг вожибдир, Аллоҳ салтанатида Аллоҳдан бошқа кимнинг ҳам ҳукми ўтарди? Бу бечора куйиб адо бўлди, эй марҳаматли Аллоҳ, мадад бер”, дея бошлади. Ниҳоят унинг “Ё Раб, ё Раб” дейиши. фарёду фиғон қилиши қабул бўлди, йўлдан моҳир афсунгар ўтиб қолди. У шаҳзоданинг кекса аёлга асир бўлганини эшитган эди. Бу аёлнинг кучли сеҳр-жодугар экалигини, унинг тенги йўқлигини ҳам билар эди. Мардим, қўл қўлдан устундир: хунарда ҳам, кучда ҳам. Қўлларнинг охири Аллоҳнинг қўлидир... шубҳа йўқки, денгиз селлар куйиладиган сўнгни манзилдир. Булутлар ҳам сувни денгиздан олади, селлар оқиб ниҳоят унга боради. Подшоҳ: “Бу ўғил қўлдан кетди”, деди. Мехмон йўловчи деди: “Дардингизга дармон бўлиб келдим-ку! Афсусларнинг ҳеч бири у жодугарга бас келолмайди... фақат мен у томондан келдим, менинг сеҳрим кувватли, унга бас кела оламан! Ҳазрати Мусонинг қўли каби

Аллоҳнинг изни билан унинг сеҳрини даф қиламан. Чунки бу билим менга Аллох томонидан берилди, хор-зор афсунгарларга шогирд тушганим йўқ. Кампирнинг сеҳрини бузиш, шахзоданинг юзидаги сариқликни кетказиш учун келдим. Йигит ўзига келгач минг бир истиҳола билан отасининг тахти ёнига борди. Подшоҳ зиёфат берди. Бутун халқ шодиёнада иштирок этди. Умиди узилган келин ҳам муродига етди. Биродар, билиб ол, сен шахзодасан, бу дунёга энди келдинг! Қобуллик афсунгар бу дунёдир, не-не мардларни ранги-ю Хидига асир этгандир. Бу сохир дунёга кирдингми, ҳар лаҳзада “Қул аузу”ларни ўқи, ўзингни бу изтиробдан, бу жодулардан қутқар. Тонгда Аллоҳга сажда қил, ундан мадад сўра

- Эй ўткинчи дунёдан ажралганига сабр қила олмаган дўст, Аллоҳдан ажралишга қандай таҳаммул қиласан!

- Дейлик, бутун Шарқу Ғарбни эгалладинг барча ҳудудлар сеники бўлди. Аммо бу салтанат вақтинчалик, уни чакмоқ деб бил, фараз қил: чакмоқ чакди-ю сўнди. Абадий қолмайдиган мулкни кўнгил, туш деб ҳисобла!

- Пайгамбар (с.а.в.): “Аллоҳдан жаннат тиласанг, ҳеч| кимдан ҳеч нарса сўрама. Ҳеч кимдан ҳеч нарса сўрамасанг, мен кафилман, жаннатга ҳам кирасан. Аллоҳга ҳам етасан”, деди.

- Гўзалим, охири жағимиз боғланади бас, жағимни камроқ кимираганим маъқул. Эй зарбоф либослар кийишга, олтин камарлар тақишга ўрганган одам, ниҳоят сенга ҳам тикилмаган кийим кийдирилади.

- Дунё Аллоҳнинг қаҳридир. Қаҳрни танлаган бўлсанг, ундан баҳраманд бўлавер.

- Тимсоҳ оғзини очади, тишлари атрофида узун-узун қуртлар бор. Бу емишдан ўзгалар фойдаланадилар. Қушлар қуртларни, бу ризкни кўриб, у тобутни ўтлоқ деб| ўйлайдилар. Оғзи қушларга тўлиши билан тимсоҳ шартта уни ёпади. Егуликларга

тўла бу оламини ўша тимсоҳнинг очиқ оғзи деб бил. Ҳайвонларда юзлаб ҳийлалар бор экан, ҳайвонлардан устун бўлганларда қандай ҳийлалар бўлади.

- Шу охири бўлмаган дунё мулкининг хирқаси нима? Беш қурушлик (чақалик) сархушлик ва бош оғриғидир.

ДУО

- Эй Аллоҳ, фарёдимишни тингла: сен нақадар ажойиб мададқорсан! Эй Аллоҳ, юз минглаб тузоқ ва хўрак бор. биз эса емсиз қолган қушларга ўхшаймиз. Сен бизни доимо тузоқдан қутқарсан. Эй ғани(й) ва мустағний (қаноат қилувчи) Аллоҳ, биз яна бир тузоқ томон бормокдамиз!

- Аллоҳ ёрдам беришни истаса, бизда илтижо қилиб ёлвориш майлини пайдо қилади.

- Эй айбларни ёпувчи Аллоҳ! Пардамизни кўтарма, синов пайтида бизга мадад бер, бизни халос эт! Эй мадад тилаганларнинг мададқори, бизга ҳидоят бер. Илм-у бойлик билан мақтаниш имконсиз.

Карам қилиб ҳидоятга бошлаган қалбингни йўлдан адаштира, ёмонликларни биздан узоқлаштир. Фалокатлардан фориғ эт, бизни Аллоҳдан ризо бўлган дўстлардан айирма. Сендан айрилишдан изтироблироқ нарса йўқ. Сенга сиғинмасак, сен асрамасанг ҳолимиз харобдир.

- Бир ўғри морбоз (илон ўйнатувчи)нинг илонини ўғирлади. Ахмоқлигидан уни “ўлжа” деб ҳисоблади. Морбоз илон захридан қутулди. Ўғри эса шу захар дастидан инграб-синграб жон берди. Морбоз ўлик одамни таниди. “Уни менинг илоним ўлдирди, жонидан жудо қилди. “Ўғрини топай-да, ундан илонимни олайн”, деб дуо қилдим, илонни топишни истадим. Худого шукрки, бу дуойим қабул бўлмабди. Дуонинг қабул

бўлмаганини зарар деб ҳисобладим, аслида фойда бўлган экан”, деди. Шундай дуолар борки, зиён-у ҳалокатдан ўзга нарса эмас. Пок Парвардигор қарам қилиб, уларни қабул қилмайди.

- Йиғлаб нола қилиш катта сармоядир, кулли раҳмат, моҳир энагадир. Энага ва она “Бола қачон йиғлар экан?” деб баҳона излайдилар. Аллоҳ ҳам сизнинг исталган фарзандларингизни “Йиғласин-у сут бўлсин” деб яратди.

Аллоҳни чорланг”, деди, йиғлаб нола қилишни қўймаки, Аллоҳнинг марҳамат сутлари жўшсин.

- Пайғамбар беморга шундай деди: “Сен қуйидагиларни такрорла: Аллоҳ, мушкулларимизни осон қил. Бизга дунёда ҳам, охиратда ҳам яхшилиқни раво кўр. Йўлимизни гулзордек латиф ҳолга келтир, Эй Қодир Аллоҳ, паноҳимиз сенсан!”

Ҳар дуода эзгу нафасга эга бўлмасанг юр, ўзи-ю сУзи тўғри бўлганлардан дуо ол. Аллоҳ: “Эй Мусо, менга гуноҳ қилмаган. ёмон сўз айтмаган оғиз билан ибодат қил. дуо қил”, деди. Ҳазрат Мусо “Менда ундай оғиз йўқ”, дегач, Аллоҳ: “Бошқанинг оғзи билан дуо қил. Бошқанинг оғзи билан қандай гуноҳ қилишинг мумкин? “Ё Раббий” деб бошқанинг оғзи билан чақир”, деди. Сен ҳам шундай муомала қилки, оғизлар кеча-кундуз сенга дуо қилсинлар Гуноҳ қилмаган оғиз бошқаларнинг узр сўраган оғзидир. Ёхуд ўз оғзингни тозала, руҳингни тетиклаштир, покла. Чунки Аллоҳнинг номи покдир. поклик келдими, ифлослик даф бўлади. Ҳар нарса зиддидан қочади. Ёруғ тушса тун қолмайди. Оғизга, тилга покиза бир ном келгач на кир қолар, на ғам-у кадар.

- Аллоҳ: “Мени чақирдингми гуноҳкор бўлсанг ҳам, бутпараст бўлсанг ҳам, дуойингни ижобат этаман. Шунинг учун дуодан тўхтама. Дуо сени очкўз нафснинг чангалидан кутқаради”, деди.

- Бир воиз бор эди, минбарга чиқдими қароқчиларни дуо

қилишни бошлар, қулларини кўтариб: “Ё Раббий! Ёмонларга, фасодчиларга, исёнкорларга марҳамат қил! Яхши кишиларни калака қилувчиларнинг барчасига, барча кофир кўнгиллиларга шафқат, черковдагиларга марҳамат қил!” дер эди. Яхшиларни асло дуо қилмас, ёмонлардан бошқани дуо қилай демасди. Унга: “Ҳеч қаерда бундай одат кўрмадик, йўлдан озганларни дуо қилиш мурувват эмас”, дедилар. У шундай жавоб қайтарди: “Мен улардан яхшилик кўрдим, шунинг учун уларни дуо қилишга одатландим! Менга шундай кўп ёмонликлар қилдилар, жабру зулм ўтказдиларки, натижада мени ёмонликдан халос қилдилар, эзгуликка етказдилар. Қачон дунёга юз тутсам, бойисам, улардан азият кўрдим, машаққат чекдим, калтак едим. Шунинг учун яхшилик томонга қочдим, ўша бўрилар мени туғри йўлга солдилар. Яхши бўлишимга сабабчи бўлдилар. Эй эсли-хушли одам, шунинг учун уларни дуо қилиш менинг қарзимдир!”.

Банда дарддан, аламдан Аллоҳга нола қилади, машаққатларни айтиб шикоят ҳам қилади. Аллоҳ эса шундай жавоб қайтаради: “Кўриб турибсанки, машаққат ва дард сени тўғри йўлга бошлади: менга илтижо қилдирди. Сен сени йўлдан адаштирганлардан, бизнинг даргоҳимиздан узоқлаштириб қувганлардан шикоят қил. Аслида ҳар бир душман сенинг доринг, малҳамингдир, сенга фойда келтиради. қувонтиради!”.

- Минглаб оқиллар дард ва эҳтиёж замонида фақат Аллоҳга нола қилдилар. Осмон ҳар лаҳза “Ё Раббий мени асло пасайтирма”, деб илтижо қилади. Ер “Мени сув устида барқарор қилган сенсан оромим бузилмасин”, дея ўтинади. Барчалари чўнтақларини унинг неъматлари билан тўлдирганлар, ҳаммалари ҳожат чиқаришни ундан ўрганганлар.

- Ҳамма пайғамбарлар “Сабр ва намоз масалаларида ундан ёрдам сўранг”, деб ундан барот ва фармон келтирганлар. Ўзингизга келинг, ундан мадад сўранг, бошқадан эмас. Сувни

денгиздан қидиринг, қуриган дарёдан эмас. Бошқадан сўралганни ҳам у беради, ўша кимсанинг сенга марҳамат билан чўзилган кўлига сахийлик эҳсон этган яна Аллоҳдир.

- Ҳадисда таҳорат олаётган ҳар бир тана аъзоси учун алоҳида дуо ривоят қилинган. Бурунни юваётганда, бурунга сув тортаяётганда ғани(й) Аллоҳдан жаннат ҳидини сўра. Сўра ва бу ҳид сени жаннатга етакласин, атиргул ҳиди гулзордан далолатдир.

- Таҳорат бузилгандан кейин ювинаётиб шундай дуо ўқилади: “Ё Раббий мени бу ифлосликдан тозала, Менинг кўлим шу ерга етди, мана бу ерни ювди, кўлим танамнигина тозалай олади. Раббим. мен теримнигина ювдим, тозаладим, ичимни Сен юв, тозала!”.

- Эй ўзигагина сиғинилган Аллоҳ, эй ўзидан мадад тиланган Рабб, аяма, эҳсон эт-у эркак-аёл сенинг шаробингдан ичсин! Эй дуоларни айтилмасидан олдин эшитувчи, Сен кўнгилга юзлаб эшиклар очасан!

- Кексайганда, Аллоҳим, кофирга ҳам ҳирс бермасин. Бу ҳирсни Аллоҳ кимга берган бўлса, у қулдир.

- Ё Раббий бизга таклиф қилдинг, лутф қилгин: саждага рағбатимизни орттир, бизга танбаллик бериб, шавқимизни сўндирма.

- Эй ҳикматига мафтун бўлган Аллоҳим, мадомики, дуо қилишимизни амр этдинг, бу буюрилган дуони сен қабул қил!

- Биродар, кўлингни дуодан айирма. Қабул қилинганқилинмагани билан нима ишинг бор сенинг?

- Мусулмон ҳам улуғ подшоҳга юзланади, насроний ҳам, яҳудий ҳам, зардуштий ҳам. Ҳатто тош, тупроқ, тоғ ва сувнинг ҳам Аллоҳга яширин дуоси, илтижоси бордир.

- Ё Раббий, нуримизни қиёматда ҳам орттир, тўқис қил. Бизни азобловчи ёмонликлардан асра.

- Шундай ихлос эгалари борки. йиғлайди, нола билан дуо

қилади. Дуодаги ихлос тутуни кўкка етади.

ДУШМАН

• Сенинг душманларинг кимлар? Билмайсан. Оловдан яралганлар тупроқдан яратилганларнинг душманидир. Олов сув ва болаларнинг душманидир. Сувнинг ва болаларнинг душмани бўлганидан сув оловни сўндиради, ўлдиради.

• Нафсингни ўлдирсанг узр сўрашдан кутулсан, ўлкада ҳеч қандай душманинг бўлмайди. Бир киши пайғамбарлар ва авлиёлар ҳақида ўйлаб шубҳага тушади. “Пайғамбарларнинг нафслари ўлмаганмиди? Уларга нега ҳасад қилишар, душман бўлишар эди?”, деса, эй ҳақиқат ахтарувчи, кулоғингни оч! Бу шубҳага, бу иккиланишга берадиган жавобимиз шундай: “У Худони танимаслар ўзларининг душманлари эди, улар ўзларига жароҳат етказаётган эдилар. Душман деб жонга қасд қилганларни айтадилар. Ўз-ўзича жон талашгани душман демайдилар. Кўршапалак куёшнинг душмани эмас, хижобга кирган ўзўзига душман бўлгандир. Куёшнинг нури уни ўлдиради, аммо куёш кўршапалақдан зарар кўрадимми? Кўршапалак унга ёмонлик қила оладими? Бир азоб, азият етказувчини душман дейиш мумкин. Қўлидан келган тошнинг куёш

таъсирида лаълга айланишига тўскинлик қилсин! Ҳолбуки. кофирларнинг ҳаммаси ҳам пайғамбарлар жавҳарларидаги нурдан ўзларини бебаҳра колдирадилар! Халқ шу биттагина одамнинг кўзига қандай парда бўлсин? Билъакс ўз кўзларини кўр қилади, ёмон ахволга солади. Хўжайинига ўчакишиб ўзини ўлдирган араб қул каби! Қул хўжайинига зиён етказиш учун ўзини томдан ташлайди, ҳалок бўлади! Бемор шифокорга, бола уни улғайтирганга душман бўлибди, бундан кимга зарар?!

Аслида бемор ҳам, бола ҳам ўзининг йўлини тўсаяпти”.

- Бургут денгиз билан олишиши мумкинми? Олишса аҳмоқ бўлади, ўз соч-соқолини юлади. Ҳийласи соч-соқолиданнарига ўтмайди. Қандай қилиб ойнинг хонасидаги пардани йирта олади? Куёшга ғаним бўлган шундай кўйга тушади: Эй куёшнинг куёшига душман бўлган, сен шундай бир куёшга душмансанки, унинг зиёсидан куёш ҳам титраётир, юлдуз ҳам! Сен унга эмас, ўзингга душмансан. Сен ўтин бўлсанг, оловга не ғам, у нима қилсин? Таажжуб, сенинг ёнганинг билан унинг ёлқини, унинг ҳарорати камаядими? Ёки сен ёниб адо бўлаяпсан деб ғамга ботадими?

- Банда дард-аламдан Аллоҳга зорланади, чеккан заҳматларидан шикоятлар қилади. Аллоҳ дерки: “Кўрдинг-ку, дард ва заҳмат сени менга илтижо қиладиган ҳолга келтирди, сени тўғри йўлга солди. Сен сени йўлдан адаштиргандан, бизнинг даргоҳимиздан узоклаштиргандан шикоят қил! Аслида ҳар душман сенга доридир... сенга малҳамдир, сенга наф келтиради, кўнглингни олади! Чунки ундан кочиби, узлатга чекинасан, Аллоҳдан мадад тилайсан. Дўстларинг эса аслида душманларингдир, улар сени Аллоҳга ибодат қилишдан узоклаштиради, сени банд қиладилар.”

ДЎСТЛИК

- Ҳар ким ўзича менга дўст бўлди, аммо ҳеч ким кўнглимдаги сирлар билан қизиқмади.

- Дилдошдан айрилган юз хил нағмаси бўлса ҳам дилсиздир.

- Эй овчи, дўст сенинг кўзингдир. Уни хас-чўпдан тоза тут. Асло тил супургиси билан унга гард кўндирма. Кўзга чанг-тупроқни ҳадя қилма. У ёш дарахт севгилиси билан топишгач, яхши ҳаво туфайли бошдан-оёқ гулладияшнади. Аммо

кўзларинг ўзга дўстни кўргач бошини, юзини кўрпага буркади.

- Сакраб уларга тош ёғиришга, таёқ отишга тушди. Ҳаммаси жароҳатланишдан кўрқиб қочди.

- Дўстга дўстнинг захмати малол келадими? Захмат ичдир, рухдир. Дўстлик эса унинг терисига ўхшайди. Дўстлик нишонаси балолардан. офатлардан, азоблардан хурсанд бўлиш эмасми? Дўст олтинга ўхшайди. Бало эса оловга. Ҳақиқий олтин олов ичида соф ҳолга келади.

- Мунофиқлар билан дўст тутинишнинг касофати мўминни ҳам осийлаштирди, тубанлаштирди.

- Танишдан. дўстдан, қариндошдан келган бир жафо душманнинг уч юз минг жафосига тенгдир. Чунки инсон қадрдонларнинг жабру жафо қилишини кутмайди, табиати унинг лутфи, вафосига кўниккан.

- Ким дўстлар билан ўтириб-турса, жаҳаннамда бўлса ҳам, гулзордадир. Аммо душман билан ош-қатиқ бўлган кимса гулзорда бўлса ҳам дўзахдадир. “Биз, мен” деб дўстни ранжитмаки, ҳеч ким душманинг бўлмасин! Аллоҳ йўлида халққа хайр қил ва доимо кўзингга дўст кўринсин... адоват туфайли кўнглингга ёмон гап келмасин! Бирор кишига душман бўлдингми, ундан узоқ юр, сени қадрловчи дўст билан кўриш, у билан маслаҳатлаш!

- Аллоҳдан бошқа ҳамма душман, фақат У дўстдир. Шундай экан, дўст ҳақида душманга шикоят қилиш яхшими?

- Ҳамма ўзига муҳтож бўлган, эҳтиёжи бўлмаган пок Аллоҳга қасам бўлсинки, ёмон илон ҳам ёмон дўстдан яхшироқдир. Чунки ёмон илон инсоннинг жонинигина олади. Ёмон дўст эса инсонни дўзахга тикади, ўша ерни макон қилади.

- Фейл-атворга эътибор бер, яхши табиатлига ҳамроҳ тутин. Гулзорга қара, атиргулнинг табиатини қандай ўзлаштирибди.

ЖАМОЛ

- Арш ҳам ўша нури-ю кенглиги билан Одам Атони кўргач ўрнидан кўзгалди.

- Поклар кимларники? Покларники. Шу нарса тайин: гўзал гўзални севади, истайди. Шун билки, гўзал гўзални жалб этади. “Поклар поклар учундир”.

- Шундай юзлар борки, шайтонлар уларни пашшадек макон тутадилар, қоровулдек кимир этмай ўтирадилар. Шундай одамларни кўрдингми, ё карама ёки қарадингми, хушланиб кулма. Бундай тубан ва осий суратлилар ҳақида Аллоҳ “Кокилидан ушлаб тортамыз”, дейди.

- Аллоҳ “Ниятлари юзларидан кўриниб туради”, деди. Чунки юз ичдаги сирни сиртга чиқаради.

ЖАННАТ

- Сўфи йўқсилликдан оғрингач, йўқсиллик унга энага ва озик бўлади. Чунки жаннат ёқмайдиган нарсалардан ташкил топган. Марҳамат кўнгли синиқ ожизларнинг насибасидир.

- “Жаннат ўралгандир”. Нима билан ўралган? “Инсон хушламайдиган нарсалар билан”. Чунки экин шулар билан кўпаяди. ривожланади.

- Шайх деди: “Эй мени яратган! Мен сенга ошиқман. Сендан бошқа бирор нарса тиласам гунохкор бўламан. Саккиз жаннатни кўришни истасам ёхуд сенга жаҳаннамдан кўрққаним учунгина хизмат қилсам, фақат таннинг роҳатини ўйлаган мўмин бўламан. Чунки жаннат ҳам тана учун, дўзах ҳам”.

- У дунёгина боқий, маъмурдир, бошқача бўлиши имконсиз. Чунки таркиби карама-қарши нарсалардан эмас. Бу дунё эса йўқ бўлиш, тугаш, зиднинг зиддини йўқ қилишига асосланади. Зид

бўлмадими, абадийликдан бошқа нарса бўлмайди. Қодир Аллоҳ жаннатдан зиддиятини кўтаради. У ерда қуёш ҳам йўқ, ой ҳам. Рангларнинг асллари рангсизлик, урушларнинг асли тинчликдир.

- Аллоҳ жўмард, аммо гўзал жаннатнинг неъматлари жаҳаннамга ҳаромдир. У абадий аҳдга вафо қилганлардан эмасдир, жаннатнинг боли унинг оғзига аччиқ туюлади.

ЖАҲАННАМ

- Ҳазрат Мустафо (а.с.) жаҳаннам сўзини тилга олиб, шундай марҳамат қилдилар: «Жаҳаннам кўрққанидан мўминга ёлвориб: “Подшоҳим, тезроқ ўт, нуринг оловимни ўчиради”, дейди. Чунки ҳар бир нарсани унинг зиддигина бартараф эта олади”.

- Нурни сув деб бил, сувга ёпиш, сувга етдингми, оловдан кўрқма. Оловни сув ўчиради.

- Эй қассоб! Олдин семиртир, кейин сўй. Чунки жаҳаннам итлари оч! Дунёда душманлар бўлмаганида одамлардаги ғазаб пасаяр, ўтиб кетган бўлар эди! Жаҳаннам шу ғазабдир, уни душманлик ловуллатади. Шафқат уни ўчирган бўлар эди!

ЖОН

- Жон очиқ бўлгани. жуда яқин бўлгани учун кўринмайди. Инсон ичи сув билан тўлдирилган, сирти қупкуруқ идишга (хумга) ўхшайди.

- “Қуръон”нинг ҳукмларига амал қилиб, қиссадан ҳисса чиқарсанг, жон қушига тан қафаси торлик килади. Қафасдаги туткун қушнинг қутулишни истамаслиги жоҳилликдандир. Қафасларидан қутулган рухлар Аллоҳга муносиб, халққа раҳбар

бўлган пайғамбарлардир.

- Агар сен орқа-олдингни ўйласанг, жисмга боғлиқсан, жондан маҳрумсан. Ост, уст, олд, орт жисмнинг васфларидир. Нурли жон эса булардан йироқ ва бетарафдир.

- Кўнгил куши унинг навоси билан учмоқда: жоннинг ақли, овозига мафтун бўлмоқда эди.

- Жон тупроққа мансуб танага ёмон кишиларни ранжитиши, Аллоҳнинг синовини кўриши учун берилди, шунинг учун жон-у танни ранжитган кишини Аллоҳ ҳам ранжитишидан уларнинг хабарлари йўқ.

- Жон Иброҳимнинг жони бўлиши керак-ки, нури билан оташ ичида жаннатлар, кўшклар кўрсин.

- Фалак қобик, руҳнинг нури ич. Бири кўринади, иккинчиси йўқ. Оёғинг тоймасин, гандираклама, ўзингга кел! Бадан зоҳирийдир, руҳ эса пинҳон. Жисм (тана) энг, руҳ кўл. Ақл руҳдан ҳам ниҳонроқ. Туйғу, руҳни дарҳол ёдга олиш керак. Ваҳий қабул қилган руҳ эса ақлдан ҳам яширин. Чунки у ғайбдир, ғайб оламидандир. Аҳмаднинг ақли ҳеч кимдан яширин эмас эди, ҳамма унинг ақл ва камол соҳиби эканлигини билар эди. Аммо ваҳий руҳини ҳар жон ҳам англай олмади. Ваҳий руҳига муносиб нарсалар ҳам бор, лекин уларга ақл етмайди. Чунки у жуда юксак руҳдир. Ақл бу руҳнинг ишларига гоҳ телбалик дуб қарайди, гоҳ хайрат Деб. Чунки уни англаш у бўлишга боғлиқдир.

- Улуғлик заҳардир. Фақат азалдан панзаҳарга эга бўлган руҳ бундан мустасно.

- Сен танасиз тананинг эгасисан, ўзга жонининг танангдан чиқишидан кўрқма.

- Жонларнинг озиғи ишқдир. Руҳларники эса очлик. Ақл асарни руҳ ҳисоблайди, аммо куёшнинг нури куёшнинг жисмидан айридир.

- Жон ҳикматга билимларга, тан эса боққа, узумга майл

кўрсатади. Жон юксалиш дардида бўлади, тан эса манфаатга, егуликка, ичимликка талпинади!

- Барча руҳлар унинг ҳукмида, барча жасадлар унинг ихтиёридадир. Имонлилар озми-кўпми, имон биттадир. жисмлари кўп-у жонлари биттадир. Бу ҳайвоний жон, нон эса инсоний руҳнинг қорни тўймайди, бу юк тортса, у азоб чекмайди! Ҳатто бу ҳайвоний руҳ унинг ўлмидан завқланади, хурсанд бўлади, инсоний руҳнинг бирор нарсага эга бўлганини кўрса ҳасаддан ўлади! Бўрилар, итларнинг жони айри-айридир. Бир бўлган Аллоҳ арслонларининг жонларидир. Жонлари деб жамлаб айтдим, чунки у бир жонга нисбатан юзта бўлади.

- Ҳақларида “Ҳузуримиздадир” дейилганлар йўқ бўла олмайдилар. Дикқат қил ва руҳларнинг боқийлигини англаб ол! Боқийликдан махжуб бўлган руҳ азобдадир, Аллоҳга восил бўлган руҳ эса абадият оламида ҳижоблардан халос бўлган ҳолдадир. Мана, бу ҳайвоний туйғу қандилидан мақсад нималигини сенга айтдим... ўзингга кел ва бу ҳайвоний туйғу билан руҳ орасида бирлик бор деб асло ўйлама. Тезда руҳингни йўловчиларнинг қутлуғ руҳларига етказ. Юзта қандилинг бўлса, хоҳ ўчсин, хоҳ ёнсин, ҳар қайси айриайридир ... битта бўла олмайдилар! Шунинг учун саҳобаларимиз мудом курашдалар... аммо пайғамбарларнинг бир-бири билан урушганларини ҳеч ким эшитмаган. Чунки пайғамбарларнинг нурлари куёшдир, туйғу нуримиз эса қандил, шам ва ис! Бири ўчади, бошқаси тонггача қолади.

Ҳайвоний жон озиқ билан тирилади, ҳар яхши-ёмон билан ўлаверади. Лекин бу қандил ўчса, йўқ бўлса, қўшнининг уйи нега қоронғу бўлсин? Мадомики, у уйнинг нури бунисининг ёруғи бўлмаса ҳам турибди, шу ҳолда ҳар уйнинг туйғу нури алоҳидадир. Бу ҳайвоний жонга ўхшайди. Раббоний жонга эмас. Қора тунда ой чиқдими. нури ҳар бир деразадан киради, ҳар бир томонни ойдинлатади. Бу юзлаб уйлардаги нурни битта деб

ҳисобла... чунки ой ботса, бир уйдаги нур йўқолиб, бошқасиникидаги қолмайди.

- Мунаввар қуёш чиққач, нурлари ҳар уйга меҳмон бўлади. Жон қуёши ботганида барча уйлардаги нур ғойиб бўлади. Бу сўз нурга ўхшайди, аммо айниси эмас... сенга тўғри йўлни кўрсатади, душманни ҳам тўхтатади.

- Тан бу юксакликдан бенасиб... тан жон денгизи қаршисида қатра кабидир! Тан жон билан кун сайин ортади... аммо жон кетгач танга боқ, қай аҳволга тушади? Таннинг ҳадди бир-икки аршиндан ортиқ эмас... аммо жонники кўкларга қадар етади!

- Дарё суви бўлсагина дарёдир. Одам жони бўлганида одамдир. Булар инсон эмас; суратдан иборатдирлар. Булар нафс қурбонлари, буларни шаҳват ўлдирган.

- Ерда ҳам. кўкда ҳам инсон рухидан пинҳонроқ нарса йўқ. Аллоҳ хўл-у курук, ҳар нарсани билдирди ва рухни “У менинг Ишим (асарим)дир” деб муҳрлади, яширди. Олий зотнинг кўзи рухни кўрдими, унга ҳеч бир нарса пинҳон бўлиб қолмайди.

ЖОҲИЛЛИК

- Насронийларнинг жаҳолатини кўр-ки, чормих қилинган Аллоҳдан мадад кутадилар.

- Пайғамбар (с.а.в.): “Ақлнинг душманлиги жоҳилнинг меҳридан афзалдир” дедилар.

Тақлиддан иборат билим жонимизнинг заволидир, сунъийдир. вақтинчадир. Биз эса “У бизнинг мулкимиз” деб эмин-эркин бўламиз. Бундай оқилликдан жоҳиллик афзал, девоналик яхшироқдир!

- Сўз англамас жоҳилга бир нарсалар ўргатиш учун ўз тилингни тарк этишинг, унинг тилида гапиришинг керак. Фақат шу тарздагина сендан бирор нарса ўргана олади.

- Билимсизлигимиз, кўрлигимиз сабабли Аллоҳнинг азизларини ранжитишга қасд қиламиз.

- Ҳазрат Мустафо, ўша муҳтарам Қутб, ўша подшоҳлар подшоҳи, ўша поклик денгизи бизга нақадар тўғри марҳамат қилганлар: “Жоҳил охирида кўрадиган нарсани оқиллар олдиндан кўрадилар”.

- Сен гўдаклигингдан буён сабабларни кўрасан, билимсизлигингдан сабабларга ёпишасан. Сабабларни кўрасан-у уларни яратгандан беҳабарсан...

- “Жоҳилман. менга ўргат”, дейишинг, шундай инсоф эгаси бўлишинг номус ва шарафни кўзлашингдан яхшироқдир! Эй нур чехрали бола, “Роббимиз, биз нафсимизга зулм ўтказдик”, дейишни Отангдан ўрган!

- Оқил дунёнинг ғамини эмас, неъматини ейди. Билимсизлар эса надомат ичида ҳар нарсадан беҳабар қоладилар.

- Билимсиз одам маълум фурсат дилдош бўлса-да, сенга жоҳиллик юқтиради. Ширинсўз жоҳилнинг сўзларига учма. Бу сўзлар йиллаб ётган эски захарга ўхшайди.

- Жоҳилнинг азиятларига сабр килиш жилодир. Ҳар бир кўнгил сабр билан жилоланур.

- Билимсиз, кўр ҳолда юз йил юрса ҳам, унинг йўли йўл саналмайди.

ЗИКР

- Ҳар мева ва япроқ куртак тили билан Аллоҳнинг шукрини қилади.

Аллоҳни улуғлаш қандай бўлади? Ўзингни, борлигингни хор тутиш, тупроқ билан тенг билиш орқали. Аллоҳни бир деб билишни ўрганиш нима? Ўзингни ягона Аллоҳ олдида ёқиб, йўқ қилиш.

- Насиба тилаган йиллаб Аллоҳ дейди, аммо сомон учун “Қуръон” ташиган эшакка ўхшайди. Лабингдаги кўнглингдан яралса, кўнглингни ёритсайди, бадани зарразарра бўлар эди.

- Банданинг “Ё Раб” сўзига Аллоҳнинг “Лаббайка” жавоби келгандан кейин ҳам “Ё Раб” дейишда қандай тараддуд этар? Аммо бу “Лаббайка” шундай “Лаббайка”-ки. уни эшита олмайсан, балки бутун вужудинг билан ҳис киласан.

- Улар мени эслаб тасбеҳ ўгирганлари билан мен пок, муқаддас бўлмайман. Бу тасбеҳ доналарини санаш билан ўзлари покланадилар.

- Ўзинга кел, ўзинга! Аллоҳни мақтасанг ҳам бу мақтовни чўпоннинг нолойиқ мақтови деб бил. Сенинг мақтовинг чўпонникига нисбатан яхшироқдир. Аммо Аллоҳга нисбатан унинг ҳам қадри йўқ. Токайгача “Мен Аллоҳга ҳамд ўқийман” дейсан? Парда кўтарилгач бўлди деб ҳисобланган қанча нарсаларнинг бўлмагани аён бўлади.

- Ҳазрат Юнус балиқ қорнида пишди. Юнус пайғамбар (а.с.) бу балодан тасбеҳ ўгириш (зикр) билан қутулди. Балиқ қорнида тасбеҳ айтмаса (зикр қилмаса) эди, ўша қамокда, ўша зиндонда қиёматга қадар қолган бўлар эди. Юнус балиқдан Аллоҳ ёди билан халос бўлди.

- Аллоҳ номи покдир, поклик келдими, ифлослик лаш-лушларини кўтариб чекинади. Зидлар зидлардан қочади. Нур порладими тун қолмайди. Тилга пок бир исм келгач, на ғам-кадар қолади, на ёмонлик.

Бир киши ҳар кеча “Аллоҳ” дер, бу зикрдан завқ олар эди. Шайтон: “Эй кўп гапирувчи, шунча “Аллоҳ” деганингга яраша унинг “Лаббайка” дегани қани? Аллоҳ салтанатидан бир жавоб йўқ. Уялмай, зерикмай токайгача “Аллоҳ” деб турасан?” деди. Одамнинг кўнгли синди, бошини ерга қўйди, ётди. Тушида яшил либос кийган Ҳазрат Хизрни кўрди. Ҳазрат Хизр: “Ўзинга кел, нега зикрни бас қилдинг, чақирган исмдан қандай зерикдинг,

зикрингдан қандай пушаймон бўлдинг?” деди. Одам жавоб ўрнида: “Лаббайка” деган овоз келмаянти, даргохдан қувилишдан кўрқаяпман”, дегач, Хизр: “Сенинг “Аллоҳ” дейишинг бизнинг “Лаббайка” дейишимиздир. Сенинг у ниятинг, дардга тушишинг, ёниб-куйишинг бизнинг хабарчи аскаримиздир. Сенинг хийлаларга ишонишинг, чоралар излашинг сени ўзимизга тортишимиздан, оёғингни қўйиб юбормаганимиздандир. Кўрқув-хавотиринг эса лутфимиз камандидир, ишқинг ҳам. Ҳар “Ё Раббий” дейишингда бизнинг “Лаббай, афандим” дейишимиз яширин!” деди.

- Яланғоч одам ари чақишидан қутулиш учун сувга сакрайди-ку, Аллоҳни ёд этиш шудир, у аёл, бу эркакнинг эсланиши эса ари! Аллоҳни ёд этиш сувига шўнғи, нафас олма, сабр қил ва эски тушунчалар, васвасалардан қутул!

- Фаришта каби Аллоҳни зикр этишни ўзингга озик қил ва фаришталар каби азобдан қутул.

- Аллоҳ аҳдига вафо қилсанг, Аллоҳ ҳам карамидан сенинг аҳдингни сақлайди. Сен эса Аллоҳга вафо қилишдан кўз юмгансан. “Мени эсланг-ки, сизни эслайин” оятини эшитмаганмисан?

- Шунчасини мен айтдим, қолганини сен ўйла. Фикринг қотиб қолган бўлса, ўйлай олмайсан, юр, зикр қил. Зикр фикрни титратади, ҳаракатга келтиради. Зикрни бу қотган фикрга офтоб қил.

ЗУЛМ

- Золимлар зулми қоронғу қудуқдир, барча олимлар шундай дедилар: “Эй зулм билан қудуқ қазиган? Сен ўзингга тузоқ тайёрлаяпсан”.

- Зулм нима? Бир нарсани лойиқ бўлган жойга қўймаслик.

- Шукр қилки, мазлумсан, золим эмассан. Фиръавнликдан ва синашшдан озодсан.

ИБОДАТ

- Ҳар кўнгилга сажда учун изн йуқ, ҳар ёлланганнинг мукофоти раҳмат эмас. Бандаларга “Ибодат қилинг” деб буюрган бўлсам, бирор фойда, манфаатга эга бўлай” деб эмас, бандаларга эҳсон қилай, дедим.

- Пасткашлар жафога, дардга учрадиларми, покланадилар. Вафо кўрдиларми, жафокор бўладилар. Шу ҳолда улар ибодат қиладиган жой жаҳаннамдир, бегона қушнинг оёғини боғловчи тузоқдир. Зиндон ҳам ўғриларнинг, пасткаш кишиларнинг ибодат жойидир. Ўша ерда доимо Ҳақни эслаб турадилар. Мадомики, инсоннинг яратилишидан мақсад Аллоҳга ибодат қилиши эди. Шундай бўлгани ҳолда ибодатдан бош тортган, ибодатга яқинлашмаган кишининг ибодат қилар жойи жаҳаннамдир. Инсон ҳамма ишни қила олади, аммо унинг яратилишидаги мақсад ибодатдир. “Мен инсонларни, жинларни факат менга ибодат қилсинлар деб яратдим” оятини ўқисанг-чи. Оламнинг яратилишидаги мақсад ичидаги билимдир, аммо истасанг, унинг ёстиқ бўлиши эмас, билим, фан, иршод ва фойдадир. Қилични миҳга айлантурсанг ғалабадан мағлубиятни афзал курган бўласан. Инсондан мақсад илмдир, тўғри йўлни топишдир, аммо ҳар инсоннинг бир ибодат (қиладиган) жойи бор.

- Карам соҳибига эҳсон кўрсатдингми, бу илтифот у учун ибодат жойидир, шукр қилади. Пасткашни хўрладинг, ёмонлик қилдингми, ибодатга тутинади. Олчокларнинг бошига урки ерга бош қўйсинлар... карам соҳибларига берки, эҳсонингга сазовор бўлгач шукр қилсинлар! Хуллас, Аллоҳ икки масжид

яратгандиржаҳаннам уларнинг масжиди, жаннат буларнинг! Ҳазрат Мусо шу бевурд қавм бошини эгсин деб Қуддусда пастгина эшик қилдирди. Чунки улар жаббор, мағрур одамлар эди. Уларга бу кичиккина, пастгина эшик ниёз эшигидир, жаҳаннамдир!

- Ҳазрат Сулаймон масжид қура бошлаганида жинлар-у инсонларнинг барчаси ишга киришди Бир қисми истаб... бир қисми эса хоҳишсиз иш бошлади. Гўё бандаларнинг Аллоҳнинг ҳукмига бўйин эгганлари, ибодат қилганларидек!

- Бу намоз, рўза ва уруш ҳам ишонишга далилдир Бу закот, ҳадя, ҳасадни тарк этиш эса ўз сиридан хабар беришдир.

- Ҳадя бериш, тўйдириш, меҳмонга таклиф қилиш “Эй улуғлар, биз сиз биланмиз, сизга тўғри кўнги билан ишондик” дейишдир. Совғалар, тақдим этилган нарсалар “Мен сен биланман, сени севаман”, деб гувоҳлик беришдан иборатдир. Кимдир мол ё афсун учун ҳаракат қилса, банд бўлса, бу нимадир? “Ичимда гавҳарим бор” демакдир Аллоҳдан чекинмаслигим ёхуд жўмардлигимдан бир гавҳарим борки, бу закот билан рўза иккисига ҳам шохиддир. Рўза дейди: “Бу ҳалолдан чекинди, билки, ҳаромга етишига энди имкон йўқ”. Закот дейдики: “Ўз молини ҳам бераяпти, энди ўзи билан бир динда, бир йўлда бўлганлар қандай тунайди?” Аммо бу ишларни риё ва ёлгон билан қилса, у икки гувоҳ Аллоҳнинг адолат маҳкамасига қабул қилинмайди. Овчи дон сочади, аммо ачинганидан эмас, ов қилиш учун. Мушук ҳам рамазонда рўза тутади, аммо ўлжани овлаш учун ўзини ухлаганга солади. Шундай қинғирликдан юзлаб қавм ёмон ҳисобланган. Бу ёмон киши мардона рўза тутганларнинг номини ёмонга чиқарган.

ИБРАТ ОЛИШ

Аллоҳга шукрлар бўлсинки, бизни ҳалок бўлганлардан кейин дунёга келтирди. Ҳақнинг олдин келиб-кетган қавмларни қандай ҳалок қилганини билдик. Аллоҳнинг ҳақ пайғамбари, ўша сўзи тўғри пайғамбар бизга шу сабабдан “Раҳм килинган уммат” номини берди. Эй улуғлар, у бўриларнинг суяклари, юнглари кўринг ва бу ҳолдан ибрат олинг!

- Иблис йиллар давомида яхши ном билан тилга олинган ҳолда, қара, қандай расво бўлди, оти нима бўлди? Ишончинг комил бўлмаса, танилишни ихтиёр этма. Юр, юзингни кўрқув билан юв, кейин кўрсат. Азизим, соқолинг чиқмаётган бўлса, бошқа соқолсизларни айблама. Шу ишни қара: шайтон балоларга тушди-ю сенга ибрат бўлди. Сен балога учраб унга ибрат бўлмадинг. У заҳарни ичди, сен шарбатини ич (ибрат ол!).

Энди сен ҳам Аллоҳнинг карамини кўрки, биз охир замонга келдик. Замонларнинг охириси олдингиларидан устундир. Ҳадисда “Охирунас сабиқун” дейилади. Марҳамат соҳиби Аллоҳ Нуҳ ва Ҳуд қавмларининг ҳалокатини бизга кўрсатди, бизнинг кўрқишимиз, ибрат олишимиз учун уларга қаҳр қилди. Аксинча бўлганида ҳолимизга вой эди!

- Эй сайланган киши, қабристонга борда, уларнинг суякларидан бошидан кечирганларини сўра! У кўр сархушларни қара, риё кудуғига боши билан қандай йиқилдилар, аниқ кўр!

- Олдин келганларнинг ҳолларига боқинг ёки кейин келганлар томон эҳтиёт бўлиб учинг!

- Ибрат олиш, уйғонишни Аллоҳдан сўра; китобдан. сўздан, ҳарфдан, нутқдан эмас!

Бир ориф попдан сўради: “Сен кексароқмисан соқолингми?”. Поп жавоб берди: “Мен ундан олдин туғилганман. Анча вақтим соқолсиз ўтган”. Ориф деди: “Соқолинг оқарибди, олдинги ҳолатини ўзгартирибди. Шундай бўлса-да, афсуски, ёмон феълинг ўзгармабди! У сендан кейин туғилса-да, сендан ўзибди. Сен эса нафс дардида қолиб кетгансан. Ҳамон туғилган пайтдаги

тусингдасан. Ундан бир қадам ҳам узоқлашмагансан. Ҳамон идишдаги ачиган айронсан. Ҳали қатикнинг ёғини ажрата олмагансан. Ҳали сопол кўзадаги хамирсан, умр бўйи қизиган тандирдасан, аммо ҳамон пишганинг йўқ. Ҳавас ели бошингни айлантиради, аммо тепадаги ўтдек оёғинг тупроқда. Ҳазрат Мусо қавми каби чўлнинг кимсасиз бурчакларида, турган жойингда, нақд қирқ йил қолиб кетгансан, эй ақлсиз одам!"

ИЛМ

- Билим Сулаймон мулкининг муҳридир, бутун олам жасаддир, илм жондир.

- Ҳазрат Одам Атога исмларини шахсан кўрсатди (Ҳазрат Одамни исмларига мушарраф этди), бошқа мавжудотларга исмлар Ҳазрат Одам орқали билдирилди.

- Юз минглаб тақлид ва мушоҳада ахлини кичкинагина ваҳима ҳам шубҳага солади. Чунки тақлидлари ҳам, хулосалари, ҳатто бутун қўл-қанотлари ҳам тахминга асосланган. Пасткаш шайтон шубҳа пайдо қилади. Бу кўрлар лаққа тушадилар.

- Кўнгил ахлининг илмлари уларни ташийди. Тан ахлининг илмлари эса ўзгаларга юқдир. Кўнгилга ўрнашган, одамни кўнгил аҳли қилган илм инсонга фойда келтиради. Фақат танга таъсир қилиб, инсонга нафи тегмаган илм юқдан иборатдир.

- Товус деҳқоннинг уйида яшамаганидек, ҳақиқат илми ҳам ҳар анойининг мулки бўла олмайди!

- Ит ҳам илм ўргангач тўғри йўлга киради, ўрмонларда ҳалол хайвонлар овлайди. Ит ҳам олим бўлгач жангда чапдастлашади, ит ҳам ориф бўлгач асҳоби қаҳф бўлади. Ит ҳам овчиларни танийди, билади. Ёраб, ҳамма нарсани билдирувчи бу нур нимадир? Кўрнинг таний олмаслиги кўзи юмуқлигидан эмас, билимсизлик туфайли сармастлигидандир.

Бу билимни эшитган киши ёйтирмаса, қабул килмаса, фарёд чекса, бу тақлидий билимдир, ўрганиб эгаллагандир (соҳибига “юкмаган”, сингмаган). Чунки манфаат кўрилган-у қалб ёришмаган. Бу илм ҳам, толиби сингари ўткинчи дунё илмидир. Баъзи кишилар ҳавасга ёки одамлар кўзи учун илм ўрганишни истайдилар, бу оламдан нажот топиш учун эмас. Бундай одам сичқонга ўхшайди, ҳамма томонни тешади, аммо висол нурларидан бебаҳра. Сахрога йўл топа олмагани сабабли бу зулмат қудуғи унга хуш маскан. Аммо Аллоҳ унга ақл қанотини эҳсон этса, сичқонликдан қутулиб, қушдек қанот қоқади. Бундай илм жонсиздир, харидорларнинг юзига ошиқдир. Баҳс-тортишув пайтида бу илм улуғдек кўринади, аммо харидор бўлмагач, йўққа чиқади. Ҳолбуки менинг харидорим, талабгорим Аллоҳдир. Мени у юксакка кўтаради, сотиб олади. Менинг қонимнинг бадали улуғлик соҳиб Аллоҳнинг жамолидир. Мен ўз қонимнинг бадалини еяпман, бу менга ҳалолдир

- Отдан кеч, сифатига қараки, сифатлар сени зотга етказсин. Кишилар ўртасида исмлар туфайли ихтилофлар келиб чиқади. Маънога етганларидан сўнг эса тинчланадилар.

- Кулол кўзани синдирса, истаган пайтида яна ясаши мумкин. Кўр ҳар қадамда қудуққа, чуқурга тушишдан қўрқади, минг бир хавотир билан йўл босади. Кўзи очиқ киши эса йўлни аён кўради, паст-баландни фарқлайди. Ҳар қадамда тиззалари қалтирамайди.

- Не-не олимлар ҳақиқий илмдан, ҳақиқий ирфондан бенасиблар. Бундай олим илмнинг ҳофизидир. ошиғи эмас.

- Дори дори ҳолида турганида таъсирсиздир. Аммо ейилгач, ичилгач ўзидан кечади-ю таъсир кўрсатади.

ИНСОН

- Ҳазрат пайғамбар инсонларни фарқлаш хусусида: “Инсон сўзида ниҳондир”, деди.

- Одамларнинг кўпчилиги одамхўрлардир. Уларнинг салом беришларига ишонма! Барчасининг кўнгли шайтон инидир. Инсон шайтонининг сўзига қулоқ тутма!

- Бошқаларни эмас, ўз ишингни бил! Бошқалар ким? Сенинг тупроқ тананг. Сенинг ғамга, аламга кўмилишинг у туфайлидир.

- Инсон вужуди ўрмонга ўхшайди. Агар огоҳ бўлсанг, бу вужуддан чекин! Вужудимизда минглаб бўрилар, тўнғизлар..., яхши-ёмон, ҳалол-ҳаром минглаб сифатлар бор. Қайси атвор устун бўлса, шунинг ҳукми ҳукмдир. Маъдан таркибида олтин мисдан кўпроқ бўлса, олтин ҳисобланади. Вужудингда қайси табиат устун бўлса, шунга мослашишинг керак. Инсон баъзан бўри бўлса, баъзи лаҳзаларда Юсуфдек хушсурат бўлади. Кўнгилда ҳар лаҳза бошқа бир туйғу бош кўтаради... Инсон баъзан шайтонлашади, баъзан малакка айланади, баъзан тузоқ бўлади, баъзан йиртқич ҳайвон!

- Инсон ёзда қишни истайди, аммо қиш келиши билан ундан ҳам воз кечади, истамайди. Бирор ҳолатга қатъиян рози бўлмайди. На борлик, на йўқлик, на иссиқ, на совуқдан хушланади.

- Инсон тоққа ўхшайди, тоғ қандай апданади, қандай қилиб илонга мафтун бўлади? Шўрлик одам ўзини танимади, билмади, фазилат мақомидан нуқсон оламига қулади. Инсон ўзини арзон сотди. Шоҳи эди, ўзини хирқага ямоқ қилди!

- Нафс ва шайтон азалдан бир бўлганидан Одамга душман, унга ҳасад қилади. Одам Атони танадан иборат деб билган, унга сажда қилмаган эди. Аммо уни ишончга муяссар нур деб билганлар унга сажда қилдилар. Малак ва ақлнинг кўзлари одам Атони кўриб мунаввар бўлди. Шайтон ва нафснинг кўзлари эса Одам Атони тупроқ сифатида кўрди.

Мўминлар асалари сингари асал кони бўлдилар. кофирлар

эса илон каби заҳарга кон! Чунки мўмин ҳалол нарсаларни ейди, тупуги ҳам асалари каби ҳаётбахш! Кофир эса йиринг шарбати ичади. оғзидан ҳам заҳар яралади! Илохий марҳаматга ноил бўлганлар ҳаёт топадилар, ҳоюҳавасларга банди бўлганлар ажал заҳрини ичадилар! Яхшилик қилганлар ўз ихтиёрлари билан эзгу ишлар қиладилар, шундай ҳаракатлари билан ўзларини ҳимоя қиладилар. шу сабабли мақталадилар. рағбатлантириладилар... Гумроҳлар зиндонда Аллоҳдан ҳайиқадилар. зоҳид бўлиб. Аллоҳни эсга оладилар! Аммо кўп ўтмай иш касодга учрайди. Ўзингга кел, ажал сармояни кўлдан олмасин!

- Одамнинг сири дарахт илдизига ўхшайди. Япроқлар илдизлардан куч олиб, куп-куруқ танадан кўкариб чиқади. Япроқлар илдизларга монанддир. Дарахтда илдизлар бўлганидек, нафс ва ақл ҳам ўзаро алоқадордир. Вафо Дарахтларида кўкка бўй чўзган шохлар бор, илдизлари ўз ўрнида, нурлари кўкда.

- Кўринишдан сен кичик бир оламсан, аммо аслида энг улкан олам сенсан. Сиртдан қараганда шох меванинг ўзидир, аммо аслида, шох мева учун яралгандир. Мева олиш нияти бўлмаганида боғбон дарахт экармиди? Шундай бўлгач, мева дарахтдан пайдо бўлгандек кўринса-да, аслида дарахт мевадан бино бўлгандир. Шунинг учун Ҳазрат Мустафо “Одам Ато ва барча пайғамбарлар менинг ҳимоямда ва байроғим остида келган, аммо энг олдинга чиккан ва пешкадам бўлганлардир”, деди. “Кўринишдан мен Одам Атодан туғилдим, аммо, аслида, унинг отасиман мен! Малаклар менга сажда қилдилар. Одам Ато менинг ортимдан юрди, етти қават осмон устига чиқди. Аслида отам мендан туғилди: дарахт мевадан пайдо бўлди”.

- Инсон аввало нонга муҳтож, чунки озиқ ва нон жонга тиргақдир.

- Ҳайвон ўт билан семиради, инсон эса олижаноблик, шараф

билан юксалади. Инсон қулоғи орқали, яъни эшитаэшита улғаяди.

ИТОАТ

Ҳазрат Пайғамбар (с.а.в.) кофирлар билан жанг қилиш, бекорчи нарсаларни йўқ қилиш учун кўшин жўнатаётган эдилар. Хузайл, қабиласидан бир йигитни кўшинга бош қилиб тайинладилар. Аскарнинг асл зўри кўмондондир: кўмондонсиз қавм бошсиз танадир! Инқирозинг, ҳалокатинг раҳбарни тарк этганингдандир. Нокаслигинг, худбинлигинг туфайли уларга итоат қилишдан бўйин товлаб, ўзингни хўжайиндек ҳис қиляяпсан! Гўёки юкдан қочган хачир сингари... у ҳам бошини олиб тоғларга кетишни кўзлайди! Манманликни тарк эт, бош бўлиш дардидан қутул! Бир бош қидир. унга итоат эт, бош бўлишга уринма! Ҳазрат Пайғамбар Аллоҳ мададига ноил бўлган кўшнига хузайл қабиласидаги йигитни кўмондон этиб тайинлагач, бир ҳасадгўй чидай олмади, исён байроғини кўтарди. У шундай эътироз билдирди: “Йўқ, йўқ, эй Аллоҳнинг элчиси. Кўшинга ёши улуғ бирор кишини кўмондон этиб тайинла! Эй Аллоҳнинг Расули, бу ёш йигит шернинг боласи бўлса, ҳам кўшинга ёши улуғ киши бош бўлсин! Ўзинг айтганингдек: “Эргашиладиган киши пир бўлиши керак. пир!” Эй Аллоҳ элчиси, бу йигитга қара! Ундан ёши ҳам. тажрибаси ҳам катта бўлган қанча одамлар бор! Озиқсизлик озиғи ҳар нарсадан воз кечиш орифлик нишонасидир. Олтиннинг сариқлиги саррофнинг юзини қизартиради, юзига қон югуртиради. Гул юзли, соқол-мўйлови эндигина чиқа бошлаган бу йигит ҳали мактабда ўқиш-ёзишни ўрганаяпти. Ёзуви, ҳарфлари эгри-бугри; ўзи девқомат, аммо у ёш, ақли кам унинг! Кексанинг оёғи тез юрмаса-да, ақлининг икки қаноти бор,

юксакларда учади! Исбот истасанг Жаъфарга қара! Аллоҳ унга кўл-оёқ ўрнига бир жуфт қанот берди!”. У ёғини қўяверинг, кўнглим изтиробга тўлди. Кўнглимизда гўзал сўзли, гўзал сасли юзлаб сукут бармоғини лабига босиб: “Етар энди!” демоқда! Пайғамбар хузурида одобсизларча совуқ сўзларни айтмоқда. Устун кишининг ҳукми ҳукмдир; халқнинг кўпчилиги ёмонлар. шу сабабли қилични қароқчилар кўлидан олдилар. Ҳазрат Пайғамбар дедиларки: “Эй ишнинг сиртинигина кўрувчи, сен уни ёш ва тажрибасиз деб ўйлама. Қара, соқолли не-не кексалар, оқсоқолли қариялар борки, кўнгиллари мумдай қора. Мен уни кўп маротаба синадим... бу ёш йигит ишларда кексалик қилди”.

ИХЛОС

- Боязид замонида бир кофир бор эди. Ҳурматли мусулмонлардан бири унга: “Мусулмон бўлиб, нажот топсанг, улуғликка эришсанг нима бўлади?” деди. Кофир жавоб қайтарди: “Агар мусулмонлик олам шайхи Боязиднинг мусулмонлиги бўлса, динга, имонга ишонмайман. Унинг эътиқодига жуда ишонган эдим. Ишонаманки, у ҳаммадан улуғ, жуда латиф ва нурли. Оғзим маҳкам

муҳрланган, имон келтира олмайман, аммо яширинча унинг имонига эргашаман. Агар сизнинг имонингиз имон бўлса, унга на майлим бор, на рағбатим. Имонга юзлаб майли бўлганлар сизни кўриши билан совуйди. Чунки сизнинг имонингизда одам биргина исмни кўради, маъноси йўқдир. Қандай қилиб чўлни “нажот макони” дейиш мумкин? Сизнинг имонингизга қараган кишининг имонга бўлган ихлоси пасаяди, совийди”.

Бир муаззин бор эди, овози жуда хунук эди. Кофирлар юртида азон айтар эди. “Азон айтма, уруш чиқади, Душманлик кучаяди” десалар ҳам ўжарлик қилди, азон айтишни давом

эттираверди. Бир куни қарасалар, кофирлардан бири қўлида кийим билан чиқиб келаяпти. Дўстлар сингари қўлига шам ва ҳолва ҳам олган эди. 'Айтинг-чи, муаззин қаерда? Унинг азони менга ором берди', деди. "Ё тавба, қанақасига? У бад овоз инсонга ором бериши мумкин?". Кофир деди-ки: "Менинг жуда . гўзал, бебаҳо бир қизим бор, кўпдан буён мусулмон бўлишни | истарди. Бу фикр миясидан чиқмас эди ҳеч. Қанча одам насихат қилди, нафи бўлмади. Имон туйғуси кўнглига ! шундай чуқур ўрнашган эди-ки, чорасиз эдим... У лаҳза сайин имонга интилар, мен дард-у азобда эдим. Муаззин азон айтгач қизим: "Бу хунук овоз нима? Қулоғимга эшитилиши билан мени нохуш қилди. Умрим бино бўлиб, на черковда, на ибодатхонада бундай ёқимсиз овозни эшитмагандим", | деди. Синглиси: "Бу азон, мусулмонларнинг даъвати, 1 мўминларни ибодатга чақиради" деди. Қизим бу сўзларга ншонмади, бошқа кишидан сўради, у ҳам шундай дегач , ишонди, юзи сарғайди, мусулмонлик истагидан асар ҳам қолмади. Мен ҳам азобдан қутулдим, кеча тунда ором олиб ухладим. Унинг овози менга ором бағишлади. Шунинг учун унга ҳадя келтирдим, қани у". Муаззинни кўргач: "Совғамни қабул қил, мени азобдан халос қилдинг. Менга шундай марҳамат кўрсатдингки, бир умрлик қулингга айландим. Мол-дунёси беҳисоб киши бўлганимда оғзингни олтин билан тўлдирган бўлар эдим" деди.

Сизнинг ишончингиз ҳам шундай ўткинчи, ёлғон Ўша азон каби йўлдан қайтарувчи. Аммо Боязиднинг имонига, унинг тўғрилигига қойилман. Боязид имоннинг барча | шартларини ўринлатди... Офарин бундай тенгсиз асрлонга! Унинг имонининг бир қатраси денгизга тушса, денгиз шу қатрага ғарқ бўлади. Бир зарра учкуни ўрмонларга тушса, барча ўрмонларни куйдиради. Подшоҳнинг ёхуд лашкарнинг кўнглидаги хаёл каби. У хаёл ҳам хаёл, аммо жангда душманларни яксон этади. Муҳаммаднинг юзида бир юлдуз порлади, кофирларнинг,

яхудийлар ва найрангбозларнинг гавҳарлари йўқ бўлди. Имонга эришган нажот топди, имонга келмаганларнинг шубҳаси икки қатла ортди. Олдин келганларнинг холис куфри қолмади ёки унинг ўрнини мусулмонлик ёхуд кўрқув эгаллади.

ИШҚ

- Бу найнинг саси оташдир, ҳаво эмас; кимда бу оташ бўлмаса йўқ бўлсин!

- Бу ишқ туфайли кийими йиртилган ҳирсдан, гунохдан фориғ бўлди.

- Ҳар нарса маъшукдир, ишқ эса парда. Тирик маъшукдир, ошиқ эса ўлик.

- Ошиқлик кўнгил ингроғидан маълум бўлади, ҳеч қандай касаллик қалб касаллигидек эмас. Ошиқнинг дарди барча дардлардан фарқлидир. Ишқ Аллоҳ сирларининг устурлобидир. Ишни шархлаш ва тушунтириш учун нима десам дейман-у ҳақиқий (асл) ишққа келганда у сўзлардан хижолат бўламан. Кўнгил тафсири жуда нурли, аммо тилга кўчмаган ишқ янада мунаввардир. Чунки қалам ёзишда югурик, аммо ишқ таърифига келганда ожиз қолади, ёрилади. Ишқ шарҳида ақл лойга тикилган эшакдай ётдиқолди. Ишқни, ошиқликни яна ишқ шарх этди.

- Ташқи гўзалликка боғлиқ ишқлар ишқ эмас. Улар нари борса ор бўлади.

- Илм ва ҳикмат ҳалол луқмадан ҳосил бўлади, ишқ ва марҳамат ҳам ҳалол ризқдан пайдо бўлади.

- Сенга фидо бўлай, чунки сени севаман. Севги инсонни кўр-у қар қилиб қўяди.

- Ўзи тасвирлаган нарсага, ўз ваҳмига ошиқ бўлган киши қандай қилиб неъмат ва эҳсон соҳиби Аллоҳга ошиқ бўлсин?

- Ваҳмга ошиқ бўлган ҳақиқатгўй бўлса, мажозий севгиси уни ҳақиқатга бошлайди.

- Ошиқ, яхшилаб қидир, маъшуқинг ким?

- Севги туфайли аччиқ нарсалар ширин бўлади, мис олтинга айланади. Севги сабаб лойқа сувлар тиниқ тортади, Дардларга дармон топилади. Севгидан ўлик тирилади, подшоҳлар қул бўлади.

- Ошиқ ва мафтун одамларнинг оёқ излари бошқаларнинг изларидан фарқ қилади, дарҳол маълум бўлади.

- Ишқ шариати барча динлардан фарқланади. Ошиқларнинг шариати ҳам, мазҳаби ҳам Аллоҳдир.

- Кўнгилда бир сабр бор эди, энди у ҳам қолмади. Сабрнинг ўрнини ишқ забт этди. Ишқим туғилган кечада сабрим ўлди. У ўлиб кетди. Аллоҳ сизларга умр берсин.

- Бир сўфи михга осилган дастурхонни кўриб қолди. Ўзини йўқотар даражада ҳаяжонланганидан айланишга, ўйнашга тушди, кийимларини йиртиб, “Мана озиқларнинг озиғи! Мана очарчиликнинг, дардларнинг давоси” деб ҳайқиради эди. Бошидан тутун чиқиб, хурсандчилиги, завқи ортгандан-ортди. Бошқа сўфилар ҳам унга эргашдилар, само рақсини бошладилар. Қиҳ-қиҳ қилиб кулишни, ҳай-ёҳуйт қилишни давом эттирдилар. Неча марталаб ўзларидан кетиб ўзларига келдилар. Бир киши сўфига: “Михга осилган, ичида нон ҳам бўлмаган бўм-бўш дастурхон сени бунчалик хурсанд қилмаса?” деди. Суфи жавоб берди: “Бор жўна, сен маъносиз бир суратдан иборатсан, сен тирикчилик пайида бўл, ошиқ эмассан-ку. Ошиқнинг озуқаси нонсиз нонга ошиқ бўлишдир. Холис ошиқ моддиятга боғланмайди. Ошиқлар моддиятга аҳамият бермайдилар. Улар фойдани сармоясиз қўлга киритадилар.

- Бир гўзал ошиғидан сўради: “Мардим, ғарибликда кўплаб юртларни кездинг. Қайси шаҳар сенга кўпроқ ёқди?” Ошиқ: “Севгилим ўтирган шаҳар” деб жавоб берди.

- Ишқ даъвога ўхшайди, жафо чекиш эса шоҳидга. Шоҳидинг бўлмаса, ютиб чиқолмайсан.

- Ошиқларнинг майл-муҳаббатлари ошиқларни заиф ҳолга келтиради. Маъшукларнинг меҳр-муҳаббатлари эса уларни гўзаллаштиради. Севишганларнинг муҳаббати уларнинг ёноқларини яшнатади, ошиқларнинг ишқи уларнинг жонларини куйдиради!

- Ҳақни фақат ҳақ учун севган, ғаразлардан, мақсадлардан холи ошиқ қайда? Истаса ундай севсин, истаса бундай. Аллоҳни истар экан, уни Ҳаққа йўналтирган ҳам Ҳақдир.

- Деди: “Ошиқ маҳбубани астойдил излайди, у келиши билан ошиқ йўқ бўлади, ўзидан кетади! Сен Ҳақнинг ошиғисан. Аллоҳ деганлари шундайки, у келиши билан сенда қилдек ҳам ўзлик қолмайди. Унинг назари қаршисида сендайларнинг юзтаси фонийдир. Хожам, сен ўзингни йўқ қилишга ошиқ эмишсан! Сен кўланкасан, куёшга ошиқсан. Шамс келди, соя, албатта, дарҳол йўқолар!

- Ошиқ икки оламга ҳам бегонадир, ишқда етмиш икки хил девоналик бор!

- Ошиқсан, сармастсан, кўнглинг очилган. Аллоҳ, Аллоҳ... сен сув устидаги туясан! Тил униш сирлари ҳақида гапира бошладими, осмон “Эй ҳақиқатини пинҳон тутувчи Аллоҳ” дея бошлайди. Ишқни пинҳон тутиш нима дегани? Оловни пахта ва жўн ичига яшириш! Яширишга қанча уринсанг, шу қадар ошқор бўлаверади! Мен уни яширишга уринишим билан у байроқдек бошини кўтаради, “Мана бу ердаман”, дейди.

- Ҳақиқат шаробини ишқ қайнатиб-жўштиради. Тўғри сўзли, тўғри кўнгилли ошиққа соқийлик қилувчи ишқдир. Аллоҳнинг инояти билан ишққа восил бўлишни истасам, шароб жон шарбатидир, тан эса қадах! Ҳидоят шароби ортдими, шаробдаги қувват қадахни синдиради.

- Ишқ ҳаддан ошса барча гўзаллар кўзга хунук кўринади.

Ишқ ғайрати зумрадни инсон кўзига кўк пиёздек оддий қилиб кўрсатади.

- Кўпроқ зоҳид оёғи билан юришга ҳаракат қилади. Ошиқлар эса чакмоқдан ҳам, елдан ҳам тез учадилар!

- Ишқ шундай оловки, севиклисидан бошқа ҳамма нарсани куйдиради. Қувон, завққа тўл, эй иккиликни ёндириб-куйдирган шиддатли ишқ!

Сен бир хўрланиб-хўрланмай ишқдан қочаяпсан. Ишқнинг номидан бошқа нимани биласан сен? Ишқнинг юзлаб ноз-у адоси, улуғлиги бор. Ишққа юзлаб ноз билан эришилади. Ишқ содиқ бўлгани боис вафодорни сотиб олади. Бевафога қайрилиб ҳам қарамайди.

- Ишқ бўлмаганида борлиқ бўлармиди? Нон қандай қилиб танангдан жой оларди? Нон нега борлиққа кўшилди? Ишқ ва истак сабаб. Ишқ жонсиз нонни тирилтириб, фоний жонни боқий қилмоқда.

- Ишқ Аллоҳнинг сифатидир. Кўркув эса шахватга берилган банданинг сифатидир. “Қуръон”да “Улар Аллоҳни севадилар” деган жумлани ўқидинг, бу “Аллоҳ ҳам уларни севади” жумласига баробардир. Шундай экан, ишқмуҳаббатни ҳам Аллоҳнинг сифати деб бил. Азизим, кўркув Аллоҳнинг сифати бўла олмайди. Аллоҳнинг сифатларини баён қила бошласам, юз қиёмат кўпар-у чаласи қолар. Ишқнинг беш юзта қаноти бор. Ҳар қаноти аршдан ер остига қадар бутун коинотни қоплайди.

- Ишқ денгизни қайнатади. Ишқ тоғни қумдек емиради, эритади. Ишқ осмонни чакнатади, юзлаб ёриқлар, дарзлар очади. Ишқ сабабсиз ер юзини титратади. Пок ишқ Муҳаммадга йўлдош эди. Аллоҳ ишқ сабаб унга: “Сен бўлмаганингда...” деб марҳамат қилди.

- Сен ҳам ўша ғайб ошиқларига ошиқ бўл, бу беш кунлик ошиқларга парво қилма.

- Ишқ айрилиқ оламида суратлар чизар. Лекин инсон

ҳақиқий ишқни топиши билан тасаввур ҳам қилинмаган, тасвирга ҳам сиғмайдиган ҳақиқат майдонга келади. Ахмоқлар омиликларидан Мажнунга шундай дедилар: “Лайли жуда ҳурлиқо эмас. Шаҳримизда ундан гўзал юз минглаб қизлар бор”. Мажнуннинг жавоби шундай бўлди: “Сурат қадах, гўзаллик шароб, Аллоҳ менга унинг суратидан шароб ичирмоқда. Сизга эса шу қадахда сирка берди, шунинг учун унинг севгиси сизни роҳатсиз қилмоқда. Қадахни кўра оласиз, аммо у шароб тўғри бўлмаган кўзга кўринмайди. Кўнгил ўз аҳлидан ўзгага боқмайди, нишона бермайди”.

- Ишқ денгиздир, осмон шу денгизнинг кўприги. Ишқ Юсуфга мубтало Зулайҳо каби инсонни мафтун этади. Кўнгилнинг яйраши ишқдандир. Ишқ бўлмаганида дунё тўхтаб қолган бўлар эди. Ишқ бўлмаганида жонсиз бир нарса қандай қилиб ўсимликка айланар, унда маҳв бўлар эди: барқ уриб ўсган наботот ўзини жонлиларга қандай фидо қилган бўлар эди?

- Ошиқлар кучли селнинг олдига тушдилар. Улар ишқ қисматига ризолар. Кеча-кундуз тегирмон тоши каби тинимсиз айланиб, инграйдилар, нола чекадилар.

- Тавба қуртга, ишқ эса аждаҳога ўхшайди. Тавба инсонларнинг, ишқ эса Аллоҳнинг сифатидир.

- Ошиқдан телбароқ кимса йўқ. Ақл унинг севгилиси олдида кўр-у кардир.

- Эй ишқ мазҳабига кирган, юзингни ўзингга бур. Сенга мафтун бўлган сендан ўзга эмас.

- Ошиққа бир лаҳзалик айрилик бир йилдек туюлади. Бир йиллик висол эса хаёлдан иборатдир. Ишқ ташнадир, ташнани излайди. Булар кеча ва кундуз каби бир-бирининг изига тушган. Кундуз кечага ошиқ, усиз туролмайди. Лекин қарасанг кўрасанки, кеча унга ундан зиёда ошиқдир.

- Жон нима-ки, унга суянасан? Аллоҳ ўз ишқи билан сени тирилтиради. Ундан ишқнинг боқийлигини тила, жон тилама.

Ўша ризқни сўра, нон сўрама.

- Ишқ катталарга бол, кичикларга сутдир. У кемага ортилган, белгиланган оғирликдан ортиқча бўлганлиги учун кеманинг чўкишига сабаб бўлган сўнгги юкдир.

- Ишқ тирик, туйғуси ва ақли бўлган юзлаб тананинг хирқасига бадалдир.

- Барча беморлар шифо топишни умид қиладилар. Ишқ билан хасталанган жон эса “Эй воҳ, дардимни зиёда Қилинг” деб бўзлайди.

ЙИҒЛАШ

- Булут кўз ёш тўкмаса, майсалар қандай кўкаради? Гўдак йиғламаса, сут қандай оқади? Бир кунлик мурғак ҳам буни билади. “Йиғлай-да, меҳрибон энагам келиб қарасин” дейди. Сен эса билмайсан, энагалар энагаси текинга сутни оз беради. Қулоқ сол. “Кўп йиғланг” деди. Йиғланг-у яратганнинг эҳсон сути оқсин. Дунёнинг устун булутнинг йиғиси-ю куёшнинг куйдиришидир. Сен шу икки ипни маҳкам тут. Куёшнинг ҳарорати ва булутнинг кўз ёши бўлмаганида тана ва унинг аъзолари қандай ривожланган бўлар эди? Шу ҳарорат ва йиғи бўлмаганда тўрт мавсум бўлармиди? Куёшнинг тафти ва олам булутининг кўз ёши дунёнинг оғзини лаззатлантиргани, жаҳонни кўркамлаштирганидек, сен ҳам ақл куёшини ишга сол, кўзингни йиғлаган булут ҳолига келтир. Мурғак бола каби сенинг ҳам кўзларинг ёшли бўлсин.

- Бир киши муфтидан яширинча сўради: “Одам намозда фарёд қилиб йиғласа, намози қазо бўладими-йўқми? Намозда йиғлаш жоизми?” Муфти шундай жавоб қайтарди: “Бу кўз ёши нима учун оқди? У нимани кўрди, нима учун йиғлади? Даставвал шунга аҳамият бериш лозим. Ажабо, яширин нимани

кўрди-ю кўз ёши чашмаси оқди? Агар ибодатдаги киши нариги дунёни кўрган бўлса, йиғиси ва намози мақбул бўлади. Агар йиғига тандаги заҳмат сабаб бўлса, ип ҳам узилади, игна ҳам синади, (барчаси бекор бўлади)”

Юнус пайғамбар бошига бало келди. Осмондан оловли булут тушди. Чакмоқ чакиб, тошларни ёндирди Момақалди роқ овозидан одамлар саросимга тушдилар. Уларнинг ҳаммаси томда эди. Тунда осмондан бало ёғилди. Ҳамма пастга тушди. Текислик томон отланилди. Оналар болаларни ўзларидан ажратдилар Барча оҳ-фарёд чекишга, йиғлашга тушди. Бу қавм тонггача бошларига тупроқ сочди. Наъра тортиб йиғлади, ялиниб-ёлворди. Бу қайсар қавмга Аллоҳ раҳм қилди. Умидсизлик, сабрсиз оҳ-фарёдлардан сўнг оловли булут секин-аста тарқай бошлади. Йиғлабсиқташ, ялиниб-ёлворишдаги кадр-қиммат, қудрат яна қаерда, нимада кул? Эй, умид, дарҳол оёққа тур, белингни маҳкам боғла, тур, эй, кўзлари ёшли, доимо кул. Чунки қодир Аллоҳ кўз ёшини шаҳидлар қони билан тенг тутади.

• У ҳам шунча давлати. шунча қудрати, шунча улуғворлиги бўлса-да, Аллоҳ карамидан кўз ёши истади. Энди мендек қўли бўш, коса яловчи бир банда қандай қилиб қонли ёшларини маржондек тизмасин? У шундай кўз билан кўз ёшига мафтун бўлса, менинг кўз ёшларим юзлаб дарёларни тўлдириши керак. Унинг бир томчи ёши менинг икки юз дарё кўз ёшимдан афзалроқдир. Чунки шу бир томчи билан инсонлар ҳам қутулди, жинлар ҳам. Шу жаннат боғи ҳам ёмғир истагач қуруқ ва кир тупроқ қандай истамасин? Агар нон бу кўз ёшига монелик қиладиган бўлса, ундан ҳам воз кечмоқ керак.

ЙЎҚСИЛЛИК

- Халқнинг барча курашлари яхшилик ва гўзаллик учундир. Аммо асл саодат нишониси йўқсилликдир.

- Эй йўқсил, бойга закот бер. Барча олтинлар, ипак матолар йўқликда, йўқсилликдадир.

- Усталарнинг устаси Аллоҳнинг дастгоҳи ҳам йўқликдир. Қаерда йўқлик кўп бўлса, шу жой Аллоҳ Дастгоҳидир. Аллоҳ иши ўша ердадир. Йўқлик энг юқори даража бўлганидан йўқсиллар у ерга бордилар, мукофот олдилар. Тани-ю молини йўқотган дарвеш ҳаммадан илгаридир. Аммо гап тана йўқлигидадир, тиланчиликда эмас. тиланчи моли тугаган кишидир; каноат эгаси эса танини фидо этгандир.

- Энди дарддан шикоят қилма. Чунки дард инсонни йўқликка бошловчи тулпордир.

КИБР

- Биродар, сеига оқиб турган ҳикмат Аллоҳнинг хос бандасидан сенга омонатдир. У ўзига бир нур кўрди, аммо бу нур подшоҳларнинг остонасидан тушгандир. Шукр қил, ғурғурланма, кибрланма, қулоқ сол ва асло ўзингни кўрма. Юз минглаб оҳ-ки, бу ҳолат умматлари умматликдан узоқлаштирди. Дунё халқи Бобур ўғли Балъамга; замоннинг Исосига мағлуб бўлганларидек, мағлуб ва забун бўлган эди Ундан бошқа ҳеч кимга сажда этмас эдилар. Афсун хасталарга шифо эди. Ўзини буюк санагани учун Мусо билан курашди. Ахволи эшитганингдек бўлди. Дунёда юз минглаб Иблис ва Балъам бор-ки, очиқ-пинҳон шу ҳолга тушгандир. " "

- Тўфон дарахтларни илдизи билан суғуриб ташласада, пастаккина ўтга раҳм қилади. Қудратли шамол унинг заифлигига ачинади. Кўнгил, энди сен қувватдан лоф урма. Болта дарахтларнинг, шоҳларнинг кўплиги, қалинлигидан

кўрқадими? Ҳаммасини чопади, парчалайди. Аммо ўтга майсага тегмайди.

- Сен қилган хизматингни унга лойиқ ҳисобладинг, байроғини у учун кўтардинг. Сенга уни эслашга, чақиришга изн бердилар, шунинг учун кўнглинг ғурурга тўлди.

- Бир ўйинни кўрган ўйин учун шундай ғурурландики, кибр туфайли устозларидан узоқлашди. Самирийга ўхшаб... У ўзида бир ҳунар кўргач, ҳаволаниб Ҳазрат Мусодан юз ўгирди. Ҳолбуки у ҳунарни Ҳазрат Мусодан ўрганган эди. Шундай бўлгани ҳолда устози хизматидан кўз юмди. Натижада Ҳазрат Мусо бошқа бир ўйин қилди: унинг ўзини ҳам, ўйинини ҳам йўқ қилди! Бошда тўлиб-тошган қанча билимлар, қанча ҳунарлар бор-ки, уларни ўрганамадан дегунча бош қўлдан кетади!

Улуғлик заҳардир. Фақат азалдан панзаҳарга эга бўлган руҳ бундан мустасно. Миянгга кибр ўрнашган шунинг учун ким сени ранжитса, уни азалий душман ҳисоблайсан.

- Фиръавннинг мақоми, раҳбарлик ва кўмондонлик бўлмаганида жаҳаннам қаердан бошланар эди?

- Оловнинг озиғи теридир. Аллоҳнинг қаҳри кибрнинг пардасини йиртади, сидиради. Кибр терининг натижасидир. Кибрнинг мавқеи, моли шу севгилидан, теридан пайдо бўлади. Кибр нима? Ботиндан беҳабарлик. Музлаган сув қуёшдан беҳабар бўлганидек. Қуёшдан хабар топгач музи қолмайди, юмшайди, исиб, оқиб кетади. Ични (ботинни) кўриш бутун танани хўрлаш, ошиқ бўлишдир. Чунки бундай ҳолатда бутун тана таъмадан иборат бўлади. “Таъма қилган пастлашар”, дейдилар. Аммо ични кўрмаган тери билан кифояланади. “Қаноат қилган юксалар” ҳикмати унга зиндон бўлар. Бу ерда юксалиш кофирликдир, пастлашиш-дин. Тош тошлиқдан кечмагунча узукка тақиладими? Ҳамон тошсан, аммо мен дейсан-у бойлик кутасан. Ҳолбуки сенинг камбағаллашишинг, йўқ бўлишингнинг айна пайтидир. Бу икки энага: мол ва мавқе

терини шиширади, ёғ билан, гўшт билан, кибр ва манманлик билан тўлдиради. Мол илонга ўхшайди, мавқе эса аждарходир. Аллоҳ дўстларининг сояси бу иккисига зумрадир.

КИН АDOBAT

- Ичингда писиб ётган нафс кибр ва адоват жиҳатидан барча душманларингдан баттардир.

- Тинчлик тўлқинлари кўнгиллардаги адоватни Кеткизади. Уруш долғалари эса севгиларни остин-устун қилади. Севги аччиқни ширин қилади. Чунки севгиларнинг асли тўғри йўлга келтиришдир. Қаҳр эса ширинни аччиқ қилади. Аччиқ билан ширин бир жойда бўла оладими? Келиша оладими?

- феъл-атвор ва одат туфайлидир. Ёмон одат кучайиб боради. Ундан воз кечишни маслаҳат берганлар жаҳлингни чиқаради.

- Пирни танлаб, унга эргашидингми, сабрсиз бўлма! балчиқдек бўшашма, ялпайма, ҳар қандай кийинчиликдан жаҳлинг чиқса, адоват туйсанг жилоланмасдан қандай ойна бўласан?

- Мол-уруғ, уни курғоқ ерга экма, қилични дуч келганнинг кўлига тутқазма! Дин ахлини кин ахлидан фарқла! Ҳақ томон бўлганни изла, у билан ўтир!

- Тоза нарсалар покларга тегишли, кирлари ифлосларга... Ўзингга кел! Адоват туфайли йўлдан озганларга адоват сақлама. Чунки уларнинг қабрларини адоват сақлаганларнинг ёнидан қазийдилар. Киннинг асли жаханнамдир. Сенинг кининг ўша кулнинг жузъидир, диннинг душмани. |

- У одам фиръавнга ўхшайди, танаси Ҳазрат Мусога. Шундай бўлгани ҳолда ташқарида “Душман қаерда?” деб югурмоқда. Нафси тана уйида эътибор билан парвариш ланмоқда, ўзи бошқаларга адоват сақлаб, бармоқ тишлаётир.

- Яхшиликлар-у адоватлар яширин йўллар билан

кўнгиллардан кўнгилларга ўтмоқда.

- Ким бўлса ҳам, хоҳ пиёда, хоҳ отлиқ бўлсин!

йўловчилар билан учрашишни, уларнинг холини сўрашни зарур деб бил. У одам душман бўлса ҳам эҳсон қилган яхшидир. Чунки эҳсон туфайли душман дўстга айланади. Дўст бўлмаса ҳам, ҳеч бўлмаса, адовати камаяди. Чунки эҳсон адоватнинг малҳамидир. I

- Лаънат шайтоннинг кўзини боғлади, шунинг учун хийлани Одам Атога зиён санади. Лаънат деганлари инсонни ана шундай терс фикрлайдиган қлиб кўяди. Ҳасадгўй ўзини тенгсиз ҳисоблайди, адоваткорга айланади.

- Кибр ва кин шахватдандир. Шаҳватнинг кучайиши!

- Бу ёмон киши бошқага наф келтирди, аммо ўзи қувғин бўлди. Имондан келган марҳамат ундан олинди. Шайтоннинг сифати бўлган адоват унга ёпишди! Ғазаб ва адоват дастгоҳи бўлди... Билки, адоват йўлдан озишнинг, кофирликнинг тамалидир!

- Аллоҳ йўлида халққа хайр қил ёки ўз жонинг учун ҳаммага яхшилик қил-у доимо кўзингга дўст кўринсин... кўнглингга адоват туфайли ёмон ўйлар келмасин! Аммо кимгадир душманлик қилдингми, ундан узоқлаш... қадрдон дўстинг билан, кўриш, у билан маслаҳатлаш!

- Эй малъун, сенинг душманинг ўзингдан бошқа ҳеч ким эмас, адоватга берилиб, бегуноҳларга душман бўлма.

- Дўстинг сенга душманлик қилса, ҳасади, адоватини ошкор қилса, сендан юз ўгиргани учун фарёд чекма. Ўзингни аҳмоқ ва онгсиз ҳолга туширма. Аллоҳга шукр қил, йўқсилларга нон бер...

- Туғишганлари кўнглида адоват борлиги учун Юсуфнинг қудук тубида қолгани яхши.

КЎНГИЛ

• Кўнгил қатрасига бир инжу тушди, бундай инжу денгизлар-у фалакларга ҳам берилмагандир. Кўзнинг нурунинг нури ҳам кўнгил нуридир. Кўз нури кўнгилларнинг нуридан яралади. Кўнгил нурунинг нури эса ақл ва туйғу нуридан бўлмаган, улардан айри бўлган Аллоҳ нуридир.

• Кимнинг қалбида эшик очилса, кўнгил осмонида юзлаб куёшларни кўради.

• Эй ғофил! Сен нафс қулисан, тупроқ ичида қон еб тургин! Аммо кўнгилга соҳиб бўлган киши заҳар еса ҳам, Уша заҳар асал бўлади.

• Кўнгилга соҳиб бўлган киши ўлдириши тайин бўлган заҳар еса ҳам зиён кўрмайди. Чунки у соғайган, пархездан кутулгандир.

• Шу ҳолда, эй кўнгил! Нашъа ва сафони жафо ва балодан фарқласанг, шубҳага тушган бўласан. Эй ошиқ! Ошиқларнинг ҳаёти ўлим эвазигадир. Кўнгилни кўнгил беришдан бошқа йўл билан забт эта олмайсан.

Ҳар фикрнинг, ҳар саснинг оҳанграбоси кўнгилдир. Илҳом, ваҳий ва сир лаззати ҳам ўша кўнгилдан иборатдир.

• Ҳазрат пайғамбар: “Аллоҳ: “Мен ер-у кўкка ҳам, ҳатто аршга ҳам сиғмайман. Буни, эй азиз, яхшилаб билиб ол. Таажжублисиси шунда-ки, имонли кишининг қалбига сиғаман. Мени изласанг, имонли кўнгиллардан изла” деб буюрди” деди.

• Кўнгил қай томонга ишора қилса, 5 сезги ҳам этагини йиғиштириб, ўша томонга кетади.

• Ҳазрат Мусонинг қўлидаги асо соҳибига қандай тобе бўлса, оёқ ҳам кўнгилнинг амрига шундай мутедир.

• Кўнгил тиласа, бармоқлари билан ҳисобга киришади ёхуд китоб ёзади.

• Ҳар истак, ҳар зарра бир деразадир, аммо кўр кўнгил

негадир “Шу ерда эшик бор” дейди. Назоратчи бир эшик очмагунча кўнгилга у ерда эшик бўлиши эҳтимоли ҳам келмайди. Аммо бир эшик очилдими. шошиб қолади. Таъма умидининг куши учиб кетади.

- Кўнгил ойнаси соф ва пок бир ҳолга келгач, ғайриодатий суратлар кўрасан. Нақшни ҳам ўйлайсан, наққошни ҳам. Давлат поёндозини ҳам, уни тўшагани ҳам.

- Кўзингни юмдингни, ғамга, қайғуга тушасан. Кўзинг нури кундузнинг нуридан айрилмайди. Сенинг ғам-ғуссанг кундузнинг нурига қовушишни истаган кўз нурининг жозибасидандир. Кўзинг очиқлигида ҳам ғам чексанг, билки, кўнгил кўзини юмгансан. уни оч! Билиб қўй, сиқилиш ва азоб кўнглингни иккала кўзи ҳам юмуқлигидандир. Кўнгил кўзи таърифга сиғмас даражада зиёга муҳтождир.

- Эгри оёқ кийими эгри оёққа мос бўлганидек, шайтоннинг афсун ва афсонаси ҳам тўғри бўлмаган кўнгилларга мосдир

- Кўнгилга келган биргина фикр сабабли юзлаб салтанатлар бир онда қулайди.

- Кўнгил ойнаси тоза бўлиши керак, токи унда хуш суратни зиддидан фарқлай олсинлар.

- Бу ерда молнинг фойдаси йўқ. Ишқ, дард, тутун билан тўлган кўнгил керак.

- Барчанинг саждагоҳи бўлган авлиёларнинг кўнгил масжидларида Аллоҳ бордир. Аллоҳ валийсининг кўнгли дардга тушмагунча Аллоҳ ҳеч бир миллатни шарманда қилмаган.

- Кўнгил хасталарининг дардларини тинглаб, олий жоннинг эҳтиёжини англасанг, бу бир закотдир. Дардли одамнинг тарадуд ва тутун билан тўлган кўнгил уйи бордир. Дардини эшитсанг, шу уйга бир дераза очган бўласан.

- Сутнинг, асалнинг гўзаллиги кўнгилнинг уларга акси натижасида ҳосил бўлади. Ҳар гўзалнинг гўзаллиги кўнгилдандир. Шу ҳолда кўнгил жавҳардир, олам жилоси.

Кўнгилнинг кўланкаси қандай қилиб кўнгилга мақсад бўлсин? Молга, мавқега ошиқ бўлган кўнгил ё шу тупроққа тобе ёхуд қора сувга! У нур денгизидан бошқаси кўнгил бўлмайди. Кўнгил ҳам Аллоҳнинг назаргоҳи бўлсин, ҳам кўр... Бунинг имкони борми?

- Пайғамбарлар дедиларки: “Кўнгилдаги иллат сабабли инсон тўғрини англамайди, янглишади. Шунинг Учун неъматлар, аксарият ҳолларда иллат бўлади. Хасталик билан ейилган таом инсонга куч бағишлайдими? Бундай кайфиятда кўнгилни яйратувчи озуқа ҳам сенинг вужудингда нохуш бўй таратади”.

Кўнгилдан кўнгилга дарча борлиги аниқ. Икки кўнгил икки вужуд каби бир-биридан айри ва узоқ қола олмайди. Икки қандилнинг ёғ қуйилган идишлари битта эмас, аммо шуълалари қоришиқ, биттадир. Бу кўнгилда севги чақмоғи чақдими. билки, у кўнгилда ҳам муҳаббат бордир. Кўнгилда Аллоҳ севгиси ортдими, шубҳа йўқки, Аллоҳ сени севади. Якка қўлдан сас чиқмас. Яна бир қўл бўлмагунча, икки қўлинг бир-бирига урилмагунча на сас чиқар, на садо.

- Кўзада нима борки, нахрда бўлмасин... уйда нима борки, шаҳарда бўлмасин! Бу олам кўзадир. Кўнгил эса дарё сувига ўхшайди. Бу олам хонадир. кўнгил эса қурилмаган ва ҳайратомуз нарсалар билан тўла шаҳар!

- Тан меъдаси инсонни сомонхонага етаклайди. Кўнгил меъдаси эса гулзорга.

- Кўнгил нури бўлмаган кўнгил кўнгил эмас. Танада руҳ бўлмаса, у тупроқдан иборатдир.

- Кўнгил маҳбубдан мастдир. Йўлнинг узоқяқинлигидан нима хабари бор? Йўлнинг яқин-узоқлиги таннинг васфларидир. Руҳларнинг юриши ўзгача юришдир.

- Икки оламда ҳам Аллоҳнинг қарайдиган жойи кўнгилдир. Подшоҳ доим кўнгилга қарайди.

- Аллоҳ демишки: “Мен кўкларга, бўшлиқларга, юсак аклар-у нафсларга сиғмадим, меҳмондек бориб, мўминнинг кўнглида кайфиятсиз, моҳияти тушунарсиз бўлган бир шаклда макон тутдим, ўша ерда меҳмон бўлдим”. Тупроқда унган гуллар маҳв бўлди. Кўнгилда унган гуллар доимийдир, нақадар хушдир!

ҚИЁМАТ

Ҳадисда келтирилишича, қиёмат куни ҳар танага “Тур!” деган буйруқ берилади. Сурнинг чалиниши пок Аллоҳнинг “Эй зарралар, ердан бош кўтаринг!” деб буюришидир. Ҳар бир кишининг жони эрталаб турганимизда ақлимиз бошимизга қандай келса, худди шундай ўз танасига киради. Жон қиёмат куни ўз танасини танийди, хазина каби ўзига тегишли вайрона ерга киради. Ҳар жон ўз баданини танийди, шу баданга киради. Заргарнинг жони тикувчининг танига қандай киради? Олимнинг жони олимнинг танасига, золимнинг жони золимнинг танасига.

- Оёқ қоронғуликда ҳам оёқ кийимини танийди-ю жон танасини қандай танимасин? Эй Аллоҳга топинувчи, тонг кичик қиёматдир. Катта маҳшар ҳам бор, уларни қиёс эт. Жон тупроққа учганидек, амал дафтари ҳам ўнгга, чапга учади.

- Кеча қилинган яхши-ёмон ишларнинг сарҳисоби ёзилган нокаслик ва жўмардлик дафтари инсоннинг кафтига қўядилар.

- Саҳар чоғи уйкудан уйғондими, яхшилиқ ва ёмонликка дуч келади. Нафсини тарбиялаган бўлса, уйғонганида ёнига у келади.

- Кеча хомлик қилиб. ёмон ишлар қилган, йўлдан озган бўлса, чап томондан берилган дафтари мотам мактубига айланади. Кеча ёмонликдан ҳазар қилиб, покиза имон билан

яшаган бўлса, қимматбаҳо дурни кўлга киритади. Бизнинг уйқумиз ва уйғонишимиз ўлим билан маҳшарга икки гувоҳдир. Кичик қиёмат катта қиёматни кўрсатади, кичкина ўлим катта ўлимни эслатади. Аммо бу дафтар хаёлийдир, пинҳондир. Қиёматда бу дафтар пайдо бўлади. Бу хаёл бу ерда яшириндир, асари кўринади. У ерда эса бу хаёл суратларга бурканади. Муҳандисга қара, ерга уруғ эккандек, кўнглига уй куриш хаёлини кўяди. У хаёл ташқарида зоҳир бўлади, гўёки ердан уруғ унгандек. Кўнгилни макон тутган ҳар хаёл маҳшар кунида бир шаклга киради. Муҳандис кўнглидаги хаёлни уруғ ундиришга қодир жойга экилган, ўша ерда ўсган маҳсул деб бил.

Қиёмат кунининг куёши чикдими, чиройли-хунук ҳар нарса дарҳол туради. Ҳамма қазо ва қадар девонига чопади, ҳақиқий пул ҳам, қалбаки пул ҳам ичида маъдан эритилган идишга киради. Ҳақиқий пул хурсанд бўлиб, нозлана-нозлана; қалбаки пул эса куйиб-эриб, Ҳар лаҳзада бир синов, танада кўнгили сирлари бўй кўрсатмоқда. Қандил сув ва ёғ билан кўриниб, ёришиб тургани; тупроқ маҳсулотлари билан сирларини ошкор қилгани каби, Баҳорнинг кўли пиёзни, заъфаронни чиқаргани, кишнинг сирини фош қилгани каби.

Бир “Биз Аллоҳдан чекинганлармиз” деб ямяшил, бошқаси бинафша каби боши эгик. Таҳликага учраш даҳшати кўнгилиларга ўрнашган, шунинг учун булоқлар қайнаб, ўнта дарё бўлаяпти. Кўзлар дафтарлар чап томондан келмасин деб очилган, кутиб турибди! Амал дафтарининг ўнгдан келиши осон эмас. Шунинг учун кўзлар ўнг-у сўлга қарайди. Бир банданинг кўлига қоп-қора, гуноҳларга тўла дафтар берилади. Дафтарда бирорта хайрли иш йўқ. Фақат яхшиларнинг кўнглини ранжитиш бор. Дафтар бошиданохиригача ёмонлик, гуноҳ, ҳидоят аҳлига қилинган мазахлар, калакалар билан тўла. Ҳийлалари, ўғриликлари, фиръавнлар каби “мен”, “биз” дейишлари дафтарни тўлдирган. У ёмон амалли банда

дафтарини кўриши билан англайдик, зиндондан бошқа жой йўқ. Гуноҳ аён кўриниб турибди, узр йўли тўсилган. Энди ўғриллардек дор томон юра бошлайди. Минглаб далиллар, минглаб қабих сўзлар кирланган михдек оғзини ёпади. Уйидан, ёнидан ўғирланган моллари чиқади, эртаклари ҳам ўтмай қолади. Жаҳаннам зиндони томон йўл олади. Чунки оловдан қутулишнинг имкони йўқ. Малаклар маъмурлар каби олди-ортини эгаллайдилар. Олдин яширин эдилар, энди соқчилардек пайдо бўладилар. Уни найзалари билан турткилаб, “Юр эй ит, сомонхонангга кир”, дейдилар. У оёғини тирайди, “Балки у чохдан қутуларман” деб умид қилади. Жимгина кутиб туради, умид билан ортга термулади. Куз ёмғирлари мисол кўз ёшлари тўкилади, умиди сўнади. Қўлидан нима ҳам келарди? Ҳар лаҳза юзини ортга буради, Аллоҳнинг муқаддас маъбудига юзланади. Шу пайт Аллоҳдан садо келади: “Эй нур ўлкасининг малаклари, унга “энг яхши феъллардан махрум дангаса” денглар”. “Эй ёмонликнинг кони, нимани кутаяпсан? Нега ҳайрон бўлиб, ортга термуласан? Мана дафтаринг қўлингга-ку, Аллоҳни ранжитган, шайтонга сиғинган! Қилган ишларинг ёзилган дафтарни кўрдинг-ку. Нега караб турибсан, энди қилганларингнинг жазосини ол. Бехудага эмаклаб юрибсан? Бундай чоҳда ёруғлик умиди қайда? На кўринишда ибодатинг бор. на ичингда яширин эзгу ниятинг. На тунлари муножот қилдинг, намоз ўқидинг, на ҳаромдан ҳазар қилдинг, рўза тутдинг! На одамларни ранжитмаслик учун тилингни тийдинг, на ибрат олиш учун олд-орқангга карадинг. Олдинда ўлим ҳақидаги ўй билан жон талашишдан, ортда дўстларингнинг ўлиmidан бўлак нима бор? Тарозинг эгри эди, нотўғри эди. Мукофот тарозисининг тўғри бўлишини нега умид қиляпсан? Хиёнатда, кам тортишда гўё сўл оёқ эдинг, қандай қилиб тарозинг ўнг томондан келсин?”. Аллоҳдан шундай қатъий хитоблар келади. Бу сўзларни тоғ эшитса, эриб кетарди. Банда дейди: “Ё Раббий, айтганингдан юз

марта ёмонман, юз маротаба ёмон, юз ҳисса ёмон. Сен ёмонликларимни биласан. Яхши-ёмон ишларимни, куфримни, хаттиҳаракатларимни, ожизлик билан сенга ёлворишимни, менинг, мен каби юзлаб бандаларнинг хаёлини бир четга қўяйлик. Фақат сенинг лутфингга умид боғладим. Менинг тўғри бўлишим ёхуд қайсарлигим ҳам бир ёқда турсин. Эй бегараз карам соҳиби, холис лутфингга, эҳсонингга умид боғлаган эдим. Шунинг учун ўз ишларимга карамаяпман, ортга ўгирилиб. сенинг бегараз карамингга қараяпман”.

Банда ўз гуноҳи-ю эҳсонини санагач, Аллоҳнинг эҳсони ва афви етиб келади. Дейди: “Эй малаклар, уни яна мен томон юборинг, чунки кўнгли илтимос, узр ва илтижода. Мен уни озод қилай, хатоларини ўчирай. Бирор нарсага бепарво бўлиш бировнинг яхшилиги ёки ёмонлигидан ўзига зиён келмаган кишига мубоҳдир. Карамимиз оловини ёқайлик, унинг ҳеч бир гуноҳи қолмасин. Инсонлар бор жойда олов ёқайлик, тиканни руҳий гулзорга айлантирайлик”.

- Тупроқлар ларзага келадиган қиёмат кунида ер юзи инсонларнинг аҳволига шоҳид бўлади. Яширганларини ошкор қилади. Ер юзи ва тиканлар тилга киради.

- Пайғамбар: «Қиёмат куни гуноҳкорларни инграган, йиғлаган ҳолида қандай ташлаб кетамиз? Ўша куни мен жон-жаҳдим билан уларнинг гуноҳларини афв эттираман, уларга шафоат қилиб, азоб-уқубатлардан халос қиламан. Айбдорларни, гуноҳи катта бўлганларни Аллоҳнинг қаҳридан қуктқаришга ҳаракат қиламан. Умматларимнинг яхшилари нажот топадилар, менинг шафоатимга муҳтож бўлмайдилар. хаттоки, улар ҳам гуноҳкорларга шафоат тилайдилар, уларнинг ҳам сўзлари ўтади, ҳеч ким ўзганинг гуноҳини олмайди, уларнинг гуноҳларини оладиган, уларни енгиллатадиган Аллоҳдир, мен эмас” дедилар.

Бир тўда одамлар «Қибла каерда?» деб изландилар, хаёлга берилиб, турли томонларга йўналадилар. Тонг отиб, Каъба юз

курсатгач кимнинг йўлдан адашгани аён бўлади. Ғаввослар каби ҳаммаси денгизга шўнғийди, денгиз тубида қўлига нима илинса, шоша-пиша тўплайди. Улар қимматбаҳо дур илинжида тўрваларини ул-бул билан тўлдирдилар. Улкан денгиз қаъридан чиққанларидан сўнг қимматбаҳо, сара дур кимдалиги аниқ бўлади. Қайсидир Ғаввоснинг ўртача, бошқа бирининг майда дур топганлиги маълум бўлади. Уларни уйқудан уйғотувчи, қаҳр қилувчи, ёмонликларни фош қилувчи қиёмат ҳам шунга ўхшайди. Одамлар бир шам атрофида парвонадек айланадилар. Ўзларини оловга урадилар, аммо аслида ўз шамлари атрофида айланадилар. Оловидан дарахт янада яшнаган омадли Ҳазрат Мусонинг оловини умид қиладилар. Ҳар тўда ўша оловнинг эҳсонини ҳис қилди, ҳар бир киши учқунни ўша олов хаёл қилди. Аммо сахар чоғи абадият нури оламни ёритгач, ҳар бири атрофида айланган нурнинг қандай шам эканлигини кўради. Кимки ўша зафар шами билан қанотини куйдирган бўлса, унга саксонта қанот ҳадя этади. Шундай парвоналар борки, кўзларини чирт юмиб, ёмон шамга ўзларини урадилар, қанотларини куйдириб, қулайдилар. Кўзларининг ёпиқлигидан, кўр-кўрона шу аҳволга тушганларидан оҳ чекадилар.

ҚИЗҒАНЧИҚЛИК

- Аллоҳнинг ғайрати буғдойга ўхшайди, хирмондаги сомон эса инсонларнинг қизғанчиқлигидир. Қизғанчиқликнинг асли ҳақдандир. Одамларнинг қизғанчиқликлари, шубҳасиз, Аллоҳнинг қизғанчиқлигининг нуридир.

ҚУДРАТ

- Дунё сенинг қаршингда ҳайбатли ва бепоён бўлсада, қудрат қаршисида зарра ҳам эмас.

- Фиръавннинг юз минглаб найзаларини Мусонинг биргина ҳассаси билан синдирди. Юз минглаб Жолинуслик юз минглаб ҳақимлик хунарлари бор эди. Исонинг ва нафасининг қаршисида бекор бўлди. Юз минглаб шеър дафтарлари бор эди, биргина Уммининг китоби қаршисида номус ва ор қилгулик ҳолга келди.

- Денгиз суви доимо фармон остидир; ё Раббий сув ҳам сеники, олов ҳам. Сен истасанг олов сувга айланади, истамасанг, сув ҳам олов бўлади. Бизнинг шу ниятимизни ҳам сен кўнгилга солдинг. Зулмдан қутулишимиз сенинг эҳсонингдир. Сен бизга бу истакни биз сўрамасимиздан бердинг, ҳадсиз-ҳисобсиз эҳсонлар қилдинг. Яхшиликлар Ҳақдан келади, аҳволнинг ўзгариши ҳам ундандир. Ҳақ бу қудрати, кучини тафаккур аҳлига кўрсатмоқда.

- Аллоҳ авлиёларга шундай қудрат ато этганки, отилган ўқни ортга қайтара оладилар. Шаҳар-қишлоқларнинг соҳиби жисмларнинг шоҳидир. Кўнгил эгаси эса қалбларимизнинг султонида.

- Ҳавога тарқалган ёки ерга тўкилган қатра сенинг қудрат хазинадан қандай қоча олади? Қоча олмаса ёхуд йўқликнинг юз қават тубига кирса ҳам сен уни чақиргач бошини оёқ қилиб югуради. Юз минглаб зидлик зиддини маҳв этади, кейинчалик сенинг фармонинг уларни яна борлиқ оламига келтиради.

- Йўқликларга камол бериб, уларга эриштириш қудратига факат сен эгасан. Чунки сенга йўқлик ва эҳтиёж йўқдир; йўқни бор қилган, уларни муҳтожликдан қутқарган сенсан. Аллоҳдан бошқа ҳар нарса ботилдир. Аллоҳнинг эҳсони тинимсиз ёғувчи булутдир.

- Аллоҳ гўзалликдан, камолдан, жилвадан қай бирини истаса, шуни кўзга кўрсатади: ёқимли овоз, хушхабарлар, жўшқин, пурмаъно сўзлардан қайсини истаса қулоққа шуни эшиттиради.

- Абобил кушларида Аллоҳнинг қуввати бор эди. Акс ҳолда ожизгина куш қандай қилиб филни енгиши мумкин эди? Улкан кўшинни бир неча куш тор-мор келтирди. Бу Аллоҳнинг қудрати эканини англа. Агар бундан шубҳалансанг, бор, “Асхоби фил” сурасини ўқи.

- Сенинг қувватинг Аллоҳ қувватидан сизиб чиқаётир, уриб турган томирларингдан эмас. Мунаввар куёш пилик, пахта ёки ёғ туфайли нур сочмайди-ку. Шундай улкан осмон қуббасининг на ипи бор, на устунни. Жаброилнинг қуввати ошхонадан эмас, борлиғи яратганнинг жамолидир.

- Ҳар бир киши бошқа бир кишига бир луқма егулик бериши мумкин, аммо насиба улашиш фақат Аллоҳнинг ишидир. Аллоҳ жисмга ҳам озик беради, руҳга ҳам. Ҳар аъзога алоҳида озик беради.

- Чўпон ухладими, бўри эмин-эркин бўлади. Чўпон ухлаши билан эътибор йўқолади. Аммо хайвонга Аллоҳ чўпонлик қилса, бўри у ерга қандай йўл топади, кўйни қандай олиб қочади? Аллоҳнинг сеҳри ҳақдир, ўринлидир. Бу сеҳрни сеҳргарлик дейиш хатодир. Аллоҳ чўпонлик қилса, бўри у ерга қандай йўл топади, кўйни қандай олиб қочади? Аллоҳнинг сеҳри ҳақдир, ўринлидир. Бу сеҳрни сеҳргарлик дейиш хатодир. Аллоҳ Ҳазрат Мустафога лутф этди: “Сен ўлсанг ҳам бу дин, бу имон ўлмайди. Сенинг китобингни, мўъжизангни мен азиз қиламан. “Қуръон”даги бирор нарсани камайтиришга ёки унга бирор нарса кўшишга ҳаракат қилган кишига мен қаршиман. Мен сени икки дунёда ҳам ҳимоя қиламан. Сўзингни мазах қилганларни хор-ҳакир ҳолга соламан”.

- “Қуръон”ни ўзгартиришга ҳеч кимнинг кучи етмайди: унга на бирор нарса кўша оладилар, на ундан бирор нарса камайтира оладилар. “Қуръон” Ҳазрат Мусонинг ҳассасига ўхшайди, куфрларни аждарҳодек ямлаб ютади. Сен тупроқ остида ухлайсан, аммо у покиза сўз ҳасса каби ҳар нарсадан огоҳдир.

Қасд этганларнинг қўллари у асога етмайди. Ухла эй подшоҳ, ухла... уйқунг муборак бўлсин! Тананг ухлайди, аммо нурунг осмонни ёритади, душманларни йўқ қилиш учун ёйини тортиб, ўқини жойлади.

Дарвеш деди-ки: “Бутун олам Худонинг амридадир. Шу подшоҳнинг амрисиз дарахтдаги япроқ ҳам тўкилмайди. Аллоҳ луқмага: “Ичкарига кир” деб буюрмагунча луқма томоқдан ўтмайди. Инсонларнинг жилови бўлган, уларни истаган жойига элтувчи истаклар ҳам ғани(й) Аллоҳнинг амри билан майдонга келади. Ерда ҳам, кўкда ҳам... бирор зарра Унинг ҳукмисиз қанот қоқмайди, ҳаракатланмайди; Унинг олий фармонисиз қимирлай ҳам олмайди. Буни тушунтиришнинг иложи ҳам, кераги ҳам йўқ. Дарахтларнинг япроқларини ким санай олади? Ниҳояси бўлмаган нарса сўзга қандай сиғади? Шунини билиб қўй: барча ишлар Аллоҳнинг измида. Аллоҳнинг амри бўлмагунча ҳеч нарса бўлмайди. Аллоҳнинг тақдирига банда рози кутади. Банда Аллоҳ берган қисматга рози бўлади, унинг ҳукмини тилайди. Мажбуран ёки савоб учун эмас, ўз-ўзидан бу розилик пайдо бўлса, унга маъқул кўринса бу банда ҳаётдан завқ олиш учун яшайди. Ҳаёти ўзи учун исталган нарса бўлишдан чиқади. Азалий фармон қандай бўлса, шунга итоат этади, ҳаёт ва ўлим унинг учун баробар бўлади. Яшаса Аллоҳ учун яшайди, мол-мулк ва бойлик учун эмас... Ўлса Аллоҳ учун ўлади, кўрқув ёки касалликдан эмас!”.

- Ҳазрат Исо карами билан ўликни тирилтирди... Ҳолбуки Ҳазрати Исонинг нафаси билан тирилган қайта ўлди... Аммо Исога жон бағишлаган нақадар бахтиёр!

- Аллоҳнинг қудратини ҳис қилган банда жаннат билан жаҳаннамнинг қаердалигини сўрамайди. Аллоҳ қаерни истаса, шу ерни жаҳаннам қилади... осмонни қушлар учун тузоққа, елимга айлантиради. Тишларингга шундай оғриқ беради-ки, “Бу тиш оғриғи жаҳаннам, аждарҳо”, дейсан. Ёки тупукни болга

айлантиради... “Бу жаннат ва жаннатий либослар”, дейсан. Тишларингнинг тагидан шакар ундиради, шу тахлит тақдирнинг ҳукмини биласан, англайсан!

ҚУРЪОНИ КАРИМ

- “Қуръон”нинг нури ҳам ҳақ билан ботилни зарразаррасига қадар ажратиб бизга кўрсатади. У дурнинг нури кўзимизнинг нури бўлсайди, саволни ҳам биз берар эдик, жавобни ҳам.

- Қуръон” тўла сандиқ бўш сандикдан яхши, албатта. Бўш сандиқ сичқон ва илонлар тўла сандикдан яхшироқдир.

- Ҳамманинг ақли етадиган, фикрингни тушунадиган тарзда гапир. Гапираётган инсон камолга етган бўлса, суҳбат дастурхонини ёйдими, дастурхони турфа неъматларга тўла бўлади. Ҳеч қайси меҳмон неъматлардан бебахра қолмайди. Ҳар бир киши бу дастурхондан ўзига лойиқ егулик топади. Бу дастурхон “Қуръон”га ўхшайди: “Қуръон”нинг ҳам етти маъноси бордир, оддий кишилар ҳам, илм-у ирфон соҳиблари ҳам ундан тўядилар.

- “Қуръон” бошдан-охиригача сабабларни, иллатларни йўқ қилади, вассалом.

- Йўлдан адашганлар “Қуръон”да сўздан бошқа нарсани кўрмаслар ҳайрон бўлманг. Кўрнинг кўзларига қуёшнинг заррин нурлари эмас, факат ҳароратигина етиб келади. Билиб қўйки, “Қуръон”нинг зоҳири бор... зоҳирнинг ҳам яширин ва қувватли ботини бор. У ботиннинг ҳам бир ботини, унинг эса учинчи ботини бор-ки, уни ақллар англай олмайдилар, ҳайрон бўладилар. Ўғлон, сен “Қуръон”нинг сиртига бокма... Шайтон ҳам Одам Атони тупроқдан иборат деб билди, аслини идрок эта олмади! “Қуръон”нинг зоҳири инсонга ўхшайди: сурати (шакли) кўринади, жони эса пинҳон!

- Эй хурувчи ит, сен вовуллаб, “Қуръон”ни камситиш, айблаш билан ҳукмидан ўзимни қутқараман деб, ўйлаяпсанми?

Бу арслон эмаски, жонингни халос қилишга муваффақ бўлсанг ёки каҳри панжасидан имонингни қутқарсанг! “Қуръон” қиёматга қадар: “Эй ўзини жаҳолатга фидо қилганлар!” деб нидо қилади. “Сиз мени эртақ санаб, таҳқир ва куфр уруғини эқдингиз! Масхаралаб: “Бўлмаган (йўқ) нарса, эртақ”, дедингиз, аммо кўрдингиз-ки, сиз йўқ бўлдингиз, эртақ бўлдингиз. Мен Аллоҳнинг каломиман, Аллоҳ билан барҳаётман. Жоннинг жон озиғиман, покиза, жилвакор ёқутман. Мен қуёшнинг нуриман... сизнинг устингизга ёғилдим, сизни файзиёб этдим. аммо қуёшдан айро тушганим йўқ. Қаранг, мен ошиқларни ўлимдан қутқариш учун оқиб турган оби ҳаётман. Ҳирсингиз, ҳасадингиз илдиз отиб кетмаганида Аллоҳ сизнинг қабрингизга ҳам бундан бир қатра сочган бўлар эди. У ҳокимнинг, у ҳакимнинг насиҳатига амал қилмаслигим мумкинми? Турли найранглар сабаб кўнглимни бузмайман, сўзимдан, ишимдан қолмайман.

- “Қуръон”нинг маъносини фақат “Қуръон”дан ёки ҳою-ҳавасни унутган, “Қуръон” ҳузурида хоксорлашган, қурбон бўлган, руҳи “Қуръон”га айланган одамдан сўра.

- Ваҳийдан келмаган сўз ҳою ҳавасдандир. Тупрокдан яралганлар каби ҳавога аста-секин сингиб кетади. Агар бу сўз сенга янглиш туюлса “Ваннажми” сурасининг бошидан бир неча сатр ўқиб кўр. Ўқигин-у Муҳаммад пайғамбарнинг (с.а.в.) ҳавасга гапирмаганини, унинг ҳар сўзи ваҳий оркали келганини англа.

ҚЎРҚУВ

- Бошқалар кўрқадиган нарсалар сенга ишонч бағишлайди. Сувда яшайдиган қуш денгиздан қувват олади. хонаки қуш эса

паришон бўлади.

- Юсуфлар пасткаш кишилар ҳасадидан кўрқиб яширинадилар. Гўзаллар душман хавфи боис ўт ичида яшайдилар. Хуллас, мулойим табиат Ҳазрат Ёқуб Юсуфга бирор нарса қилмасин деб бу бўридан мудом хавотирда яшайди.

- Бир томондан кўркувга, бир томондан умидга тушдингми, икки қанотинг бўлади. Бир қанотли қуш асло уча олмайди, ожиздир.

- Ҳамма пайғамбарларнинг юзи ёруғдир. Улар биргина суворий бўлгани ҳолда ҳам подшоҳларнинг қўшинларига ҳужум қиладилар, уларни тор-мор келтирадилар.

- Бирор нарсадан кўрқмайди, қайғу чекмайди; шунинг учун ҳеч нарсадан юз ўгирмайди... ёлғиз ўзи бутун дунёни маҳв этади.

- Тошнинг юзи қаттиқ, кўзи тўқ... дунё тўла ғишт бўлса ҳам кўрқмайди. Чунки ғиштни уста, тошни эса Аллоҳ яратган, шунинг учун қаттиқ! Қўйлар санаб бўлмас даражада кўп бўлса, қассоб уларнинг кўплигидан кўрқадими? Ҳаммангиз ҳам чўпонсиз, пайғамбар ҳам чўпон. Халқ эса сурувга ўхшайди... пайғамбар уларнинг чўпонидир, уларни олға бошлайди.

- Кўрқоқлар жангдан қочиб пайида бўладилар. Жасур, мардлар эса жон қайғусида душман сафларига ҳужум қиладилар. Кўркув ва қайғу Рустамларни олға ундайди, кўрқоқ эса ваҳимадан турган жойида ўлиб кетаверади. Бало ва жон қайғуси маҳакдир... Шунинг учун мардлар таҳликали дақиқаларда кўрқоқлардан ажраладилар.

- Баъзан ҳамроҳинг жасурдек кўриниши, аммо аслида кўрқоқ бўлиши мумкин. Бир мушкул иш бошга тушиши билан қайтиш ҳақида дарс бера бошлайди. Кўрқоқлигидан дўстини ҳам кўрқитади. Бундай ҳамроҳ дўст эмас, душмандир. Бу йўл ўта хатарлидир. Ҳар ўрмонда, ҳар тепада нозик қалб эгаларини ортга қайтаргувчи офат бор. Дин йўли ҳар қандай одам юра

оладиган йўл эмас. У таҳликаларга тўладир. Йўлдаги бу кўркув унни кепакдан ажратган элак каби инсонларнинг жасурларини кўрқокларидан ажратади.

- Аллоҳ кўркувни бу оламга тиргак қилган. Ҳар бир киши жон қайғусида бирор ишга ёпишади. Аллоҳга ҳамд бўлсинки, шундай кўркувни яратган, у билан ер юзини тартибга келтирган. Кўзлар кўркувнинг аслини кўрмаганидан турли хаёллардан кўрқади инсон.

Қандай қилиб сичқонлар тўпланиб, мушукнинг қаршисига чиқадилар? Уларда бундай юрак йўқ-ку! Биргалик шаклдагина бўлса, бефойда. Ўзинга кел, Аллоҳдан маънавий бирлик сўра. Биргалик тананинг кўплигидан пайдо бўлмайди. Жисм ҳам исм каби ўткинчи! Сичқонларнинг юракларида жамоанинг қудрати бўлганида эди, жахллари чиқар, бир нечаси бир бўлиб, мушукка бешафқатларча ташланган бўлар эди. Аммо уларда бундай журъат, юрак йўқ. Мушукнинг овозини эшитиши билан хуши бошидан учади.

МАҚТОВ

- Сен “Мен у мақтовларни ермидим? У таъма туфайли мақтаяпти. Мен буни тушуниб турибман”, дема! Сени мақтаётганлар кўнгилларида сенга қарши бўлсалар-да, унинг таъсирида неча кунлаб юрагинг ёнади. У сендан умид қилганини қўлга кирита олмай зиён кўрганидан сенга қарши бўлса-да, у сўзлар кўнглингга тегади, унинг таъсири остида қоласан. Мақтов инсоннинг улуғланиши, алданишига сабаб бўлади. Аммо бу таъсир сиртдан сезилмайди, чунки мақтов ёқимлидир. Танқид аччиқ бўлганидан дарҳол ёмон кўринади.

- Танқид қайнатилган дори ва халдори кабидир: ичсанг ёки ютсанг бироз муддат изтироб ва аламда қоласан. Ширинлик

есанг, лаззати бир лаҳзалиқдир, таъсири ҳам узоқ давом этмайди. Зоҳиран узоқ давом этганидан таъсири ҳам яшириндир. Ҳамма нарсани зидди воситасида англа! Мақтовнинг таъсири ширинликнинг таъсирига ўхшайди: яширинча таъсир қилади ва бироз вақт ўтгач танада ёрилиши лозим бўлган чипқон чиқади. Нафс кўп макталаверганидан фиръавнга айланади. Камтар, хокисор бўл, улуғликка, кибрга юзланма!

- Аллоҳ сизга эҳсон этган нарсаларга севининг, хурсанд бўлинг. Сизни забт этган нарса алдайди, Аллоҳни унуттиради. Аллоҳ севинувчи, мақтанувчи кишиларни хушламайди.

- Мақтанган кишида адоват бўлса, унинг фикридан туғилган мақтовлар инсонга ёкинқирамайди! Оғзинг билан мақгаяпсан-у кўнглинг буни инкор этаяпти. Дилингдаги ҳамд ё шайтонлик, ё афсун!

- Одамлар кимга сажда қилса, уни заҳарлаяптилар демақдир.

- Бу улуғлик, билиб қўйки, заҳарли шаробдир, у шаробдан аҳмоқ киши маст бўлади Давлати бўлмаган заҳарли шаробни ичдими, бир муддатгина қувончдан бошини чайқатади, кейин заҳар жонига таъсир қилади; жон бериб, жон ола бошлайди! Унинг заҳарли эканига ишонмасанг қара, кўр: Од кавмини у заҳар нималар қилди?

МАСЛАҲАТЛАШИШ

- Маслаҳатлашиш инсонга идрок ва ақл беради, ақллар эса ақлларга қувват ул, дедилар.

- Одам ашади. Ҳазрат пайғамбар (с.а.в.): “Эй тадбир сохиби, маслаҳатлаш, маслаҳат сўралган одам ишончлидир” Ато азалий нурнинг кўзи эди. Танланган қил баҳайбат тоққа айланади. Агар Одам Ато бу ҳақда кенгашганида эди, пушаймон бўлиб узр сўрамасди. Чунки бир ақл бошқа бир ақл билан бирлашдими,

ёмон ишга, ёмон сўзга моне бўлади. Аммо нафс бошқа бир нафс билан ошно тутинса, жузъий ақл ҳеч нарсага ярамайдиган ҳолга келади. Ақл бошқа ақл билан туташганда нур ортади, йўл очилади. Аммо нафс бошқа бир нафс билан хуш-хандон бўлса, зулмат ортади, йўл йўқолади.

Бир одам ким биландир маслаҳатлашишни, тараддудларддан халос бўлишни, қамокдан қутулишни истар эди. Маслаҳат сўралган одам деди-ки: “Мендан бошқа бирор кишини топиб маслаҳатлаш! Мен сенинг душманингман, менга ишонма, душманнинг маслаҳати холис бўлмайди! Бор, сенга дўст бўлган бирортасини топ, дўст, шубҳа йўқки, дўстга яхшилик тилайди. Мен душманман, менга ўхшагандан нажот йўқ. Қинғирлик билан сенга душманлик қиламан. Бўрининг чўпон бўлишини ишташ тўғри эмас. Аслида йўқ нарсани қидириш қидирмасликдир Бирор кишига ғаним бўлдингми, ундан узок тур... сени кадрлайдиган дўст билан кўриш, у билан маслаҳатлаш”.

- Кенгашиш қаёқда-ю ақл қаёқда? Ҳирс сели одамга вайроналарни қаздиради.

- Яхшилар билан учраш, кенгаш. Пайғамбар (с.а.в.): “Ишларини маслаҳат билан қилади улар”, дедилар, шуни билиб қўй! Маслаҳат билан иш қилиш шунинг учун керак: маслаҳатлашиб қилинган ишда хато ва қинғирлик кам бўлади. Балки ораларига осмон нуридан ёқилган қандил тушар.

МУНКИР

- Аллоҳни инкор этувчи қора қўнғизлар каби атиргулнинг бўйига тоқат қила олмайдилар ёхуд довул овозидан кўрққан руҳий хасталарга ўхшайдилар. Улар руҳларини уйғотадиган ҳақиқатларни эшитмаслик учун ўзларини ишга берилган қилиб

кўрсатадилар, авлиёнинг юзларидаги нурга орка ўгирадилар. “Нур қаршисида кўзларини юмадилар”, дедик, аммо, аслида, уларда кўз йўқки, юмсалар' Кўз деб уни лол қолдирадиган нарсаларни кўрганга айтилади.

- Шайтонлар ва жониворлар инсон хавфи ва ҳасадидан ҳадиксираб, кимсасиз ерларга, оролларга қандай қочган бўлсалар, мункирлар (инкор этувчилар, Аллоҳнинг борлигига ишонмайдиганлар) ҳам пайғамбарларнинг мўъжизаларидан кўрқиб, бошларини ўтлар ичига шундай тикдилар.

Эй Ҳақ зиёси Ҳусомиддин, сен ҳасадгўй кўзининг кўрлигига қарамай бор, унинг иллатини давола! Сенинг малҳаминг тез таъсир этувчи улуғлик тўтиёси, натижаси албатта кўриладиган, зулматни бартараф этувчи доридир. Бу малҳам кўрнинг кўзига қуйилса, бир асрлик зулматни дарҳол даф қилади. Ҳасадгўйдан бошқа барча кўрларни давола, шифо бер! Фақат сени тан олмаган, инкор этган ҳасадгўйни даволама. Қуёшга ҳасад қилувчи, -унинг борлигидан оғринувчи киши бор-ку?! Ох, мана сенга давосиз дард. У одам кўрдир, кўр! Мана сенга умрбод кудуқ тубига тушган одам! У азалий куёшни йўқ қилишни истайди, аммо айт-чи, бу ният қандай амалга ошиши мумкин? Бунинг иложи борми? Лочин деб такрор подшоҳ бошига келган лочинни айтадилар. Йўлини йўқотган кўр лочиндир.

- Икки-уч аҳмоқ сени инкор этса нега аччиқланасан, сен шакар конисан-ку! Икки-уч аҳмоқ сени айбласа-да, сенга Ҳақ гувоҳлик беради.

- Одам Атонинг бир белгиси азалдан шу эди: у саждага лойиқ бўлгани учун фаришталар бош эгдилар. Бошқа бир белгиси эса иблиснинг “Шоҳ ва буюк менман” деб бош эгмаслиги эди. Агар шайтон ҳам Одам Атога сажда қилганида Одам Одам эмас, бошқа киши бўлар эди. Ҳамма фаришталарнинг унга сажда қилиши Одамнинг Одамлигига

исбот бўлганидек, у душманнинг, шайтоннинг ўжарлиги ҳам бир далилдир. Фариштанing иқрори унга гувоҳ бўлганидек, ўша итнинг инкори ҳам гувоҳликдир.

- Олам куёш туфайли нурга ғарқ... сен кўрдек зулматга юз тутгач ундан узокда бўласан, махрум қоласан, албатта! У карам соҳиби ойга деразангни ёпсанг, у улуғ нурдан бенасиб қоласан! Сен кўшқдан чиқиб қудуққа киргансан. Бу кенг оламларнинг нима гуноҳи бор? Тасдиқланг: улар туғилган куёшлардир... улар сизни киёмат азобларидан қутқарадилар. Тасдиқланг: улар киёмат кўпишидан, у ерга боришингиздан олдин сизни ҳам, оламни ҳам нурга белаган тўлин ойдир. Тасдиқланг: улар зулматларни ёритган нурлардир. Улуғланг, эъзозланг... улар мурод қалитларидир. Сизга яхшиликдан ўзга нарса тиламаганларни тан олинг, ўзингиздан ўзгани йўлдан урманг, ҳеч кимга тажовуз қилманг!

- Ҳамма гап сиз айтган сўзларда, сиз келтирган мисолларда, сизнинг шарҳингиз, таъбирингизда. Ниятингиз дунёни ғамга ботириш” дедилар. пайғамбарлар дедиларки: “Ёмонга йўйиш сизнинг руҳингиздан келиб чиққан нарса. Қабохат бизда эмас, сизда. Нотинч бир жойда ухласанг, аждарҳо сен томон кела бошласа-ю инсофли бир киши: “Тезда тур, бўлмаса, аждарҳо ютади”, деб сени уйғотса: “Нега ёмон ният қиласан?” дейсанми? Нимаси ният, тургин-у яхшилаб қара! Мен сени ёмон таъбирдан қутқариб, давлат салтанатига жўнатаяпман.

- Чунки пайғамбар пинҳон нарсани билиб, сени ҳам ундан огоҳ этувчидир. У дунё аҳли кўрмаган нарсаларни кўрувчидир.

- Жаҳаннамнинг тутунини, оловини, мункирларга ҳужумини узокдан кўраяпмиз. Сен эса: “Жим бўлсанг-чи, бас қил бу сўзни, ёмонга йўйиш бизга зарар беради”, дейсан. Эй насихатгўйларнинг ўғитини тингламаган, ёмон ният, қаерга борсанг ҳам сен биландир!

- Пасткашлик ёмонликларнинг одатидир. Сен унга яхшилик

қилдингми, у сенга ёмонлик қилади. Сабр билан нафсининг белини бук У пасткашдир, ёмондир. унга яхшилик қилиш ярамайди! Карам соҳибига эҳсон қилсанг арзийди. Сенинг бирингта етти юз беради.

- Бу пасткашга жафо қилсанг, қаҳрингни кўрсатсанг сенга вафо қилади, қулинг бўлади. Кофирлар неъматга эришишлари билан жафо уруғини экадилар, кейин дўзахда “Ё Худо” деб бақирадилар.

- Жонсизлигингда инсон бўлмишни инкор этар эдинг, энди эса қиёмат йўқ деб оёқ тирайсан! Сенинг ҳолинг шу манзарани эслатади: “Бир киши келиб эшикни тақиллатади. Уй эгаси ичкарида туриб: “Уй эгаси уйда эмас”, деб бақиради. Эшик тақиллатган киши бу сўздан уй эгасининг уйдалигини англайди! Сенинг инкоринг ҳам Аллоҳнинг жисм оламида юзлаб жонлар яратганини кўрсатади, хабар беради!”

- Кимки Аллоҳнинг шамини пуфласа, бу шам ўчмайди, пуфлаганнинг оғзи куяди. Сенга ўхшаган кўршапалаклар туш кўраверадилар, лекин бу олам қуёшдан бебаҳра колармиди? Ой ёғду сочади, ит вовуллайди. Бирорта ит ойни ўзига шерик қила оладими?

МУНОФИҚ

- Одамлар билан яхши муносабатда бўлган пайғамбар “агар” дейишни ман этди. “Агар дейиш мунофиқликдан”, деди. Мунофиқ “агар” деб, ишни шартга боғлар экан, ўлди, бундан нариги дунёга фақат ҳасрат олиб кета олади!

- Мунофиқ каттами-кичикми, кўрқинчли ёки мардми сен уни овозининг оҳанги ва сўздан танийсан, фаҳмлайсан.

- Аллоҳ тўғри йўлни топмаган мунофиқлар ҳақида: “Уларнинг ўзаро курашлари кучаяди”, деди. Ўзлари

қолганларида мардга айланадилар. Ғайб қўшини қўмондони

Пайғамбар (с.а.в.) дедиларки: “Эй йигит, жангдан олдин мардлик бўлмас!”. Сархушлар урушдан сўз очишлари билан оғизларини кўпиртирадилар, аммо жанг қизигач кўпикдек бўлиб қоладилар, ҳеч нарсага ярамайдилар. Бундай

- одамнинг қиличи “уруш” сўзини эшитганда узаяди. Ҳақиқий жангда эса пиёзга ўхшаб қават-қават қинларга кўмилади! Жанг ҳақида ўйлаганида кўнгил яраларни Излайди, сафларни оралайди, қахрамонликлар кўрсатади. Жанг маҳалида эса пана-пасткамларга биқинади...

Булар ўзларини танқид мазах қилганларни жангдан қайтардилар... ниҳоят шундай уятли ҳолда қоладилар. Вайсақиларнинг тутуруксиз гапларини, ёлғон ғурур ҳақидаги сафсаталарини кам эшит, бундай кишилар билан бирга жангга кирма. Аллоҳ улар ҳақида: “Улар Сизга эргашиб, сонингизни орттирмайди, аммо орангизга нифоқ солади, хийла ва фасодни кўпайтиради”, деди.

- Сўзида тура олмайдиган дўстларга эргашманг, улар билан алокани узинг! Чунки улар сизга ҳамроҳ бўлса, ғозийлар сомондек ини бўш аҳволга тушади. Улар сизга йўлдошдек кўринадилар, сиз билан бирга жангга кирадилар, аммо кейин кочадилар, қўшин сафини ҳам бузадилар. Бу тоифа одамлардан... мунофиқлардан кўпининг сизга эргашганидан кўра озгина аскар яхшироқ.

- Кофир у дунёнинг борлигига шубҳа қилади, қайта тирилишига ишонмайди. Шунинг учун юрагида кўрқув бор. Йўлга чиқади-ю бирор қароргоҳни билмайди. Кўнгли кўр бўлган одам кўрқа-писа қадам ташлайди. Йўлни билмайдиган йўловчи қандай йўл босади? Иккиланаиккилана, юраги қонга тўлиб! Бирор киши: “Эй, биродар... бу ер йўл эмас-ку!” деса кўрққанидан таққа тўхтайди. Аммо қалбан ҳақиқатни ҳис қилган, йўлни билган кишининг қулоғига бундай ҳой-ҳуйлар

кирадими? Шундай экан, бу кўрқоқларга ҳамроҳ бўлма. Чунки улар хатарли, машаққатли дамларда ғойиб бўладилар. Улар оғизда Бобил сеҳрига эгадирлар, ҳамма нарсани қойил қиладилар, аммо мушкулот бўлиши билан сени ёлғиз ташлаб кочадилар!

МУРШИД

- У шамдан ёқилган чирокдан бошқа бир чирок, ундан бошқа бир шам ёқилса охир шамни кўриш! ҳаммасининг асли бўлган илк шамни кўришдир. Истасанг У нурни охириги чирокдан ол, истасанг биринчи чирокдан, ҳеч фарқи йўқ. Нурни, истасанг, охирида келганларнинг шамидан кўр, истасанг, ўтганларнинг шамидан.

- Нафсни пирнинг соясидан бошқа ҳеч нарса ўлдирмайди. Нафсни ўлдирганнинг этагига маҳкам ёпиш. Бу пасткаш нафс сендан ўткинчи манфаат истайди. Токайгача бундай беҳуда ишлар билан овора бўласан, етар, бас!

МУСИҚА

- Сурнай, ноғора садолари киёмат кунида чалинувчи сур овозига ўхшайди. Донолар: “Бу мусиқий нағмаларни осмонларнинг айланишидан олдик”, деган эдилар. Танбурда чалинган, оғизда айтилган бу кўшиқлар, оҳанглар осмоннинг ҳаракатидан олингандир. Мўминлар дейдиларки: “Жаннатнинг таъсирида хунук, ёқимсиз овозлар ҳам латифлашади. Биз барчамиз Одам Атонинг ёнида ўша куйларни тингладик, ҳис қилдик! Гарчи сув ва тупроқ бизни шубҳага солган бўлса-да, ўша оҳангларни бироз эслаймиз. Аммо мусибат тупроғи билан

қоришгандан сўнг бу куйи пардалар у оҳангларни қандай берсин? Сув пешоб ва нажас аралашганда бузилади. Инсон танасида ҳам озроқ сув бор... Сен уни пешоб деб ҳисобласанг ҳам оловни ўчиради-ку! Сув ифлос бўлса ҳам табиати боқий, шу табиат билан ғам оловини ўчиради! Шунинг учун ёқимли овозни тинглаш ошиқларга озикдир... Чунки ёқимли овозда қалб ҳузури ва Аллоҳ ёди билан бўлиш завқи бордир. Одамнинг кўнглидаги хаёллар қувват олади, ҳатто хаёллар ўша ажойиб овоздан, ўша хуш оҳангдан тусланади. Сувга ёнғоқ отганнинг қуввати қандай кўпайса, ишқ ўти ҳам ёқимли овозлардан шундай куч олади!”

НАМОЗ

- Қароқчиликдан бойлик тўплама. Аллоҳнинг бандаларини намоздан чалғитма.

- Мен йўқман, йиғлаб-сиқгаб эртакка айландим. Шу Зайлда сажда килувчилар орасига кўшилмай, улар билан бирга эгилай ҳеч бўлмаса.

- Ҳақ: “Сенга шунча вақт мухлат бердим, Менга нима келтирдинг? Умрингни нима билан ўтказдинг, берган озиғимни, бағишланган кучни нимага сарф қилдинг, кўзингни, қулоғингни, ақлингни, аршга тегишли барча жавҳарларингни ишлатдинг... буларнинг эвазига нима сотиб олдинг? Сенга чўқмор ва куракдек қўл ва оёқ бердим. Уларни сенга шахсан Мен берган эдим, нима қилдинг уларни?” дейди. Ҳақдан сени ўйга соладиган шунга ўхшаган юз минглаб хабарлар келади. Қиём холидаги бандага келган бу хабарлардан банда уялади, икки букилади, рукуга боради. Оёқда туришга мажоли қолмайди. рукуда Аллоҳни ёд этади. Аллоҳдан: “Бошингни кўтар, рукудан киёмга қайт ва Аллоҳнинг саволларига бирма-бир| жавоб бер”, деган фармон келади. Хижолат бўлган банда рукудан бош

кўтаради. Аммо маъкул бирор иш қила олмаганидан бу сафар юзтубан йиқилади. Яна фармон бўлади: “Бошингни кўтар, саждадан тур, қилган ишларингдан гапир!”. Яна уялиб-уялиб бошини кўтаради аммо яна илондек юзтубан йиқилади! Аллоҳ такрор: “Бошингни кўтар, гапир. Ҳамма ишларингни билишни истайман”, дейди. Энди оёқда туришга кучи қолмаганидан, Аллоҳнинг ҳайбатли хитоби таъсир? қилганидан шу оғир юк остида ерга ўтиради. Аллоҳ: “Менга айтчи... сенга неъмат бердим, қандай шукур қилдинг? Сармоя бердим, фойдангни кўрсат-чи”, дейди.

Банда ўнг томонга бурилиб, пайғамбарларга, ўша улуғларга салом беради. “Подшоҳлар, бу ёмон кишига шафоат қилинг, оёғим ҳам, гиламим ҳам балчиқда қолди”, дейди. Пайғамбарлар: “Чора изланадиган кун ўтиб кетди. Бу ўша пайтда қилинадиган иш эди, вақт ўтди! Эй бахтсиз киши, кет бу ердан, сен бемаҳал қичкирган хўрозсан. Бизни тинч қўй!”, дейдилар. Шунда у чап томонга бошини буриб, қариндош-уруғларидан мадад тилайди. Улар ҳам: “Жим бўл! Аллоҳга ўзинг жавоб бер. Биз киммиз ахир? Биздан қўлингни торт!” дейдилар. На у томондан, на бу ёндан нажот бўлади. У шўрликнинг жони эса юз бўлак бўлади! Ҳар кимдан умидвор бўлиб қўлларини чўзади, дуо қила бошлайди: “Ё Раб. ҳаммадан умидим узилди. Аввал ҳам, охир ҳам сен, сендан бошқа аввал-охир бўлмаган, йўқ”, дея тавалло қилади, намоздаги бу хуш ишоратларни кўрингу охир-оқибат шундай бўлишини билиб кўйинг!

- Бир киши ҳаммомга бормоқчи бўлди. Сахар пайтида қулига: “Сунгур, тур, бошингни кўтар. Тоғора, лунги, сочиқ, гилни ол, ҳаммомга борамиз”, деди. Сунгур айтилган нарсаларни олди. Биргалиқда йўлга чиқдилар. Йўлда бир масжид бор эди. Азон айтилаётганди. Сунгур намозга берилган эди. Хўжайинига: “Эй қулига илтифот-у эҳсонлар қилгувчи хўжам, мана бу дўконда бироз ўтирсангиз, намоз ўқиб чиқсам”,

деди. Хўжайини рози бўлди. Одамлар намоз ўқиб бўлиб ташқарига чиқдилар. Сунгур қуёш чиққунича масжидда қолди. Хўжайини бироз кутди-ю: “Сунгур нега ташқарига чиқмаяпсан?” деб сўради. Сунгур ичкаридан. “Хўжайин кўйиб юбормаяптилар. Бироз сабр қилинг, ҳозир бораман. Мени кутаётганингизни биламан, унутганим йўқ”, деб жавоб берди.

Хўжайини етти марта чақирди, кутди, кутди, яна чақирди. Ниҳоят Сунгурнинг бу қилиғидан жаҳли чиқди, сабр косаси тўлди. Сунгур хўжайини чақирганида: “Хўжайин, ташқарига чиқмоқчиман, аммо мени кўйиб юбормаяптилар”, дер эди. Хўжайин жаҳл билан: “Масжидда ҳеч ким қолгани йўқ-ку, кўйиб юбормаётган ким, ким сени у ерда ушлаб турибди?” деб бақирди. Сунгур жавоб қайтарди: “Сизни ичкарига кўймаётган ким? Уша мени ташқарига чиқармаяпти. Сизга ичкарига киришга изн бермаётган менинг ташқарига чиқишимга монe бўлмоқда. Сизнинг бу томонга одим ташлашизга рухсат бермаган менинг ташқарига қадам босишимга монелик Килаяпти!”. Балиқларни қуруқликка чиқармаган денгиз қуруқликдагиларни ҳам денгизга кўймаяпти.

Сендаги яхшилик ва ёмонлик илҳом ва васвасалар билан бир экан, ўн бўлади, ўн кишининг ихтиёрига соҳиб бўласан. Эй яхши одам, намоздан бошқа ишлар ҳалол бўлиши учун намоздан кейин фаришталарга салом бериш керак. Бу салом “Сизнинг дуойингиз шарофати билан ихтиёрий равишда шу намозни ўқидим”, деганингиздир

НАСИХАТ

- Пайғамбар (с.а.в.): “Дин насихатдир”, дедилар. “Насихат” луғатда “хиёнат”нинг антоними зиддидир.
- Ҳазрат Сулаймон ҳар тонг одамларни тўғри йўлга бошлаш

учун масжидга кириши билан гоҳ сўз, гоҳ мақол-у иборалар, гоҳ ҳаракат билан, гоҳ намоз ўқиб халққа насихат қилар эди. Ҳаракат амал шаклидаги насихат кишиларни кўпроқ жалб қилади... чунки бу насихатни карларнинг қалб қулоқлари ҳам эшитади! Шу билан бирга бу насихатда буйруқ ваҳми ҳам озроқ... Шунинг учун одамларга кучли таъсир қилади!

Бир киши ҳийла билан тузоғига бир қуш туширди. Қуш унга: “Эй улуғ инсон. Сен қанча ҳўкизлар, қўйларни единг, туяларни қурбон қилдинг. Шулар билан тўймагач мен билан ҳам тўймайсан сен! Мени қўйиб юбор. сенга уч насихат айтайин... Қара-чи аҳмоқманми, ақлиманми? Биринчи насихатни сенинг қўлингда эканимда, иккинчисини томсувоқ қилинган том тепасида, учинчисини дарахт устида айтаман. Бу уч насихат сенга бахт келтиради. Қўлингдалигимда берадиган насихатим шу: “Бўлмағур сўзларга, уларни ким айтса ҳам, ишонма”. Бу насихатни айтиб озод бўлди, девор устига қўниб: “Бўлиб ўтган нарсага ғам ема, фурсатни бой бердингми, ўкинма!” деди. Кейин “Миттигина танамда ўн дирҳам оғирликдаги бебаҳо гавҳар бор. Сенга ҳам, болаларингга ҳам етиб-ортади... Ўша гавҳар сенинг насибанг эди. Аммо насиб қилмаган экан. бундай гавҳар ҳеч қаерда йўқ” деди. Овчи тўлғоқ тутаётган аёлдек фарёд қила бошлади. Қуш: “Сенга “Ўтган ишга ачинма” деб насихат қилмаганмидим? Нега ғам ейсан: ё насихатимни тушунмадинг, ёки карсан сен. Яна сенга: “Ҳар қандай гапга ишонаверма” демадимми? Бу иккинчи насихатим эмасмиди? Мен ўзим уч дирҳам ҳам эмасман, ичимга ўн дирҳамлик гавҳар қандай сиғсин?”. Бу сўзлардан кейин овчи ўзига келди: “Хўп, учинчи насихатингни айтчи!” деди. Қуш унга: “Ҳа, Худо йўлида иккитасига амал қилдинг-ки, учинчисини текинга айтаман-да-а?!”. Уйқусираган билимсиз кишига насихат бериш қурғоқ ерга уруғ сочишдир. Аҳмоқлик ва билимсизлик, жоҳиллик йиртиғини ямаб бўлмайди... Эй насихатгўй, унга ҳикмат уруғини кўп

сочма.

- Аллоҳдан даъват этиш амри келгач халқнииг қабул қилиш-қилмаслиги билан нима ишимиз бор? Нуҳ пайғамбар нақ тўққиз йил қавмини даъват этди. Қавмининг инкори ортди. Лекин даъват этишдан тўхтадимиз? Сукут ғорига чекиндимиз? Ит ҳургани билан карвон йўлидан қолармиди? Ой нури бўлган тунда тўлин ой итларнинг ҳуриши билан секинроқ юрадимиз?” деди. Ой нурини сочади, итлар хуради. Ҳар бир инсон фитратига мос ишни қилади. Тақдир ҳар бир кишига бир вазифа беради, ҳар бир одамни бир ишга лойиқ кўриб, мойиллик уйғотади. Ой дейди: Ит ёқимсиз овозини ўчирмас экан, мен ой қандай тўхтаман?

НАФС

- Уруш телбаларнинг кўлидаги қиличларни олишлари учун мўминларга фарз қилинган.

- Уруш ош эмас-ку, енг шимариб киришсангиз. Бу овқатни қошиқлаб ейиш эмас. бу ерга кел-у қилични кўр. Бу сафда темирдан яралган Ҳамза керак. Жанг ҳар нарсадан Ҳадиксираб қолувчи юраксизларнинг иши эмас.

Уруш туркларнинг ишидир, нозанин аёлларнинг эмас. Нозли аёлларнинг жойи уйдир, сен ҳам уйингга бор! Бўғизга ёки жон олувчи бошқа бир ерга ўқнинг қадалпши давлат соҳиби шаҳиддан ўзгага насиб бўлмайди. Баданимда яра бўлмаган жой йўқ. У ўқлардан ғалвирдек илма-тешик бўлди. Бу мардлик ҳам, закийлик ҳам эмас. Тақдирнинг иши, жон олажак бир еримга ўқ тегмади. Шаҳидлик насиб этмаганлигини фаҳмлаб, узлатга чекиндим, чиллага кирдим. Ўзимни катта жанга чоғладим, риёзатга юзландим. Узлатда ғозийларнинг жанг олдидан чалган довуллари садоси қулоғимга чалинди. Тонгда қалб қулоғи билан

эшитдим; нафсим буюрди: “Тур. жанг маҳали бўлди, юр, ўзингни курашга от”. Унга жавобан: “Эй бевафо нафс, жангга ундаш қаёқда-ю сен қаёқда? Эй нафс, тўғриси айт, бу қандай найрангбозлик? Аслида шахватга банди нафс ибодатга яқинлашмайди ҳам. Тўғриси айтмасанг, сенга хужум қилиб, риёзатга тутаман” дедим. Шунда нафсим садо берди, тилсиз, оғизсиз очикча гапирди: “Мени кунда ўлдирасан. Кофирларга қилинган азиятлар билан жонимни қийноққа соласан. Ҳеч ким аҳволимдан хабардор эмас. Сен мени уйқусиз, таомсиз ўлдираяпсан. Ҳеч бўлмаса жангда жароҳатланиб, шу тандан кутулай, эл менинг мардлигимни, фидойилигимни кўрсин”. “Эй шўрлик нафс, дедим мен. мунофиқларча яшаб, мунофиқларча ўлмоқдасан, қандай балосан? Икки оламда ҳам риёкорхеч нарсага ярамайдиган экансан-ку. Таним омон экан, узлатдан чиқмасликни ихтиёр этдим. Чунки бу тан узлатда нима қилса, эркак-аёлга яхши кўриниш учун қилмайди. Узлатдаги ҳаракати фақат Аллоҳ учундир, ороми ва таскини ҳам. У ерда бошқача ният қилиб бўлмайди. Бу катта жанг, униси кичик муҳорабадир. Иккаласи ҳам сичқоннинг қимирлаши билан учиб кетадиган ақл соҳибининг иши эмас. Бундай одам қон-қатронли урушдан, қиличдан узоқ туриши керак. У ҳам сўфи, бу ҳам. Суф у сўфига! У бир игна билан ўлаяпти, бу қиличларга қарши тураяпти. Кўриниши сўфи, аммо жони йўқ. Бундай сўфилар бошқаларни ҳам ёмонотлик қилади”.

- Тўғрилиқ жон беришдир. Ўзингизга келинг ва илгариланг. “Қуръон”дан “Эрлар бордирки, Аллоҳга берган ахдларини бузмадилар, ахдларига содиқ қолдилар” оятини ўқинг! Мадомики, бу тан рухга бир восита, шундай экан, бу ҳақиқий ўлим эмас.

- Не-не кишилар қон тўқдилар. Аммо нафслари тирик қолиб, у томонга қочди. Асбоби синди, аммо йўлни тўсувчи тирик қолди. Минган оти қонлар сочди, аммо нафс тирик. От ўлдийўл

босилмади. Ёмон ахволда қолди. Қони тўкилганнинг ҳаммаси шаҳид бўлаверганида ўлдирилган кофирлар ҳам шаҳид ҳисобланган бўлар эди. Шаҳид бўлган шундай кишилар борки, ўлганлар, шаҳид бўлганлар, аммо тирикдек кезиб юрадилар

- Бутларнинг ўзига хоси нафсингизнинг бутидир. Чунки у бут илон, бу бут аждарҳодир. Нафс темир ва тошдан ясалган чақмоқтошдир. бут эса учқун. У учқун сув билан ўчади. Аммо тош ва темир (чақмоқтош)ни сув билан ўчириб бўладими? Одамзотда бу иккиси бўлгач қачон ва қандай бемалол бўлади? Тош ва темир оловни ўзида сақлайди, сув уларга таъсир қилмайди. Тош ва темирнинг ичига сув қандай киради? Бутни синдириш осон, жуда осон. Аммо нафсни енгиш осон деб ҳисоблаш жоҳилликдир.

- Ҳой одам! Сен бу дунё кудуғи тубида банди бўлган шерсан Қуёндек нафсинг сени қандай куйга солди? Сенинг еб-тўймас нафсинг саҳрода еб-ичмоқда, кайф-сафо сурмоқда. Сен эса гийбат, ғавғо кудуғининг тубидасан!

- Ҳою ҳавас ва нафсинг истаги билан кам дўст бўл. Чунки сени Аллоҳнинг йўлидан чиқарган, йўлдан оздирган хою ҳавасдир.

- Биродар, игна ярасига сабр қилки, кофир нафсинг игнасидан қутулсан... Вужудида нафси ўлган кишининг Фармониға куёш ҳам тобедир, булут ҳам.

- Нафсингнинг “Бу ёмон” дейишиға кулоқ тутма. Чунки унинг иши доимо терсдир. Унинг айтганининг тескарисини қил. Пайғамбарларнинг васиятлари ҳам шундайдир.

- Умринг сенға юз йиллаб мухлат берса ҳам, нафс ҳар куни янги бир баҳона топади, сенға моне бўлади, совуқ ваъдаларни эҳтиросли тарзда баён этади. У шундай сеҳргарки, инсонни ипсиз боғлайди.

- Бу худбин нафс сендан улуғ бир манфаат сўраса ҳам, бу ниятда ҳийла, макр бордир.

- Хуллас, эй карам соҳиби, хор нафсга яхшилик қилма, ёмон муносабатда бўлки, у сенга бўйин эгсин, таслим бўлсин.

- Нафсга эҳсонда бўлсанг, пасткашлар каби неъматни унутади, йўлдан озади.

- Нафс ахдида турмайди, шунинг учун ўлдирилиши керак! Ўзи ҳам, қиблагоҳи ҳам пасткаш, тубандир.

- Қоринлари тўйгач неъматни инкор қила бошладилар. Эҳтиёж қондирилгач йўлдан оздилар, исён қилдилар. Нафс Фиръавндир, асло тўйдирмаки, эски куфри эсига тушмасин.

- Хўнг-хўнг йиғласа, инграса ҳам эсингни йиғ. Бу нафс мусулмон бўлишни истамайди. Нафс фиръавнга ўхшайди. Очарчиликда фиръавндек Мусо қаршисида сажда қилади, ёлворади. Иши битиши билан йўлдан озади. Эшак юки енгил бўлиши билан шаталоқ ота бошлайди-ку. Шунга ўхшаб ишлари юришиши, ниятига етиши билан инграбсинграганлари ёдидан кўтарилади.

- Ўзингдаги бешафқат жангга қара. Бошқаларнинг кураши билан нега банд бўлиб турибсан? Агар Аллоҳ сени бу жангдан четга тортса, сулҳ оламида биргина ранга бўяласан.

- Инсоннинг балолар ичида ўлиши яхшироқ. Нафс неъматини рад этади.

- Эй йўқсил, шунинг учун айтаман-ки: итингнинг бўйнидаги боғични ечма. Ит тарбияланса ҳам барибир, ит да. “Нафсини энга олган қанчалар бахтли” ҳикматига амал қил, у ёмон табиатлидир.

ОДАТЛАНИШ

- Ёмон феъл-атвор одатга айлангач кучаяди. Ундан воз кечишга ундаганлар ғзабингизни кўзгатади. Кесак ейиш одатингиз бўлса-ю кимдир буни ман қилса, уни душман

ҳисоблайсиз. Бутга сиғинувчилар шундай сиғинишни одат қилганликлари учун бунга вқарши чиққанларга ғаним бўлганлар. Шайтон кибрланишни одат қилганлиги ва эшаклиги учун Одам Атони ўзидан паст деб ҳисоблади.

- Кимга насиҳат тумори наф бермаса, у ёмон ҳидларга ўрганган демакдир. Исқирт жойда туғилган курт асло феълидан қайтмайди, омборга қарамайди.

ОДОБ

- Аллоҳдан одобга муваффақ бўлишни тилайлик. Одоби бўлмаган киши Аллоҳнинг лутфидан маҳрумдир. Одоби бўлмаган фақат ўзигагина ёмонлик қилиб қолмайди. Балки бутун дунёни бесаранжом қилади.

- Одоб боис бу фалак нурга ғарқ бўлгандир. Яна одоб сабабли малаклар маъсум ва пок-покиза бўлгандирлар.

- Бирор кишига подшоҳнинг қўлини ўпиш имконияти берилса-ю у қўл ўрнига оёқни ўпса хатодир гуноҳдир. Нима бўлганда ҳам оёққа бош қўйиш ҳам яқинлик бўлса-да, қўл ўпишнинг яқинлигига нисбатан хатодир.

- Ноўрин сўзловчи, ҳар ишга аралашувчилардан бири ҳазрат Усмондан сўради: “Илк икки халифа минбарда пайғамбарнинг жойига ўтирмадилар. Сен нега улардан устун бўлишга интиляпсан? Ҳолбуки сен мартаба жихатидан улардан пастсан”. Усмон жавоб берди: “Учинчи зинага ўтирганимда мени Умарга ўхшатишарди. Иккинчи зинага ўтирганимда “Бу Абубакрга ўхшайди, худди ўзи!” дейишлари мумкин эди. Энг юқоридаги бу зина Ҳазрат

Мустафонинг мақоми... У подшоҳга ўхшашнинг иложи йўқ”. Шундан сўнг у марҳаматли халифа хутба ўқийдиган жойда пешинга қадар жим қолди. Бирор кишида "Қани, ўқисанг-чи”

дейдиган қудрат ҳам йўқ! Элнинг олд кишиларини ҳам, оддий кишиларини ҳам аллақандай салобат босган эди. Масжиднинг ичи, томи нурга тўлган эди!

- Эй мусулмон, “Одоб нима?” деб сўрайдигани бўлсанг, билки: одоб ҳар бир беодобнинг одобсизлигига сабр-тоқат қилишдир.

- Бирор кишининг “Фалон одамнинг табиати, феълатвори ёмон” деб шикоят қилганини кўрсанг, билки, бу шикоятнинг талаби ёмондир, ёмондирки, ёмон табиатлининг ёмонлигини айтаяпти! Чунки яхши табиатли инсон ёмон табиатли, феъл-атворли кишиларга сабр қилади, уларнинг ёмонлигини айтмайди. Фақат шайх бирортанинг ёмонлигини айтса, бу Аллоҳнинг амри биландир, ғазаб ёки ҳою ҳавасга эргашишдан эмас! Унинг шикояти шикоят эмас, ислохдир. У шикоят пайғамбарларнинг шикоятига ўхшашдир.

- Пайғамбарларнинг сабрсизлиги Аллоҳнинг амри биландир, аслида уларнинг осойишта ва мулоимлиги ёмон нарсаларга бардош беришга етади. Улар ёмонликка сабр қила-қила табиатларини ўлдирдилар. Энди уларда бирор сабрсизлик кўрилса, ўзларидан эмас, Аллоҳдандир.

ОҚИБАТ

- Денгиздан чиққан яна денгизга қайтади, қаердан келган бўлса, яна ўша ерга боради.

- Бу дунёда Умарнинг исми “Бутга топинувчи бўлди, ҳолбуки Элестда унинг исми “Мўмин” эди. Аллоҳ инсоннинг оқибатига қараб исм беради. Халқ қўйган исмга қараб эмас!

Мевалар кўнгилда олдин пайдо бўлади, кейин юзага чиқади. ишга киришиб, дарахт экдингми, дастлабки харфни охирида ўқидинг демақдир. Гарчи шох, япроқ ва илдиз аввал пайдо

бўлса-да, буларнинг барчаси мева учун яралади.

- Пайғамбар (с.а.в.): “Ўзи дунёдан кетиб, яхши иши қолган инсон қандай бахтли” деган эдилар. Эҳсон соҳиби ўлди, аммо унинг эҳсони ўлгани йўқ... Аллоҳ ҳузурида дин ва эҳсон кичик ва аҳамиятсиз нарса эмасдир! Ўзи ўлиб, исёни қолган кишининг ҳолига вой! Ўлди-ю жонини кутқарди” деб ўйлама асло!

- Ўт ва арпа еган қурбон бўлади. Аллоҳ нуридан озиқланган “Қуръон” бўлади.

- Бир муддат жон талашдинг, аммо ҳамон парда ортидасан. Чунки ўлолмадинг, ҳолбуки ўлим асл эди.

- Ўлмагунча жон талашини ниҳоясига етмайди. Нарвон тугамагунча томга чиқа олмайсан.

- Юз қулоч ипнинг бир қулочи кам бўлса, челаққа қудуқ суви тўлмайди.

- Бу кема керагидан ортиқча бўлган сўнгги юкни юкламаса ботмайди. Асосийси сўнгги юк, нима қилса шу қилади. Васваса ва исён кемасини у ботиради. Маккаликларнинг бири юз бўлди. Қиёматга қадар мартабалари юксалди. Абраҳа ҳам, унинг қаъбаси ҳам ернинг тубига кирди. Бунинг сабаби нима? Толенинг инояти бу. Йиртқич ҳайвонга ўхшаган Абраҳа келтирган мол-мулкдан араб фақирлари бой бўлдилар. У “Қўшин тортиб келаяпман” деб ўйлаган эди, ҳолбуки маккаликларга Мол-мулк ва олтин олиб келаётган эди.

ОЧЛИК

Очлик “У билан янада кучлироқ, шердек булсинлар” деб Аллоҳнинг хос бандаларига берилган. Очлик ҳар қандай йўқсилга қандай берилсин? Ўт кам эмасолдига қўяверадилар. “Е дейдилар сен фақат шунга лойиқсан. Сувда сузадиган қуш эмассан сен, нон ейдиган қушсан”. Бир шайх муриди билан

қийин ахволга тушиб қолди. Шахарда нон бор эди, яшаётган жойларида очарчилик эди. Муриднинг кўнглидаги очлик кўрқуви, ғафлат боис ҳар лаҳзада кучаймоқда эди. Шайх буни билар, муриднинг кўнглидан ўтганларни сезиб турар эди. Унга шундай деди: “Токайгача бу алам-у изтироб ичида яшамокчисан? Нон дардида куйиб адо бўлаяпсан. Аллоҳга таваккул кўзини буткул ёпибсан. Сен у олий зотлардан эмассан-ку, сенга ёнғок ва майиз бермасалар. Очлик Аллоҳ сайлаганларнинг озуқасидир. Сендек аҳмоқ йўқсил қандай қилиб унга орзуманд бўлдинг? Хавотирланма, сен улардан эмассан-ку, бу ошхонада нонсиз қолсанг. Нафсинг қули бўлган бу пасткаш кишиларга коса устига коса, нон устига нон узатилади. Бундай одам ўлиши билан нон олдинга тушиб. “Эй умидсизлик билан ўзини ўлдирган! Мана, сен ўлдинг, нон эса қолди. Қани туриб нонингни ол, кўрайликчи, эй ўзини аламлар билан ўлдирган!” дейди Ўзингга кел, қўл-оёғинг қалтирамасин. Ризқинг сенга сендан кўра кўпроқ ошиқ. Бу ошиқ сенинг сабрсизлигингни биледи, эмаклай-эмаклай ёнингга келади, эй тутуруқсиз! Сабр қилсайдинг, ризқинг келиб, ошиқлардек ўзини бағишлар эди. Очликдан кўрқиб-қалтирашинг нимаси? Аллоҳга таваккал қилиб, жуда ҳам тўқ яшаш мумкин.

ПАЙҒАМБАР

- Бу давр сенинг даврингдир. Ҳазрат Мусо (а.с.) ҳам доимо сенинг замонингни орзу қилди. Умматлар “Ё Раб” десинлар деб Ҳазрат Аҳад (с.а.в.) дунёда қанча бутларни синдирди. Аҳмаднинг (пайғамбаримизнинг) уринишлари бўлмаганида эди, сен ҳам ота-боболаринг каби бутларга сажда қилар эдинг. Аҳмаднинг умматлари ҳаққини бил, бошинг бутга сажда қилишдан қутулди.

• У ҳар бир кишига ота-онасидан меҳрлироқ эди. Пайғамбар: “Эй улуғлар, мен сизга отадек гамхўрлик киламан, сизни оталарча севаман. Чунки сиз менинг парчаларимсиз. Нега парчани бутундан айирасиз?” деди. Қисм бутундан айрилгач ҳеч нарсага ярамайди. Таннинг бир аъзоси кесилдими, у аъзо ўлади. Яна аслига кўшилмаса ўлади, жондан хабари ҳам бўлмайди. Ўйнаса, ҳаракат қилса ҳам бу униш тириклигига далил бўла олмайди.

• Севганидан айрилган, қамоққа тушган одамнинг кўнгли совуйди. Бизнинг кўнглимизда лолазор, атиргул чамани бор. У ерда сўлишнинг, паришон бўлишнинг имкони йўқ! Доимо ёшимиз, латифмиз... доимо гўзалмиз, доимо қулиб турамиз!

• Анас бин Молиқдан (р.а.) ривоят қилишларича, бир киши уникида меҳмон бўлган эди. У шундай ҳикоя қилади: “Овқатлангандан сўнг сочиқнинг сарғайгани, кир бўлганини кўрган Анас (р.а.) хизматкор аёлга: “Буни тандирга ташла, бироз қолдир”, деди. Анас (р.а.)нинг сирларидан воқиф бўлган хизматкор сочиқни олов ёниб турган тандирга отиб юборди. Меҳмонлар ҳайратда қолдилар. Улар сочиқдан тутун чиқишини, ёниб кетишини кутмаган эдилар. Бир маҳал қарасалар, хизматкор сочиқни топ-тоза, қуруқ Ҳолатда келтирди. У ердагилар: “Эй пайғамбар билан кўришиб-сухбатлашган азиз зот, қандай қилиб сочиқ ёниб кетмади, топ-тоза бўлди?” дедилар. Анас шундай жавоб Кайтарди: “Ҳазрат Мустафо бу сочиққа кўлини, оғзини аРтган эди, шунинг учун!”.

Эй оловдан, азобдан қўрққан кўнгил, ана шундай •Флга, ана шундай оғизга яқинлаш! Бу қўл, бу оғиз жонсиз ИР нарсага шундай улуғлик берса, ошиқнинг руҳига Нималар бермайди?”

Каъбанинг тошини, ғиштини ўпди. Каъба (бутхона ?Ди) Кибла бўлди. Эй жон, сен ҳам ҳаракат қил, эрлар 6 пУ^лар, авлиёлар с.б) қаршисида тупроқ бўл (эрлар сени Утлардан озод қилсинлар!).

• Пайғамбар (с.а.в.): ‘Мен ва асҳобим Нуҳнинг; кемасига ўхшаймиз. Ким бу кемага интилса, кирса нажот! топади’ дедилар.

• Эй Мустафо, бу нур денгизида дарғалик қилинг. ,| Чунки Сиз иккинчи Нуҳсиз!

• Оқилларга бир йўлбошчи лозим... Айниқса йўл денгиз йўли бўлса! Туринг-у йўли тўсилган карвонга қаранг... хар томонда хўжайиндек кезган ажиналарни кўринг! Сиз даврнинг Ҳизирсиз, хар кемага мадад берган сизсиз...

• Эй пайғамбар, хидоят Қоф тоғига ўхшайди, Сиз эса хумосиз! Тўлин ой тунда осмонда сузади... итлар овозидан тўхтаб қолмайди. Сизни ерга урувчилар сизнинг тўлин ойингизга қараб хурувчи итларга ўхшайди! Бу итлар “Жим бўлинг, тингланг” амрини эшитмайдиган карлардир... аҳмоқликларидан сизнинг тўлин ойингизга қараб хураётирлар!

• Эй шифо, хастанни тарк этма... Эй шифо, хастанни тарк этма, карга жахл килиб кўрнинг таёғини ташлама! Сен айтмаганмидинг: “Кўрни йўлда кўриб ёрдам берган

Аллоҳдан юзлаб ажрлар олади, юзлаб савобларга ноил бўлади! Кимки кўрни қирқ қадам етакласа, гунохлари афв этилади, тўғри йўлни топади!” деб. Шундай экан, бу бевафо дунёдаги кўрларни тизиб етакла. Тўғри йўлни кўрсатганнинг иши шу. сен ҳам тўғри йўлни кўрсатувчисан... охир замон мотамига қувончсан сен!

• Эй менинг энг улуғ пайғамбарим, сизни даврнинг Исрофилисиз: туринг-да қиёматдан олдин бир қиёмат кўптиринг! Ким “Қани, қаерда қиёмат?” деса, ўзингизни кўрсатинг, мана, қиёмат менман денг! Эй азобларда қолиб савол берган киши, эътибор бер, қара. кўр. Бу қиёматдан юзлаб оламлар кўпаётир!

Бу сўзнинг ниҳояси йўк, Мустафо (а.с.) унга имон келтиришини айтди, у эса қабул қилди. Одам Ато: “Худо ҳаққи”

деди. “Умрбод сенинг меҳмонингман. Қаерда бўлса» қаерга борсам ҳам сенга меҳмонман. Мени тирилтирдинг, сенинг озод кулинг, сенинг эшикбонингман. Бу хос дастурхондан ўзга дастурхонни ихтиёр этганнинг бўғзини суяк йиртади. Кимки сенинг дастурхонингдан бошқа дастурхонга кетса, билки, шайтон у билан бир косадан овқат ейди. Ким сен билан қўшниликдан қочса, шубҳа йўқки, унга шайтон қўшни тутинади. Кимки сенсиз олис сафарга чиқса, шайтон унга ҳамроҳ бўлади, у билан бир дастурхонда ўгиради... Меҳмон деди-ки: “Эй Аллоҳнинг расули, булутсиз қуёш каби пайғамбарликни сиз ўринлатдингиз, ёруғ ҳолга келтирдингиз, файзиёб этдингиз”.

- Осмонлар унинг ойига қулдир. Шарқ ҳам, Ғарб ҳам ундан насиба тиламоқда. Фармонида “Сен бўлмаганингда осмонларни яратмас эдим” дейилган зот шундай зотки, ҳамма унинг неъматларига, унинг ризқ улашишига муҳтождир. У бўлмаганида осмон бўлмас эди, айланмас эди, нурланмас эди, фаришталарга макон бўлмас эди.

- У бўлмаганида денгизлар бўлмас, денгизлардаги ҳайбат яралмас, балиқлар ҳам, шоҳларга муносиб дурлар ҳам пайдо бўлмас эди. У бўлмаганида ер юзи бўлмас, ер юзида ясминлар, ер остида хазиналар бўлмас эди.

РИЗҚ

- Қисмати сомон чўпича ҳам бўлмаса-да, ҳирси тоғдек... Аллоҳга қарагулик юзи йўқ. Дунёда қадр-қийматга эга!

- Эй “Қўлимда ноним йўқ” деб ғамдан ўлган, Аллоҳ суриштиргувчи, ҳукм этгувчи ва марҳаматли бўлса, бу қандай кўрқув?

- Заҳматсиз ризқ нималигини биласанми? Рухларнинг озиғи, пайғамбарларнинг насибалари. Заҳматсиз, ҳисобсиз ризқ

қидирки, Жаброил сенга жаннатдан олма келтирсин. Ҳатто боғбоннинг гапларидан бошинг оғримасдан ҳам, осонгина жаннатдан ризқ оласан. Чунки нондаги фойда ва лаззат Аллоҳ эҳсонидир. Истаса ўша фойдали нарсани, яъни нонни восита қилмай ҳам беради.

- Ризқ улашиш Яратганнинг ишидир. Ҳамма Аллоҳнинг кўрсатмасига биноан ҳаракат қилади, бошқача ҳаракатга имкон йўқ.

- Аллоҳ: “Аллоҳ берган ризқдан енг”, деди. Сен бу ердаги ризқ нон деб ўйладинг, ҳикмат эканлигини англамадинг!

- Аллоҳ берган ризқ инсон мартабасига кўра ҳикматдир. У ризқ сенинг бўғзингда турмайди, сени ўлдириб маҳв этмайди!

- Ризқни Ундан сўра, Зайддан, Амрдан эмас! Сархушликни Ундан тила, шаробдан, афјундан эмас. Бойликни ҳазинадан, мол-давлатдан эмас, Ундан сўра. Мададни тоғаю амакидан эмас, Ундан тила.

- Бу майда ризқ бўлақларидан қутулсанг, юксак ва латиф ризқларга эга бўласан. У маънавий ризқдан минг оққалаб есанг ҳам, пок ва қушдек енгил бўласан.

- Рўзани тарк этма, сабр қил, ҳар лаҳзада Аллоҳнинг ризқини кут. Чунки амали гўзал Аллоҳ кутганларга тухфалар беради.

- Ўзингга кел, қўл-оёғинг титрамасин. Ризқинг сендан кўпроқ сенга ошиқдир. Ошиқдир, сенинг: бесабрлигингни биледи, эмаклаб-эмаклаб олдингга келади, вайсақи! Сабр қилганингда эди, ризқинг келиб ошиқлардек ўзини сенга таслим қилган бўлар эди.

- Очликдан кўрқиб қалтираш нимаси? Аллоҳга! таваккал қилиб, тўқ яшаса бўлади, ахир!

САБАБ

Сабабларни кўрасан-у уларни яратгандан беҳабарсан. Бу ҳақиқатни яширган, яратувчини пинҳон тутган сабабларга шунинг учун мойилсан сен. Сабаблар бартараф бўлиши билан бошингни муштлай бошлайсан, “Ё Раббий” дейишга тушасан. Аллоҳ сенга: “Қани бўл, сабабга бор... Қандай ажойиб ҳол, сен мени мен яратган сабаблар туфайли эсга олдинг-а?!” дейди. Аллоҳ: “Сени қайта сабаблар оламига жўнатсам яна сабабга ёпишасан. Тавбасида турмаган аҳмоқ, ярамас одам! Аммо мен бунга қарамайман, раҳматим мўлдир. Раҳмат атрофида айланаман, ҳаммага раҳмат қиламан. Сенинг ёмон аҳдинга қарамайман, мадомики, энди мендан тилаяпсан, карамимдан эҳсон қиламан, мурудинга етказаман” дейди.

- Пайғамбарларнинг ақлимизга, ўйимизга сиғмаган юз минглаб мўъжизалари сабаблар туфайли эмас, Аллоҳнинг иродаси билан бўлгандир. Йўқларга қобилият қаердан келади? Қобилият Аллоҳ ишида шарт бўлсайди, ҳеч бир “йўқ” борлик оламига келмаган бўлур эди.

- Излаганлар учун кўк пардаси остида бир низом, сабаб ва йўллар яратди. Бўлган нарсаларнинг аксарияти шу низом асосида амалга ошади. Аммо баъзида қудрат у низомни бузади. Яхшилик билан низом, тузук қўйди, аммо кейинрок бу қонидани бузди, буни “мўъжиза” дедилар. Сабабсиз ҳолда бизга юксалиш насиб этмайди. Насиб этмайди, аммо қудрат сабабни бартараф қилишга қодир.

- Эй сабабга ёпишган киши, сабаб туфайли севинма. Сабабни яратганни бекор санашга интилма. Сабабни яратган Аллоҳ нима хоҳласа қилади. Қудрат сабабларни бартараф қилади. “Излаган ниятига етсин” деб қилган ишларини сабаб билан қилади, сабаб билан яратади. Сабаб бўлмаса мурид қандай йўл изласин? Шу ҳолда йўлда сабаблар кўриниши лозим. Бу сабаблар фикрларга пардадир. Чунки ҳар кўз унинг санъатини кўришга лойик эмасдир.

Сабабни йиртадиган бир кўз керакки, пардаларни таг-тугидан кўпорсин. Шу тарзда ломакон юртида сабабларни яратганни кўрсин, ҳаракатни, манфаатни беҳуда санасин. Ҳар қандай яхшилик ҳам, ёмонлик ҳам сабабни яратган туфайлидир. Сабаб ва воситалар бир муддатлик ғафлат ўтсин деб йўл устида тўпланган хаёлдан бошқа нарса эмас.

- Ахмоқларга ўхшаб найзадан марҳамат кутма, найзани ушлаб турган подшоҳдан кут. Найзага, қиличга қандай ёлворасан? Улар ўша олий зот кўлида банддир. Аллоҳ деди-ки: “Аён илмим ҳурмати сени халқнинг жаллоди қиламан”. Азроил деди: “Ё Раббий, одамлар менга душман бўлади. Ўлим асносида бўғзидан тутдимми, ҳамма ғанимга айланади. Олий Тангрим, халқнинг мендан нафратланиши, менга душман бўлишини истайсанми? Менга шуни раво кўрасанми” Одамлар сендан юз ўгирадилар, хасталиклар, сабабларга уч карра боғландилар, фақат уларни кўрадилар”. Азроил: “Ё Раббий. шундай бандаларинг борки, улар сабабларни йиртадилар. Кўзлари сабаблардан ўтади, сенинг эҳсонинг билан пардалардан ошади. Кўз шифокоридан бирлик сурмасини оладилар-у иллатдан ҳам. сабабдан ҳам халос бўладилар Билиб кўйки, ҳар қандай дарднинг давоси бор. Совуқ дардининг давоси мўйна бўлганидек. Аммо Аллоҳ бирор кишини музлатмокчи бўлса, юзта мўйна кийса ҳам совуқ уради. Бадани шундай қалтирайдики, на кийим иситади, на уй”. Аллоҳ дейди: “Аслини билган киши қандай қилиб сени кўради? Ўзингни халқдан яширдинг, аммо сирларни аён кўрувчилар наздида сен бир пардасан”.

- Тегирмон тошининг айланишини кўрдинг, келиб дарёни ҳам кўр. Тупроқни, чангни ҳаволанган ҳолда кўраяпсан, тупроқ орасидаги елни ҳам кўр. Фикр қозонининг қайнаганини кўраяпсан, ақлингни бошингга тўпла-ю оловга назар ташла. Аллоҳ Айюбга эҳсонлар ҳақида гапирар экан: “Мен сенинг ҳар

тукингга бир сабр бердим”, деди. Ўзингга кел, сабрга маҳлиё бўлма. Сабрни кўрдинг, сабр берганни ҳам кўр. Тегирмоннинг айланишини қачонгача кўрасан? Бошингни бур, шитоб ва жўшқин оқаётган сувни ҳам кўр.

- Одамларнинг кўзини сабабларгина тўсади. Сабабдан кўрқиб, титраб-қақшаган асҳобдан эмасдир.

САБР

- Агарда кўр бўлсанг, кўрга таклиф йўқ. Кўр бўлмасанг, кел, таклиф бор: сабр нажот калитидир. Сабр дориси кўзлардаги пардани йўкотади, кўнгилларни ҳам ёриб очади.

- Сабр имон туфайли бошқаларга тож бўлади. Шунинг учун сабри йўқнинг имони ҳам бўлмайди.

- Унингдек тасбеҳ йўқдир. Сабр қил асл тўғри тасбеҳ шудир. Сабр қил, “Сабр тангликнинг, изтиробнинг калитидир”.

- Сабр Сирот кўпригига ўхшайди, жаннат нариги томонда. Ҳар гўзалнинг хунук энагаси ёхуд оталиги бор. Улардан қурқсанг висолга имкон йўқ. Эй озгина нарсдан ранжигувчи нозик кўнгилли, сен сабрнинг завқини қаердан ҳам билар эдинг ?

- Шошқалоқлик шайтоннинг ҳийласидир, сабр ва тадбир Аллоҳнинг лутфи.

- Сабр қилсанг ёмон дўст яхши бўлади. Сабр инсоннинг кўнглини кенгайтиради. Тунда ойнинг сабр қилиши уни ойдинлатади. Атиргулнинг тиканга сабр этиши уни муаттар бўйли қилади. Шернинг қон-у терга сабр қилиши уни бўталоқларга тўйдиради. пайғамбарларнинг мункир (инкор этувчи)ларга сабр қилиши уларни Аллоҳнинг хосларига айлантиради, соҳибқирон қилади. Кимда яхши бир либос кўрсанг билки, уни сабр ва ҳаракат билан қўлга киритгандир.

Кимни оч, яланғоч кўрсанг бу ҳали сабрсизлигига далилдир. Ким ҳайиқиб, азоблар ичида ўртанса, албатта. Ёмон кишига шерик бўлгандир. Агар сабр қилсанг, ҳамроҳингта таҳаммул ва вафо курсатсанг севганингдан айрилмас, бошингга муштлаб ўтирмас эдинг. Асад ва сут аралашиб кетганидек, Аллоҳнинг табиатига эргашсайдинг: “Мен ботганларни ёқтирмайман” дер, карвондан адашган йўловчидек йўл устида ёлғиз қолмас эдинг. Сабрсизлик туфайли Аллоҳдан бошқасига дўст бўлдингми, яхшиликдан бенасибсан, дарддасан. Сухбатинг соф олтин бўлса, қандай қилиб уни хоинга омонат қолдирасан? Аллоҳ билан бирга бўл, унинг одатларига одатлангин-у омонатинг зое бўлмаслигига ишончинг комил бўлсин. Феъл-атворларни яратганнинг феълига эргаш, пайғамбарларнинг ахлоқини гўзаллаштирган Аллоҳнинг ахлоқини ўзлаштир. Унга кўзичок берсанг, сенга сурув эҳсон этади. Ҳар сифат-у камолга етказувчи Аллоҳдир.

САДАҚА

- Ҳазрат Пайғамбар дедилар-ки: “Икки фаришта ёқимли овозда хитоб қилди: “Эй Аллоҳ, муҳтожларга керак нарсаларни берганларни тўйдир, берган бир дирҳами эвазига юз минг эҳсон қил! Ё Раббий, молини асраганларга, қизганганларга зиён ичида зиёндан бошқа нарса берма!” Аммо шундай қизганиш борки, бергандан яхшидир. Аллоҳнинг молини Аллоҳ буюрган жойдан бошқа ерга сарфлама-ки, беадоғ хазинага эга бўласан, шу билан бирга кофирларга, куфрни неъмат қилганларга қўшилмайсан”.

Кофирлар қиличлари Мустафо (а.с.)дан устун бўлишлари учун туяларни қурбон қилар эдилар. Ноўрин эҳсон осий банданинг “Адолат қиялпман, эҳсон кўрсатаяпман” деб подшоҳнинг молини осийларга улашишига ўхшайди. Осийнинг

шу адл-у эҳсони уни подшоҳдан янада узоқлаштиради, обрўйини туширади, юзини қора қилади. Макка улуғларининг пайғамбар билан жанг қилаётганларида қурбонлик қилишлари Аллоҳ томонидан қабул қилинади деган умид бор эди. Шунинг учун мўмин жамоа кутилган натижага эриша олмаслигидан хавфсираб. намозда: “Иҳдинас сиротол мустақим” (“Бизни тўғри йўлга бошла”), дер эди.

- Ҳақ йўлида нон берсанг сенга нон берилади; Ҳақ йўлида жон берсанг сенга жон бахш этадилар. Чинорнинг япроқлари тўкилса, Аллоҳ унга япроқсизлик озиғи беради. Борини тарқатиб, кўлингда ҳеч вақо қолмаса, Аллоҳнинг инояти сенинг оёқлар остида топталишингга йўл кўядими?

- Бир киши экин экса, омбори бўлмайдди, аммо бунинг яхшилиги далада намоён бўлади. Агар уруғни омборда йиғиб ўтираверса. вақт ўтиши билан сичқонлар, қуртлар уруғни еб битиради. Бу дунё ўткинчидир: қидирганингни барқарор оламдан қидир! Суратинг (шаклинг) аҳамиятсиз, истаганингни маъно оламида изла! Аччиқ ва шўр жонни қилич олдиға қўй, фидо қил ва тотли денгиздек жонни ол!

- Ҳар киши ўз қавмига (табиатига мос кишиларга) сахийлик қилиб мол-мулк беради, нодон киши шу билан бир иш қилдим деб ҳисоблайди.

- Беғараз берувчи фақат Аллоҳдир, Аллоҳдир, Аллоҳ! Ёки Аллоҳнинг одатларини одат қилган, нур бўлган, Аллоҳнинг жилвасини қўлга киритган авлиё. Чунки у ғани(й)дир, ундан бошқа ҳамма йўқсил. Йўқсил эваз умид қилмасдан, “ол” дея оладими, мол бера оладими?

- Садақа берган билан мол камаймайди. Хайр қилиш молни исроф бўлишдан қутқаради.

САЛОБАТ

Ўзича: “Мен не-не подшоҳларни кўрдим, буюк султонларга маъкул бўлдим. Улардан кўркмас, ҳайикмас эдим. Бу авлиёнинг салобати ҳушимдан айирди. Арслонлар, қоплонлар изғиган ўрмонларда юрдим, рангим ҳам ўзгаргани йўқ. Бир қанча жангларда қатнашдим, оғир жароҳатлар етказдим. Шундай вазиятларда ҳам қалбим ҳозиргидан қувватлироқ эди. Бу одам қуролсиз, қуруқ ерда ётибди, менинг етти аъзойим дир -дир титрамоқда, нима бу? Бу ҳайбат, салобат Ҳақдандир, одамдан эмас, бу ҳайбат хирқали одамники эмас”, деди. Бир киши Ҳақдан кўрқиб. тақво йўлини тутдими, жин ҳам, инсон ҳам уни кўрса кўрқади.

- Муҳаббат ва маҳобат бир-бирининг зидди бўлгани ҳолда кўнгилда бирлашади.

- Подшоҳлар тахтга ўтиришлари билан атрофларига қилич ушлаган соқчиларни кўядилар. Бу савлатли соқчиларнинг қўлларида таёқлар, найза ва қиличлар бордир... арслонлар уларни кўрсалар титрайдилар. Соқчиларнинг овозларидан, чавгонларидан, жонлар ҳайикади, ҳайбатида ҳар ким чўчийди! Бу йўлдаги оддий ёхуд илк халқа подшоҳлар подшоҳидан хабар бериш учундир. Бу ҳайбат одамларнинг кибрланмасликлари, ҳеч ким бошига буюклик қулоҳини киймаслик учун халққа бир намойишдир. Шу шаклда улардаги кибрни ўлдириш, нафснинг камроқ ёмонлик қилиши кўзланади. Подшоҳнинг қаҳри келган, ғазабнок бўлган пайти, қудрати шу тарзда одамларга билдирилади ва шаҳар хавфсизлик ичида бўлади. Шу залда нафслардаги бадбинлик ҳаваслари ўлади, подшоҳнинг ҳайбати ёмонликларга монета бўлади. Аммо подшоҳнинг хос мажлисларига келганда ўртада ҳайбат, жазо қоладими?

САХОВАТ

Аллоҳ жон бағишлаганларга юз минглаб жон ҳадя этади. Буни кўрмаган киши қандай қилиб сахий бўлиши мумкин? Агар кўрганингда қандай қилиб жон беришга иккиланар, биттагина жон учун бунча қайғу чекар эдинг? Сув бўйида сувни қизганган киши дарёни кўрмагандир. Пайғамбар: “Қиёмат куни бериладиган эвазни мукофотни яхши билган, бирга ўн ҳисса эваз берилишини англаган кишининг сахийлиги ортиб боради, бундай одам турли ҳолатларда сахийлик қилади. Сахийлик барча эвазларни кўришдир. Шу ҳолда эвазни кўриш кўркувнинг аксидир. Хасислик эса эвазни кўрмасликдир. Марваридни кўриш денгизга шўнғиган ғаввосни севинтиради. Агар саховат эвазига бериладиган нарсаларни ҳамма кўрганида эди, дунёда хасислар бўлмасди. Чунки ҳеч ким бирор нарсани шунчаки бермайди. Саховат қўлдан эмас, кўздандир. Мухими кўришдир, кўзи очикдан бошқаси қутила олмайди”.

- Саховат шаҳватларни, лаззатларни тарк этишдир. Шаҳват туфайли йиқилган турмайди. Сахийлик жаннат сарвининг бир шохидир. Шундай шохни қўлидан қўйганинг ҳоли вой.

- Қармоғингдаги гўшт бўлаги балиқни овлаш учун. Бундай луқма на эҳсондир. на саховат!

- Пайғамбар дедики: “Эҳсон қилинган нарсага бериладиган эвазни яхши билган бу дунёда эҳсон қилади. Берилган нарсага бериладиган юзлаб эвазни кўрган дарҳол саховатни, эҳсонни бошлайди. Ҳар бир киши фойда олай деб молини бозорга, дўконга олиб чиқади. Ҳамёндаги олтинларнинг эгаси фойда олсин-у уни камбағалларга берсин деб сабр билан кутади. Сотувчи қўлидаги матолар қимматлашиши билан улардан кўнгли совийди. Матоларнинг кўпроқ фойда келтирганини кўрмайди, шу сабаб учарни қўлдан чиқармайди. Билим, хунар, санъат ҳам шундайдир. Буларга эга бўлганлар булардан шарафлироқ, кадрлироқ, устунроқ нарсаларни кўрмайдилар,

шунинг учун уларга аҳамият берадилар”.

- Сахий бўлмаган кўлнинг кассоб чопқисиди чопилгани яхшироқ.

СЎЗ

- Сўнгра улуғлик соҳиби Аллоҳдан раҳмат бўлиб сўзларимизнинг мукофоти икки ҳисса бизга келади. Нафсимиз поклиги сабабли ҳади сифатида бақо маконига юксалади. Кейин банда муяссар бўлган нарсаларга яна бир бор ноил бўлсин деб бизни ўша гўзал сўзларга элтади, бизга яна шундай сўзларни айттиради. Шу тариқа энг гўзал сўзларни айтгач Аллоҳнинг раҳмати ёғилмоқда ва бу ҳол сенда доимийдир.

- Сўзлар, ёзувлар тузоқларга ўхшайди. Ширин сўзлар умримизнинг кулидир.

- Маъносиз сўз сув устига ёзилган ёзувдир. Ундан вафо кутсанг бармоқ тишлаб коласан (пушаймон бўласан).

- Фойдаси йўқ сўзни сўйлама, фойдаси бўлса эътирозни қўйиб, шукр қил!

- Бехудага гап бўлсин ёки ҳикоя деб чакмоқтош билан темирни бир-бирига урма! Зеро атроф зулмат, ҳар томонда пахта. Пахта орасида учкун қандай туради? Золимлар шуларки, кўзларини юмганлар, айтган сўзлари билан бутун оламни куйдирганлар. Бир сўз дунёни абгор қилади, ўлган тулкиларни арслон қилади. Қалблардан парда кўтарилсайди, ҳар жоннинг сўзи Масих каби таъсир қилар эди.

- Тинглашга эҳтиёж бўлмай тушунилган сўз таъмасиз ва эҳтиёжсиз Аллоҳнинг сўзидир. Оғиздан чиққан сўз, билиб қўйки, ёйдан отилган ўқ кабидир.

- Эй тил, сен ҳам оловсан, ҳам хирмон! Токайгача хирмонни ёқасан? Жон нима десанг шуни қилиш билан бирга яширинча

сенинг дастингдан фарёд этмоқдадир. Эй тил, сен ҳам битмас-туганмас бир хазинасан, ҳам бедаво дардсан!

- Тингловчи чанқоқ бўлса, нотик ўлик бўлса ҳам гапиреди. Тингловчи янги келган ва зерикмаган бўлса, тилсиз ҳам булбулга айланади.

- Пок сўз ҳақиқатдан йироқ бўлган кўнгилларни макон тутмайди, нурнинг аслига қайтади.

- Инсон тили остида ниҳондир. Бу тил жон эшигига пардадир. Бу уйда жавоҳир борми, буғдойми... олтин хазинасими ёки илон ва чаёнлар билан тўлами?

- Бу тил дейилган гўшт бўлагидан ҳикмат дарёси оқмоқда... Қулоқ деган тешиқлардан оқиб, меваси ақлидрок бўлган калб боғига қадар бормоқда.

- Пайғамбар (с.а.в.): “Аллоҳни билганнинг тили тугилади”, дедилар.

- Сухбат борки, ўткир қиличга ўхшайди, экинни, боғ-роғни қишдек қийратади. Сухбат борки, баҳор кабидир, ҳар томонни яшнатади, беҳисоб мева беради.

- Эй нурларни пардасиз қабул қилишга истеъдоди йўқ киши. Хеч бўлмаса, ҳарфларда яширин нур бўлган ҳикмат сўзларини ҳис қил, уларни е!

- Ҳар даврда сўз айтувчилар топилади, аммо олдин ўтганларнинг сўзлари фойдалироқдир.

- Ортиқча сўзни сот-да, жон, мартаба, пул бағишлашни сотиб ол. Шунда сени Аллоҳ ҳам мақтасин, рутбангта, даражангга осмон ҳам ҳасад қилсин.

- У кўркем йигит, у пайғамбар: “Сўзда сеҳр хусусияти бор ” деди, тўғри айтди.

- Мажлисда менга сўз айттирадиган одам топсам, гулзор каби юз минглаб атиргул ундираман.

- Дарвешларнинг сўзлари ва орифларнинг ҳикматларини шу беҳаёлар тилларига жойлаганлар. Уни англайдиган, юзага

чиқарадиган фарқни қобилиятлари бор эди, аммо хирс ва таъма инсонни кўр-у кар қилади!

- Сукут денгиздир, нутқ ирмоққа ўхшайди... денгиз сени кидирмоқда, сен ирмоқни излама.

- Сўз бир томондан маънони очса, ўн томондан ёпади, яширади!

- Иш ва сўз ички дунёнинг гувоҳларидир. Шу иккисига қара-ю ички оламинг қандайлигини англа.

- Вафонг бўлмаса кўп гапирма. Сўзнинг кўпи ҳамма нарсани ўз фикрига мослаштириш дарагидир. Бу сўз кўнгилни камолга бошлайди. Сукут сақлаган инсон юз марталаб камолга интилади. Дилдаги тилга чиқдими, сарф бўлиб кетади. Кўп сарф қилма, у гўзал кўнгил қолсин. Кам гапирган одам теран фикрлайди. Нутқ қобиғи қалинлашдими, мазмун йўқолади. Қобиқ қалин бўлса, дил кичраяди. заифлашади. Кўнгил камолга етиб, гўзаллашгани сайин қобиқ юпкалашади.

- Одам шундай насихат уруғларини эқди, аммо ўғилларининг ери қурғоқчил эди, наф бўлмади. Насихатгўй юз марталаб ҳаракат қилса-да, насихатни тинглаш ва қабул қилиш учун тингловчида қабул қилувчи қулоқ бўлиши керак. Сен юзлаб лутфлар билан унга ўгит берасан, аммо ўгитинг унинг қулоғига кирмайди ҳам. Тингламайдиган бир қайсар одам юзлаб воизни ожиз қолдиради. Пайғамбарлардан насихатгўйроқ, нотикроқ ким бор? Нафаслари тошга ҳам таъсир қилади. Аммо тоғ-тош уларнинг сўзларини эшитди, таъсирланди-ю бахти қора кишининг бахти очилмади. Манман кўнгиллар уларнинг сўзлари қаршисида тошдан қаттикроқ ҳолга келадилар.

- Қанча одамларга шеър-у наср айтасан. сирларни ошкор қиласан? Хўжам, бир кунгина тилсиз бўлишни синаб кўр.

- У тақлидчида юзлаб далил, юзлаб сўзлар бор. Аммо гапиришгач кўрдингни, уларда қалб йўқ. Гапирганда қалб ва нур бўлмаса, сўзида япроқ ва мева қаердан бўлсин? Шундай сўз

таъсир қиладими ҳеч?

- Ширин сўзли жохил дўстнинг сўзларига ишонма. У сўзлар эскирган, кўп йиллик заҳарга ўхшайди.

- Иккита тўғри сўз айтдингни, ёлғон сўз ҳам унга эргашади, уланиб кетади. “Сўз сўзни очади” дейдилар ,бу гапни эшитмаганмисан сира? Асло “Тўғри сўзга киришай” дема. Чунки сўз тўғридан эгрига кетаверади. оғзингни очдингни, энди сўз сенинг измингда эмас. Пок сўзнинг ортидан нопок сўз ҳам оқади.

- Ғайб хабарларини тингловчи бир қулоқ бўлмаганида ҳеч бир хушxabарчи осмондан ваҳий келтирмас эди.

- Очиқ ва тўғри сўз кўнгилга роҳат беради. Кўнгили ёлғон сўз билан таскин топмайди. Ёлғон хасчўпга, кўнгили оғизга ўхшайди. Хас-чўпни оғизда яшириб бўлмайди.

Оғизда чўп бўлса, тили уни ташқарига итқитади.

- Сўзнинг жўшиши, уланиб кетиши дўстлик нишонасидир. Сўз айтмаслик дўстнинг йўқлигидандир. Кўнгили дилбарни кўргач қувонмайдими? Булбул атиргулни кўриб қандай жим туради?

- Сув ташнанинг чанқоғини қондиргани каби кўнгили тўғри сўздан хузур-ҳаловат топади.

- Бир сўз дўзахдан чиқади, одамнинг лабига келади. Бир сўз эса қалб шаҳридан чиқади, лабга келади.

- Шубҳа йўқ-ки, ҳар тили кўнгилга пардадир. Парда силкиндими, сирлар очилади. Кабоб бўлган бир парча гўштдек кичик парда юзлаб қуёшларни ёпади.

- Тўғри сўз билан аҳмоқни алдаган ёлғон мушк ва саримсоқ ҳиди каби нафасдан маълум бўлади. Иккиюзламачи, мунофиқ дўстнинг мунофиқлигини сезмаётган бўлсанг, ундан келган бадбўй хиддан англа. Номарднинг наъраси билан мард йигитнинг наъраси тулки билан шернинг овозидек бир-биридан фарқ қилади. Тили қозоннинг қопқоғига ўхшайди: очилдими,

ичида нима борлиги аён бўлади. Ақлли одам қозонда мазали егулик борми, сиркали ёки нордон таом борми, тутунидан билади.

ТАВБА

Одам Ато (а.с.) Фирдавсдан, етти қават осмон устидан энг оддий жойга, эшик олдига узр сўраш учун кетди. Агар сен ҳам Одам Ато фарзанди бўлсанг унга ўхшаб узр сўра, унинг йўлидан бор!

- Қалб оташи ва кўз ёшини бир тут. Боғ булут ва қуёш туфайли гуллаб-яшнади.

- Хабарларнинг хабар берувчиси беҳабар, тавбанг гуноҳингдан баттардир. Эй ўтган ҳолига тавба қилмоқчи бўлган! Бу тавба қилишдан қачон тавба қиласан. айт?

- Кибр ва кофирлик у йўлни шунчалик боғлайдики, кибр ва куфр эгаси очикча “оҳ” ҳам дея олмайди!

- Бир киши масжидга кираётиб қараса, одамлар масжиддан чиқаяптилар “Жамоат тарқадими, ҳамма шошапиша масжиддан чиқаяпти?” деб сўради. Бир киши: “Пайғамбар жамоат билан намоз ўқиди, дуосини ҳам тугатди. Салом ҳам берди. Сен қаерга кетаяпсан?” деди. Одам шундай оҳ чекди-ки, оҳининг тутуни кўринди. Бир “воҳ” деди-ки, кўнглидан қон ҳиди келди. Жамоатдан бир киши: “Сен бу “оҳ”ни менга бер, мен ҳозир ўқиган намозимни сенга бағишлайин”, деди. “Бердим, намозни қабул қилдим”, деди. Нариги одам “оҳ”ни, юзлаб ниёзни олди. Тунда тушида ғойибдан сасланган фаришта унга: “Сен обиҳаётни, дардга дармон бўлган амални олдинг. Шу оҳни танлаганинг, ўша ошиқлар гуруҳига кирганинг хурмати бутун жамоатнинг намози қабул қилинди”, деди.

Отангдан ибрат олсанг-чи... Одам Ато (а.с.) гуноҳ қилгач

яширин сирларни билгувчи Аллоҳни ҳозир-у нозир кўрди, тик туриб гуноҳининг афв этилишини тилай бошлади. Қайғу кўлининг ўртасига бориб ўтирди, хийла билан баҳона-ю сабаб излаб шохдан-шоҳга сакрамади. “Раббимиз, биз нафсимизга зулм қилдик”, деди... Чунки ортида азоб фаришталарини кўрди. Жон каби ниҳон бўлган азоб фаришталарини кўрди: ҳар бирининг қўлидаги таёқ осмонга етай дерди. Ўзингга кел... Сулаймон ҳузурда чумоли бўлгин-у бу таёқ сени чил-парчин қилмасин! Тўғрилиқ бекатидан бошқа жойда бир дақиқа ҳам турма... ҳеч киши инсонга кўзи каби энагалик қила олмайди.

- Такдир ҳукми ўқилгач кўз очилади, пушаймонлик бошланади! Бу пушаймонлик ҳам қисматдир... пушаймонликни қўй, Аллоҳга сиғин!

- Ўзингга кел, бундан чекин энди, чунки Аллоҳнинг карами билан тавба эшиги очикдир. Тавбанинг ғарб томонида бир эшиги бор, киёматгача очик бўлади. У эшик қуёш ғарбдан чиққунига қадар очик туради, ундан юз ўғирма! Жаннатда Аллоҳнинг раҳмати билан саккизта эшик бор... ўғлон, шу саккиз эшикдан бири тавба эшигидир. Бошқа эшиклар баъзан очилади, баъзан ёпилади, аммо тавба эшиги доимо очикдир.

- Умр дафтарини қорайтирган бўлсанг, қилганларингга тавба қил. Умринг ўтган бўлса, илдизи шу дамдир, тезда умр дарахтини тавба суви билан суғор. Умринг илдизига обихаёт тўкгилки, умр дарахтинг яшнасин. Ўтмишдагиларнинг барчаси тавба билан ўнгланади. Ўтган йилдаги заҳар шакарга айланади. Аллоҳ ёмонликларни яхшиликка айлантиради. Ўтмишдаги барча гуноҳларинг ибодат бўлади.

- Тавба отига мин, ўғрига етиб ол, ундан кийимларингни ол, ортга қайт. Тавба оти ғаройиб отдир. Бир лаҳзада шу ўткинчи дунёдан осмоннинг устигача сакраб чиқади. Аммо отни ўғридан эҳтиёт қил. Биласанку, у кийимларингни ўғирлади.

- Тавба қиладилар, Аллоҳ ҳам тавбани қабул қилади. Унинг

буйруғини бажарадилар. У қандай ажойиб фармон соҳибидир, пушаймон бўлиб, нола чека бошладиларми, гуноҳкорларнинг зоридан арш ҳам боласи устида титраган онадек титрайди, уларни юксакларга олиб чиқади.

ТАВОЗЕ

- Барча дарёларга сув улашувчи денгиз ҳам ҳар хасни боши устида ташийди. Денгиз шу карами сабабли камаймайди. эҳсони сабабли хўрланмайди.

- Кўлингдан келганича қул бўл, султон бўлма! Тўп каби заҳмат чекувчи бўл, чавгон бўлма! Акс ҳолда бу латофатинг, бу гўзаллигинг қолмагач сен билан улфат бўлганлар сендан безадилар. Сени алдаб юрганлар “Шайтон” номини берадилар.

- Марднинг ови марҳаматдир. Дори дунёда дарддан бошқа нарса изламайди. Қаерда дард бўлса, даво ўша ерга боради. Қаер паст бўлса, сув ўша томонга оқади. Сенга роҳат суви керак бўлса, бор, камтар бўл, раҳмат сувини ич-у сармаст бўл.

- Буғдой юқоридан пастга, ернинг тубига кетади. ундан кейин ердан бош кўтариб юксалади. Ҳар меванинг уруғи ердан унади, кейин бош кўтаради. Неъматларнинг асли фалакдан то ерга қадар, умуман, пастга келдилар, пасайдилар, пок қалбга озик бўлдилар. Тавозе билан фалакдан тупроққа тушгандан сўнг ҳам мард кишининг бир қисми бўлдилар. Шу тарзда у жонсиз нарсалар инсон сифатларига эга бўлди, юксак аршга етди, севинди.

ТАДБИР

- Аллоҳ берган тақдирни ўз тадбиридан устун кўрган киши

қандай қилиб ўз тадбири билан кўнглини овутиши мумкин? Ақлига, тадбирига ишонса тузоқ ичида бўлгани ҳолда тузоқ куради, аммо на у кутулади, на бу! Юзлаб гулзор, майсазор битса ҳам охир-оқибат Аллоҳнинг эккани чиқади. Экилган экиннинг устига экин экадилар, аммо бу иккинчиси фоний, биринчиси тўғри, ўринлидир. Биринчи экин барқ уриб ўсади, тўпланиб йиғилади. Иккинчи уруғ эса

чириб кетади. Севгилининг ҳузурида тадбирингни тарк эт; аслида тадбиринг Унинг тадбири, Унинг тақдиридандир! Хийлалар, тадбирлар билан ўғирланган молнинг уволи адолат куни ўғирлаган кишининг бўйнида бўлади. Юз минглаб ақл бир жойга тўпланиб, унинг тузоғига қарши тузоқ курмоқчи бўладилар, курадилар ҳам. Қурилган тузоқни ишончли, мустаҳкам деб биладилар, аммо хас парчаси шамолга қандай дош бера олади? Агар сен: "Шундай экан, борлиқнинг нима нафи бор?" десанг сенинг бу саволингда фойда борми, эй қайсар одам?

- Эҳтиёткорлик нима? Икки йўл (тадбир) орасида тараддудга тушмасдан қайси сени адаштирмаса шуни қилишдир. Бир киши: "Бу етти кунлик йўлда сув йўқ. Ҳамма томонни товланларни куйдирувчи қум қоплаган", деса, бошқаси: "Бўлмаган гап... бориб кўр, ҳар тунда оқадиган булоқларни кўрасан", деса, кўрқувдан халос бўлиш ва ҳақиқатга етиш учун эҳтиёт юзасидан ёнингга сув олиб, йўлга чиқишинг лозим. Йўлда сув бор бўлса, олиб чиққан сувингни тўк..., йўқ бўлса... сувсиз йўлга чиққанинг ҳоли вой! Инсоф қилинг, қиёмат куни учун эҳтиёт бўлиб ҳаракат қилинг.

ТАҚДИР

- Ёзиш асносида қўлни кўрмаган киши қаламнинг ҳаракати

қаламдан деб ўйлайди.

- Эй ғазабнок инсон! Қисмат билан талашмаки, сенга қасд қилмасин. Қисмат билан талашини жанг саналмайди. Чунки бизни талаштирган қисматдир.

- Қазо етгач қобикдан бошқа нарсани кўра олмайсан. Шундай бўлгач ёлворишни бошла, йиғлаб илтижо қилишни, рўза тутишни давом эттир. “Раббим, сен ғойибларни биласан. Гуноҳларимиз туфайли биздан интиқом олма” деб ялиниб-ёлвор!

Севгилининг ҳузурида тадбирингни тарк эт; аслида тадбиринг Унинг тадбири, Унинг тақдиридандир! Ҳийлалар, тадбирлар билан ўғирланган молнинг уволи адолат куни ўғирлаган кишининг бўйнида бўлади. Юз минглаб ақл бир жойга тўпланиб, унинг тузоғига қарши тузоқ қурмоқчи бўладилар, курадилар ҳам. Қурилган тузоқни ишончли, мустаҳкам деб биладилар, аммо хас парчаси шамолга қандай дош бера олади? Агар сен: "Шундай экан, борлиқнинг нима нафи бор?" десанг сенинг бу саволингда фойда борми, эй қайсар одам?

- Эҳтиёткорлик нима? Икки йўл (тадбир) орасида тараддудга тушмасдан қайси сени адаштирмаса шуни қилишдир. Бир киши: “Бу етти кунлик йўлда сув йўқ. Ҳамма томонни товонларни куйдирувчи қум қоплаган”, деса, бошқаси: “Бўлмаган гап... бориб кўр, ҳар тунда оқадиган булоқларни кўрасан”, деса, кўрқувдан халос бўлиш ва ҳақиқатга етиш учун эҳтиёт юзасидан ёнингга сув олиб, йўлга чиқишинг лозим. Йўлда сув бор бўлса, олиб чиққан сувингни тўк..., йўқ бўлса... сувсиз йўлга чиққанинг холи вой! Инсоф қилинг, қиёмат куни учун эҳтиёт бўлиб ҳаракат қилинг!

ТАҚДИР

- Ёзиш асносида кўлни кўрмаган киши қаламнинг харакати қаламдан деб ўйлайди.

- Эй ғазабнок инсон! Қисмат билан талашмаки, сенга қасд қилмасин. Қисмат билан талашини жанг саналмайди. Чунки бизни талаштирган қисматдир.

Қазо етгач қобикдан бошқа нарсани кўра олмайсан. Шундай бўлгач ёлворишни бошла, йиғлаб илтижо қилишни, рўза тутишни давом эттир. “Раббим, сен ғойибларни биласан. Гуноҳларимиз туфайли биздан интиқом олма” деб ялиниб-ёлвор! Фиръавн ташқарида юз минглаб гўдактарни ўлдирар, Ҳазрат Мусо эса унинг ичида, тўрда улғаймоқда эди.

- Дунёда ҳеч эътироз этмаган йўловчиларнинг ҳолларини кўр. Шундай авлиёлар бор-ки, дуодан бўшамайдилар. Аммо шундай авлиёларни биламани, оғизларини дуога асло очмайдилар. У улуғлар Аллоҳнинг ҳукмларига ризодирлар, тақдирни ўзгартиришга уриниш улар учун ҳаромдир. Булар тақдирда ўзгача бир завқ кўрадилар, бундан қутулишни тилаш, уларнинг наздида, куфрдир. Аллоҳ буларнинг кўнглига шундай бир туйғу солган эдики, дард чекиб, қайғуга ботмас, кўк рангли мотам либосини киймас эдилар.

- Сенга шу фикрдаги айб ва қусур маълум бўлганида ундан қочган бўлардинг. Кўнглинг: “Бу фикр билан менинг орамда Мағриб билан Машриқ орасичалик масофа бўлсайди” дейди! Ниҳоят ундан зерикиб, пушаймон бўласан. Агар бу ҳол аввал бўлганида унга қараб югурармидинг?

- Шу ҳолда: “Бошлайлик, қисматга кўра шу ишни кўрайлик” деб олдин ундаги айбни, қусурни биздан яширди.

- Тақдир ҳукми ўқигач кўзлар очилади, пушаймонлик бошланади! Бу пушаймонлик ҳам ўзгача тақдирдир. Пушаймонликни қўй, Аллоҳга ибодат қил! Пушаймон бўлишни одат қилсанг, доимо пушаймонликда умр ўтказасан, оқибат бу

пушаймонлигинг учун жуда кўп пушаймон ейсан!

- Бу иллатлардан ҳар бирининг давоси бор. Бедаво иллат фақат қисматдир. Қисмат қаршисида тадбир ҳам чорасиз. Дорининг ҳам нафи бўлмайди. Аҳмоқларни чалғитган бу сабаблар қалб кўзи очиқ бўлганларнинг идрокига қандай парда бўлади? Кўз соғлом бўлса ҳақиқатни, аслини кўради. Аммо инсон ғилай бўлса, аслини эмас, унинг нурунигина кўради.

- Такдирни тан олмаган: “Тутун бор-у олов йўқ, қандилнинг ёруғи ҳеч қандай нур бўлмаса ҳам ёруғдир” дейди.

- Бир киши дарахт тепасига чиқди, дарахтни бор кучи билан силкитиб, меваларни қоқди. Боғ эгаси келиб: “Эй пасткаш, Аллоҳдан уялмайсанми? Бу нима қилганинг?” деди. Ўғри унга жавобан: “Аллоҳнинг боғидан Аллоҳ қули Аллоҳ эҳсон қилган хурмони еса, сен ғаний Аллоҳнинг эҳсонини нега қизғанаяпсан?” деди. Боғ эгаси хизматкорига: “Ойбек, ипни келтир, бу одамга жавоб берай”, деди. Ип келтирилгач ўғрини дарахтга боғлаб, орқаси, оёқларига ура бошлади. Ўғри: “Ҳей, Аллоҳдан уял, бу бегуноҳ бандани ўлдириб кўясан-ку”, деди. Боғ эгаси: “Аллоҳнинг бир бандаси бошқа бандасини яхшилаб калтакляпти. Таёқ ҳам Аллоҳники, орқа ҳам, ён ҳам Мен унинг қули ва буйруғининг ижрочисиман”, деди. Ўғри тавба-тазарру қилди.

- “Бу гуноҳ тақдиримга ёзилган экан. эҳтиёт бўлишдан нима наф?” дер эди иблисга ўхшаб. У ҳам: “Сен мени йўлдан урдинг. Ҳам қаҳримизни синдирасан, ҳам бизни урасан”, деган эди. Ҳолбуки тақдир ҳақ, аммо банданинг ҳаракатлари ҳам бесамар эмас. Ўзинга кел, шайтондек кўр бўлма. Икки иш орасида тараддудланиб қолаяпмиз. Ихтиёримиз бўлмаганида бу тараддуд бўлар эдими?

- Кўр қудукқа йиқилса, ҳеч ким ажабланмайди, аммо йўлни кўрганлар ҳам йиқилади, шунга ҳайрон бўламиз. Тақдирнинг турфа-турфа юмушлари бор. Аллоҳ одамнинг кўзини қандай

истаса шундай боғлайди. Кўнгил ҳийласини гоҳ сезади, гоҳ сезмайди. Муҳрини босиш учун темирни ҳам юмшатади, шамга айлантиради.

ТАНА

- Тан ва кўнгил денгизлари туташдир, аммо ўртада бир ҳудуд бор, бир-бирига кўшилмайди. Хоҳ тўғри бўл, хоҳ эгри. Ўша кўнгил ҳовузи томон кел, четда қолма.

- Тан яшилликка, оқар сувга мойил, чунки асли шулардан. Қалб ҳикматга, илмга; тан боғ-у гулзорга, узумга майл қилади.

- Тунда ҳар уйга бир қандил, бир шам кўядилар ва унинг ёғдуси билан зулматдан қутуладилар... Ўша қандил танага, нури эса жонга ўхшайди. Қандилга пилик, ёғ керак. Бу туйғуларнинг олти пиликли қандили, асосан, уйқуга, ебичишга таянади... бу қандилнинг асоси шулардир. Емайичмай, ухламай ярим нафас ҳам яшаб бўлмайди! Пилиги, ёғи бўлмаса умри тугайди, аммо улар бўлганида ҳам боқий эмас. Чунки сабабга боғлиқ бўлган, сабабсиз майдонга келмаган нури ўлимни излайди... Ёруғ кун унинг ўлими бўлгач қандай яшасин?

- Рухнинг хўрланиши вужуд туфайлидир. Вужуднинг юксаклиги рухлардандир!

- Тан севинчи дунёга берилганлар фикрича юксаклик... аммо қиёмат куни учун нуқсон ва завол!

- Танга тегишли тўрт одат Халил (а.с.)нинг қушларига ўхшайди. Уларни сўйиш қалбга йўл очади. Эй Халил, яхши-ёмондан қутулиш учун уларнинг бошларини уз, оёқлар банддан халос бўлсин. Бу қушлар ғоз, товус, қузғун ва хўроздир. Булар ичидаги ўхшашлик тўрт феълдир. Ғоз-ҳирс, хўроз-шаҳват, мақом-товус, қузғун-ният. Қузғуннинг нияти абадият, узоқ умр кўриш, шуни умид қилганиқилган. Ҳирс ғози хўл-у қуруқ нима

топса ерга кўмади.

Тан кеча-кундуз у билан ўсса, япроқ ёйса жон булоғи япроқларини тўкади, хазон фаслига ўтади. Тан озиғи дарҳол жоннинг озиксиз қолиши билан ниҳояланади. Буни камайтириш учун уни кўпайтириш керак. Тан меъдаси инсонни сомонхонага, кўнгил меъдаси райҳонзорга етаклайди.

- Кофир ва мўмин тан жиҳатдан ўхшаш. Тан оғзи ёпиқ хумга ўхшайди. Уларда нима бор? Сен шунга қара. У вужуд хуми оби ҳаёт билан тўлган, буниси ажал захри билан. Ичингдагига қараганда шоҳсан, ташингга боқсанг йўлдан озасан.

- Шакл соядир, маъно куёш. Соясиз нур вайронада бўлади.

- Тана руҳнинг ўтовидир. Ёхуд Нуҳнинг кемасига ўхшайди.

- Қадаҳнинг шаклига тоқайгача термуласан? Унинг нақшларини қўй, дарёга, сувга қараб юр. Шаклини кўрдинг, аммо мазмундан ғофилсан. Оқил бўлсанг, садафдан бир инжу топ, чиқар. Оламдаги бу садафга ўхшаш қолипларнинг барчаси жон денгизи туфайли тирик бўлса ҳам, ҳар садафда инжу бўлавермайди. кўзингни оч-да, ҳар бирининг ичига қара! Унисидан нима бор-у бунисидан нима бор? Шуни англа. Чунки бу қимматбаҳо дур нодир саналади.

- Ғафлат тандан аввал келади. Тан руҳ бўлдимиз, биргаликда барча сирларни кўриши шубҳасиз.

- Танга тегишли сифатлар ўзгаради. Боқий руҳ эса мунаввар куёшдир.

- Бола ёнғоқ ва майиз учун йиғлайди. Ҳолбуки бу катта одам учун ҳеч нарса эмас. Кўнгилга нисбатан тана ёнғоқ ва майиздир. Бола катталар биладиган нарсаларни қаердан билсин? Ким парда ортида бўлса, боладир. Мард (эркак) деб ранжимайдиган кишини айтадилар. Агар одам соқоли-ю эркаклиги билангина одам бўлса, эчкининг ҳам соқоли бор, жуни бор. У ҳам одам бўлган бўларди.

Тана инсонни боқиш масаласида онага ўхшайди, аммо сенга

юз душмандан ортиқроқ ғанимдир. Тананг хасталандими. сенга дори қидиртиради, кучга кирдими, сени шайтонлаштиради, бут ҳолига келтиради. Ситамларга тўла баданни зирх деб бил: на кишга ярайди, на ёзга.

ТАРК ЭТИШ

- Бир-икки кун сув ичишни тарк этсанг, оғзингни абадият шаробига етказасан ва у ҳақиқат шаробини ичасан.

- Одам бир кун уйига бориши учун кўп даргоҳларни тарк этиши лозим.

- Боғбон: “Ниҳол ўссин, мева берсин” деб ортиқча шохларни бутайди. Моҳир боғбон боғнинг яшнаши. меваларнинг пишишини ўйлаб ўтларни юлади. Маҳбуб оғриқдан, касалликдан қутулиши учун табиб чириган тишни суғуриб ташлайди. Нуқсонларда ҳам фазилатлар бор. Шаҳидларнинг умри йўқликдадир.

- Арслонлардек ўз ўлжангни ўзинг овла. Бегонага ҳам, қариндошга ҳам ялтоқланишни бас қил!

- Ҳақиқий аксга эришгунга қадар дўстлардан айрилма. Садафни тарк этма, у қатра ҳали дур бўлгани йўқку. Кўзинг, ақлинг, қулоғинг пок бўлишини истасанг таъма пардаларини йирт.

- Энага сут эмувчи болани турли неъматлардан баҳраманд қилади. Аммо кўпини кўкракдан ажратдими, юзлаб боғлар гулзорларнинг йўлини очади. Чунки кўкрак норасида гўдак учун минглаб неъматларнинг, егуликларнинг пардасидир. Хуллас, ҳаётимиз сутдан ажратилишимизга боғлиқдир. Сен ҳам секин-аста ўзингни озикдан ажратишга ҳаракат қил. тамом-вассаллом.

- Инсон она қорнида қон орқали озикланади, тана тўқимаси қондан пайдо бўлади. Кейинчалик озуғи сут бўлади, кўкракдан

ажратилгач овқат ейишни бошлайди. Овқатдан тийилган Лукмон бўлади, пинҳон матлубни излай бошлайди. Она қорнидаги болага бир киши десаки:

Ташқарида шундай ажойиб, гўзал олам борки... Кенг ер юзи... у ерда не-не неъматлар, егуликлар бор. Тоғлар, денгизлар, текисликлар, бўстонлар, боғлар, қирлар... Юксак осмон... қуёш, ой нури, юзлаб чароғон юлдузлар. Юлдуздан, шимолдан, шарқдан, ғарбдан эсанг шамоллар... боғуроғлар келинчакдек ясанмоқда. У дунёдаги ҳайратомуз нарсаларни айтиб адо қилиб бўлмайди... Сен нега бу қоронғу жойда! азобда ётибсан? Бу тор чормиҳда қон сўраяпсан, камоқда, азоблар, ифлосликлар ичидасан”. Бола ўз холига қараб буларни инкор этади, бу элчилардан юз ўгиради, кофир бўлади. “Бўлмаган нарса, ҳийла-ёлғондан бошқа нарса эмас”, дейди. Кўр одамнинг ваҳми буни англашдан қанчалар узоқ! Дунёдаги одамлар ҳам шунга ўхшайди. Аҳмоқ уларга ўзга оламдан қарадим, “Бу дунё қопқоронғу, тор қудукдир... Ташқарида рангсиз, бўйсиз бир олам бор”, деди. Бу сўз улардан ҳеч бирининг қулоғига кирмайди. Чунки бу дунё таъмаси кучли ва баланд жойдадир. Таъма у дунёга бу сўзни эшиттирмайди. Тандаги қонни кўнглига маъкул қилади. Сен тупроқдан унган майсалар мисол ернинг сутига боғланган, унга кўниккансан. Қалблар озиғига кўник, бу сутдан узилиш ҳаракатида бўл!

- Эй егуликка гаров бўлиб камоқда қолган, сутдан ажралишга чидай олсанг, яқинда кутиласан.

- Ғазабни, шахватни, ҳирсни тарк этиш мардликдир. Бу Пайғамбарнинг одатларидан. Фейлида эшакнинг мардлиги ҳам бўлмасин-у Аллоҳдан йироқ, лаънатланган тирик бўлгандан кўра Аллоҳ кўриб-кузатиб турган ўлик бўлганим афзалроқ. Шу мардликнинг мазмуни, сиридир, қолгани теридан иборат. У одамни жаннатга етаклайди, бу эса жаҳаннамга! Жаннатнинг ёқимсиз нарсалар билан ўралганлиги айтилади, дўзахнинг хою

ҳавасдан иборатлиги хабар берилади.

ТАСЛИМ БЎЛИШ

- Таваккалдан, тақдирга бош эгишдан яхшироқ манфаат йўқ. Ҳаққа таслим бўлишдан ҳам севимли, аъло нима бор?

- Таваккал қилсанг иш масаласида таваккал қил, наф кўр, кейин Аллоҳга суян!

- Оламдаги зарралар ўзаро бирикса ҳам, Аллоҳнинг қазо ва қадари олдида ҳеч нарсага арзимайди!

- Аллоҳ: “Эй Нух, агар истасанг барча чўкканларни қайта тирилтирай, ер юзига қайтарай. Бир Канъон учун сенинг раъйингни қайтармайман мен. Сени вазиятдан огоҳ этаман”, деди. Нух: “Йўқ, йўқ... агар мени ҳам ғарқ этмоқчи бўлсанг ҳукмингга розиман. Ҳар лаҳза мени ғарқ эт. Бундан хурсанд бўламан, ҳукминг жонга ўхшайди, жон дейман. Ҳеч кимга қарамайман ҳам. Қараш бир баҳона, кўрганим сенсан”, деб жавоб қайтарди.

- Аллоҳ нимани олса, эвазига эҳсонда бўлади. Эран бунинг учун Аллоҳга эътироз билдирмайди. Боғингни ҳазон қилдимми? Эвазига сенга бир боғ узум беради; қайғу ичида қувонч беради. У кўлсизга кўл беради, ғамда қолган кишига қувонч, сархуш қалб ато этади. Йўқотган нарсамиз қатта ва қадрли бўлса ҳам, унинг эвазига эҳсон қилаётган экан, эътирозга ўрин йўқ. Уртада олов бўлмагани ҳолда менга ҳарорат бериб иситгандан кейин оловни ўчиришга ҳам розиман. Шамсиз ҳам ёруғлик берилаётган экан, шамнинг ўчишига нега фарёд қиласан?

Пайғамбарнинг қалбида Аллоҳдан бошқа дўст йўқдир, Одамлар унинг сўзини қабул қилар эмишлар, рад қилар эмишлар... бу билан ҳеч қандай олди-берди қилинмайди-ку! Аллоҳнинг амрларини одамларга етказди, бунинг учун

олинадиган ҳақни Аллоҳ беради. Биз Севгили йўлида халққа ёмон кўриндик, юзимиз душман юзига ўхшади-кетди. Бизга бу куллиқни У буюрди... бу сўз айтишимиз ўз-ўзимиздан эмас! Жонимиз унинг амрини бажо келтириш учун... шунинг учун яшаймиз, шунинг учун яралдик. “Қумга уруғ қада” деса ҳам биз қадаймиз. Бу даргоҳдан безмадик, безмаймиз ҳам. Йўл узун бўлганидан ҳар ерда ўтириб дам оламиз. Сўзимизни қабул қилсангизқилмасангиз... бунга парво қилмаймиз. Эътибор берадиганимиз: Аллоҳга бўйин эгиш, фармонини бажариш.

- Мен Халилман, сен пичоқ олдидаги ўғлим... бошингни қўй, тушимда сени сўйганимни кўрдим! Кўнглингни бузма, бошингни қўй-да, Исмоил каби бўғзингни кесай, бошингни уздирай. Аммо бу бош зоҳирий кесилишдан, узилишдан узок бошдир. Фақат азалий мақсад сенинг таслим бўлишинг, бўйин эгишингдир. Эй мусулмон, таслим бўлишни излашинг, исташинг керак! Эй нўхат, балоларга туш, қайна, пиш, на борлигинг қолсин, на сен қол!

ТАШҚИ КЎРИНИШ

- Куёшнинг борлиги далили куёшдир. Сенга далил керак бўлса, куёшдан юз ўғирма. Гарчи соя куёшнинг борлиги нишонаси бўлса ҳам, ҳақиқий куёш ҳар лаҳза жон нури бахш этади.

Пок кишиларнинг ишини ўзингга қиёс этма, гарчи ёзилишда шир (сут) ва шер (асрлон) ўхшаш бўлса-да, бошқа-бошқа нарсалардир. Пайғамбарлар билан тенглик даъво қилдилар (“Биз ҳам улардекмиз” дедилар), авлиёларни ҳам ўзларидек билдилар. Дедилар-ки: “Биз ҳам инсонмиз, улар ҳам. Биз ҳам еб-ичиш ва уйқуга боғлиқмиз улар ҳам”. Улар кўрликларидан ораларидаги ададсиз фарқни кўрмадилар. Икки хил ари бир жойдан еди: бири

асал берди, бошқаси заҳар. Икки кийик бир жойда ўтлади сув ичди. Биридан мушк яралди, бошқасидан гўнг. Икки қамиш бир ариқдан сув ичди. Бирининг ичи шакарга тўлди, бошқаси бўм-бўш. Бу ер тоза, у ер сувсиз, ташландиқ. Бу пок фаришта, у шайтон! Ҳар икки сурат бир-бирига ўхшаши жоиз. Буни дид эгасидан бошқа ким англай олади? Шуни топ! Чучук сув билан аччиқ сувнинг фарқини у билади. Мусо билан курашган сеҳргарлар ўжарликларидан қўлларига уникадек ҳасса олдилар. Бу ҳасса билан у ҳасса ўртасида катта фарқ бор, бу иш билан у ишнинг ўртасида жуда катта йўл бор. Инсон қилганини маймун ҳам қила олади, маймун доим одамдан кўрганларини қилади. У қайсар мавжудотлар орасидаги фарқни қаердан билсин? Мим, вов, нун ҳарфларида буюклик йўқ. Мўмин сўзи фақат таъриф учундир. Ёмон отнинг хунуклиги ҳарфлардан эмас. Денгиз сувининг аччиқлиги идишдан эмас.

- Сиртдан қараганда ишимиз. юришаётганга, сўзимиз ўтаётганга ўхшайди. Ботиний юриш эса осмон устида бўлади. Ташқи кўриниш ҳақидаги гаплар чанг-ғубор кабидир. Қулоқ каби бир муддат тинглашни одат қил!

- Одамлар пайғамбарларни кўз қорачиғидек кичик санадилар, қорачиқнинг маънавий буюклигини ҳеч ким англамади.

- Туйғу аҳлининг, фақат зоҳирга (ташқи жихатга) эътибор этувчиларнинг билимлари олий илмдан сут эмиши учун оғиз боғидир. Эй кўринишга сиғинган! Токайгача қиёфа қайғусида бўласан? Сенинг маъносиз жонинг шаклдан қутулмади. Агар инсон кўриниш билангина инсон бўлсайди, Аҳмад (с.а.в.) билан Абу Жаҳл тенг бўлар эди. Деворга ишланган инсон сурати ҳам инсонга ўхшайди. Қара, шакл жихатидан нимаси кам?

- Не-не кишилар бор-ки, сурат, кўриниш уларга тўсиқ, ғов бўлади. Суратга қасд қилдилар. Аллоҳга тўқнашдилар.

- Бу жон бадан билан бирлашган. Аммо жон баданга

Ўхшайдими ҳеч?

Кўл ниҳондир, ёзув ёзган қаламни кўр. От ирғишлаб ўйнамоқда, чавандоз кўринмайди. Учиб келган ўққа қара, ёй яширин. Жонлар майдонда-ю жонларнинг жони кўринмайди.

- Кўришиб турган ожиздир, боғлангандир, забундир. Кўринмаган эса ғоятда кучли ва ғолиб.

- Мажнун деди-ки: “Сен бошдан-оёқ суратдан, жисмдан иборатсан. Келиб менинг кўзим билан қара! Бу ит мен учун Аллоҳнинг ечилмас тилсимидир. Бу ит Лайло маҳалласининг кўриқчисидир. Дўстлар, суратдан кечсангиз, ҳамма жой сиз учун жаннатдир. Шаклни буздинг, барбод қилдингми, ҳамма нарсанинг суратини буздинг демакдир”.

- Огоҳ киши биледи-ки, ҳаракат қилганнинг ҳаракат эттирувчиси бор. Сен уни кўзинг билан кўрмаётган бўлсанг, белгилари кўринапти-ку .. Уларга қара, англа! Тан ҳам жон билан ҳаракат қилади, аммо сен кўрмайсан. Кўрмайсан, аммо вужуднинг ҳаракатига қара, жонни англа!

- Ташқи кўринишга аҳамият берувчи қозилар шунга қараб ҳукм чиқарадилар. Бирор киши шаҳодат келтириб, имонни кўрсатувчи бир нарса қилдими, булар дарҳол ўша одамни мўмин ҳисоблайдилар. Шу зайлда қанча мунофиқлар ташқи кўринишга сиғинганлар... шу тариқа юзлаб имон эгаларининг қонини яширинча тўкканлар.

- Ёнғоқ пўчоғининг овози бор, аммо қулоқ эшитмайди. Унинг овози қулоқдан яшириндир. Аслида овози жуда чиройли. Уни эшитган киши пўчокнинг шақир-шуқу рини эшитадими? Сен сукут сақлаб, ичга, мазмунга эришасан деб шу овозга сабр қиляпсан. Бир муддат лабсиз, қулоқсиз бўл, кейин лаб каби ширин нарсаларга йўлдош бўл.

Баъзи кишилар борки, хирқа ичида султондирлар. Сен парча-парча хирқага қарама. Сезилмасин деб олтиннинг ҳам юзини қорайтирадилар. Хазина уй ичида бўлармиди? Уларнинг жойи

доим вайрона бўлган. Одам Атонинг хазинаси ҳам вайронага кўмилганидан малъун шайтоннинг кўзи уни кўрмади.

- Бу қибладан бир он ғофил бўлдингми, ҳар ботил қибланинг масхараси бўласан. Сенга ҳуқуқ берганга ҳамд айтмасанг қиблани билиш қобилиятини йўқотасан. Бу омбордан бирор нарса қўлга киритиш, эҳсонга эришиш ниятида бўлсанг, сен билан ҳамдард бўлганлардан бир лаҳза айрилма.

ТАЪМА

- Кўзгу бирор нарса таъма қилганида биздек мунофиқ бўлар, ҳамма нарсани борича кўрсатмас эди. Ҳар пайғамбар ўз қавмига дейди: “Мен сиздан пайғамбарлик учун тўлов сўраётганим йўк. Мен далилман, муштарийингиз Аллоҳдир. Аллоҳ мени даллол қилди. Кимда таъма бўлса тили тугилади. Таъма билан кўз ва кўнгил равшан тортиши мумкинми? Таъмагир кишининг кўзи ўнгида мақом ва олтин хаёли кўздаги қил кабидир. Аммо Ҳақ хаёли билан сархуш бўлган бундан мустасно. Унга хазиналар берсанг ҳам яна озоддир. Маҳбубга етиш давлатига мушарраф бўлган киши учун бу дунё арзимас бир матодир. ифлос нарсадир. Аллоҳ даъватидан узоқ бўлган султон бўлса ҳам кўзи очдир”.

- Биродар, мен элнинг олди бўлганлардан ҳам, ортда қолганлардан ҳам таъмасиз бир оғиз салом ҳам эшитмадим. вассалом.

- Ҳирс ва таъма инсонни кўр ва кар қилади.

- Бир кишининг кўчқори бор эди. Бўйнига ип боғлаб етаклаб кетаётган эди. Бир ўғри келиб ипни кесди-ю кўчқорни олиб қочди. Бундан хабар топган эгаси:

Кўчқоони қаерга олиб кетди?” деб ўнг-у сўлга югургилай бошлади. Уни кўриб: “Нега фарёд чекаяпсан?” деб сўради. Ўғри:

“Қудуққа олтин тўла ҳамёним тушиб кетди. Олиб бера олсанг, олтиннинг бешдан бирини жон деб сенга бераман”, деди. Қўчқорнинг эгаси: “Бу нақд ўнта

кўчқорнинг пули. Битта эшик ёпилган бўлса, ўнтаси очилди. Битта кўчқор кетган бўлса, Аллоҳ эвазига туя берди”, деб кийимларини ечди ва қудуққа тушди. Ўғри унинг кийимларини ҳам олиб қочди.

Йўлни қишлоқ томон бурадиган бир тадбир керак. Акс ҳолда инсонга таъма уруғини келтирган тадбирни тадбир демайдилар. Таъма феъл-атвори фитнадан иборат бўлган ўғридир, аммо хаёл сингари ҳар лаҳзада бошқа шаклга кира олади. Унинг ҳийласини Аллоҳдан бошқа ҳеч ким билмайди. Аллоҳга интил-у у пасткашдан халос бўл!

УМИД

- Пайғамбарлар дедиларки: “Умидсизликка тушиш ёмондир. Аллоҳнинг эҳсон ва раҳматларининг ниҳояси йўқ. Шундай эҳсон соҳибидан умид узиш ярамайди. Бу раҳматни қўлдан чиқарманг, ёпишинг! Не-не ишлар борки, олдин қийин кўринади, кейин осонлашади, бу қийинчилик ўтиб кетади.”

- Мехнат қилганларнинг бўйинлари ипдек

ингичкалашса-да, инсонни турли кашфиётларга бошловчи умиддир, эҳтимолдир. Эрта тонгдан дўконига ошиққан киши ризқ илинжида югургилайди. Ризқдан умид бўлмаса қандай борасан? Балки азалда сенга ризқ берилмагандир. “Бу азалий маҳрумлик кўркуви қандай бўлади?” десалар, дегин-ки: “Ҳаракат қилсам-да, бирор нарсага эриша

олмаслик хавфи бор”. Аммо бундай хавотир дангасаликда кўпроқ. Мехнат қилсам балки наф кўрарман, бундан умидворман... Дангасаликда кўпроқ зарар бор.

- Эй бир ерга қаттиқ боғланган, мақсадинг ўша ерда амалга ошишини умид қилган ўша кутлуғ ёғочдан мева терай деган! Мақсадинг у ерда эмас, Аллоҳ тайин этган бошқа жойда амалга ошади. У нарсани сен кутган жойдан бермасди-ю у таъмани нега сенга берди?

- Ҳеч, томондан умидим йўқ. Фақат У карам соҳиби “Умидсиз бўлманг” дейди. Хоқонимиз доимо бизга далда бермоқда, “Умидингизни узманг” деб қулоғимизни бурамоқда.

ЎЛИМ

- Ҳазрат Сулаймоннинг ҳузурига кўркув ичида келган кишининг юзи ғамдан сарғайган, лаблари кўкариб кетган эди. Ҳазрат Сулаймон ундан “Сизга нима бўлди?” деб сўради. У “Азроил менга шундай адоват, кин билан қарадики...”, деди. Сулаймон “Хўп, нима истайсан?” деб сўради. У “Эй жонларнинг кўриқбони, шамолга буюр, мени Ҳиндистонга элтсин, балки банданг ўша ерга кетиб, жонини кутқарар”, деб жавоб қайтарди. Эртасига Азроил билан учрашган Сулаймон ундан сўради: “Нега у мусулмонга ғазаб билан қарадинг. Эй Аллоҳнинг элчиси, менга тушунтир. Бу ишни ўша одамни уйдан бадарға қилиш учун қилдингми?”. Азроил бунга жавобан: “Эй жаҳоннинг безавол подшоҳи! У нотўғри тушунди. Унинг хаёлида шундай бўлди. Мен қачон унга ғазаб билан қарайдим? Уни йўл устида учратганимда хайрон бўлдим. Чунки Ҳақ менга: “Бугун унинг жонини Ҳиндистонда ол”, деган эди. Таажжубланиб, “Юзта қаноти бўлса ҳам Ҳиндистонга етиб бора олмайди-ку” дедим”, деди. Сен ҳам дунё ишларини шунга қиёс эт, кўзингни оч, қара! Кимдан қочаяпмиз, Ўзимизданми? Нақадар бўлмағур нарса! Кимдан ўзимизни Қутқараяпмиз, Ҳақданми? Қанчалик бемаъни ҳаракат!

Билиб қўйки, касаллик ўлимнинг бир парчасидир. Иложи бўлса, ўлимнинг бир бўлагини ўзингдан қув! Ўлимнинг бир парчасидан қоча олмасанг унинг ўзини бошдан-оёғинга тўкадилар, буни яхши билиб ол! Ўлимнинг бир парчаси бўлган хасталик сенга тахт бўлса, билки, Аллоҳ куллини, яъни ўлимни ҳам сен учун осон, ёқимли холга келтиради. Касалликлар ўлимнинг элчиси сифатида келади, эй вайсақи, ўлимнинг элчисидан юз ўгирма!

- Ўлимнинг шакли ўлим, мазмуни тирикликдир; ўлимнинг кўринишда ниҳояси йўқ, аслида эса абадийликдир.

- Умринг олтин ҳамёнга ўхшайди, кеча-кундуз эса пул сановчи одамдир. Билмасдан, англамасдан санайверади, ниҳоят ҳамён бўшайди, ой тугилади. Тоғдан олсанг ҳам жойига қўймасанг тоғ ҳам ўрнида қолмайди, йўқолиб кетади. Шундай экан, ҳар дақиқа ўрнига бадал қўйки, “Сажда эт ва яқинлаш” оятининг мақсадини англайсан.

- Билки, бу тан либосга ўхшайди. Юр, бу либосни кийганни қидир, либосга суртиниб турма. Рухга Аллоҳнинг бирлигини таъкидлаш хуш ёқади. Кўринмайдиган бошқа қўл, оёқ бор. Тушда қўл, оёқ кўрасан, бир нарса оласан, бир ерга борасан, бирортаси билан учрашасан-ку... шуни ҳақиқий деб бил, бўлмаган нарса деб ўйлама. Сен танасиз танага эгасан, ғайри жоннинг жисмингдан чиқишидан кўркма.

- Ўлим кимнинг назарида таҳлика бўлса, “Таҳликага тушманг” амри шунга қаратилгандир. Кимнинг наздида ўлим ҳақиқат эшигининг очилишидан иборат бўлса, унга... “Бўлинг, тезроқ” хитоби эшитилади. Эй ўлимни кўрганлар, узоқлашинг... Эй қиёматни, тирилишни кўрганлар, тез бўлинг! Эй лутф кўрганлар, қувонинг... Эй қаҳр кўрганлар, бу бир балодир, ғам чекин!

- Ўлимни Юсуф деб билган жонини фидо қилади, бўри деб билганлар эса йўлдан адашади! Ўғил, ҳар кимнинг ўлими ўз

рангидандир. Душманга душмандир, дўстга дўст!

- Эй жон, ақлингни бошингга тўпла... Ўлимдан кўрқиб қочасанку... аслида сен ўзингдан кўрқаяпсан. Кўрганинг ўлимнинг юзи эмас, ўзингнинг хунук юзинг, жонинг дарахтга ўхшайди, ўлим унинг япроғидир.

- Билол озганидан ҳилолга ўхшаб қолган, юзига ўлим ранги урган эди. Рафиқаси уни кўриб: “Оҳ, бу қандай алам, қандай ғам?” деди. Билол: “Йўқ, йўқ... бу қандай завқ, қандай нашъа! Ҳозиргача ҳаётдан алам туяр эдим, ўлимнинг қандай завқлигини сен қаердан ҳам билардинг?” деди.

- Ҳар киши гўзал, ёқимли бўлиш дардида, аммо уларнинг маҳак тоши ўлимдир.

- Эй йигит, ўлимдан олдин ўлиш ишончлидир, яхшидир... бизга Мустафо (а.с.) шундай буюрдилар: “Ўлим сизни синашга келишидаи олдин ҳаммангиз ўлинг”.

- Бир киши: “Дунё нақадар гўзал, этагимиздан тортиб турган ўлим бўлмасайди” дер эди. Бошқа бир киши унга жавобан: “Ўлим бўлмаганида изтиробларга тўла бу дунё ҳеч нарсага ярамаган бўларди. Бир жойга йиғилган, янчилмасдан қолиб кетган хирмонга ўхшар эди.

- Сен асл ўлимни тириклик деб ўйладинг, уруғни курғоқ ерга экдинг. Ёлғончи ақл ҳамма нарсанинг аксини кўради, тирикликни ўлим деб билади, эй аҳмоқ! Ҳеч қайси ўлик ўлганига ачинмайди, озикнинг озлигига куюнади. Аслида ўлган киши кудуқдан тепаликка, давлатга, ҳаётга, кенгликка чиқади”.

- Тирилиш куни келишининг шарти олдин ўлишдир. Чунки тирилиш ўлимдан кейиндир.

- Сукут олами келади. Сен эса у келмасдан жим бўл. Улим билан дўст бўлмаган, унга кўникмаганининг ҳолига вой!

- Йўқлик билан ўзидан кечганлар ўликлардан юз карра ўликрокдир, Ўлик бир карра ўлган, бу дунёдан Ўтгандир. Ҳолбуки сўфийлар юз бора ўлади.

ФАЛСАФА

- Файласуфнинг динни инкор қилишга ёки дин ахли билан баҳсга киришишга қурби етмайди. Шундай килмоқчи бўлса, ҳақ дин уни маҳв қилади.

- Унинг кўли, оёғи жонсиздир. Жони нима деса, иккаласи ҳам амрига бўйсунди, айтганини бажо келтиради. Файласуфлар тиллари билан жонсиз нарсаларнинг ҳаракатини, овоз чиқаришини инкор қилсалар ҳам, кўлоёқлари бунинг мумкинлигига гувоҳлик бериб туради.

- Тупроқлар ларзага келадиган қиёмат кунида ер юзи инсонларнинг аҳволига шоҳид бўлади. Яширган хабарларини ошкора айтади. Тупроқ ва тиканлар тилга киради. Файласуф ўзича буни инкор қилади. Файласуф жинни, шайтонни инкор қилади, аммо инкор этар-’гмас бир жин-у бир шайтонга масхара бўлади. Эй файласуф, агар шайтонни кўрмаган бўлсанг ўзингга қара! (Бошингни деворга уриб кўкартиргансан). Жинни бўлмай пешона шундай кўкарадимиз? Кимнинг кўнглида шубҳа, васваса бўлса, фалсафага ишонади. яширинча рад этади. Баъзан динга ишонади, аммо баъзида файласуфлик томири юзини қоп-қора қилади. Эҳтиёт бўлинг, мўминлар, бу фалсафага ишониш сизда ҳам бор. Сизда неча сўнгсиз олимлар бор. Барча бу етмиш икки дин-у шариат сендадир. Сенда зоҳир бўлган кун аҳволинг вой! Кимда шу терс ишончдан япроқдеккина бор бўлса, у куннинг даҳшатидан япроқдек қалтиради.

Соч-соқоли оқарган одам сартарошнинг олдига бориб, “Соч-соқолимдаги оқларни юлиб ташла, ёш аёлга уйландим” деди. Сартарош унинг соқолини қиртишлаб, тукларини эгасининг олдига кўйиб: “Менинг ишим тугади, сен айиравер”, деди. Шунга ўхшаб бу савол-у жавобни сен айиравер, дин

ташвишлари буларга вақт қолдирмайди. Бир киши Зайдни бир шапалоқ урди. Зайд ҳам хийлага учиб, уни дўппосламоқчи бўлиб ташланганида, урган киши: “Тўхта, сендан бир нарса сўрайман. жавоб бер, кейин мени ураверасан. Бошингга туширганимда “шарақ” этган овоз чикди. Сенга дўстларча саволим бор: Бу овоз менинг кўлимдан чикдими ёки сенинг бошингдан, эй улуғлар мақтаган улуғ зот?” деди. Зайд жавоб берди: “Оғриқ босилгани йўқ-ку, қандай фикрлай? Сенинг дардинг йўқ, сен ўйлаб тур”. Дарди бор одам бундай фикрларни мушоҳада қила олмайди, ўзингга кел!

- Аллоҳнинг сўзини ҳам Аллоҳ сўзи билан тафсир қилишга ҳаракат қил. Узингга кел, фикрларингга ишониб, ноўрин сўз айтма, эй суҳандон! Тугунни ким боғлаган бўлса, ўша ечади. Бу нуқталарни, бу сирларни айтган ошкор қилади. Бундай сўзлар сенга осон туюлади. Аммо Аллоҳнинг рамзлари осон тушуниладими? Файласуф ўзини фикр билан ўлдирди. У хазинага орқа ўгирганди.

ФАНО

- Менинг мақтовим мақтовни тарк этишнинг ўзидир, чунки бу мақтов борлиқнинг далилидир, борлиқ эса хатодир. Унинг борлигига қарши йўқ бўлиш керакдир. Унинг ҳузурида борлиқ нимадир? Маъносиз бир нарсадан иборатдир!

- Мен борлиқни йўқликда топдим, шунинг учун борлиқни йўқликка фидо қилдим. Подшоҳларнинг барчаси ўзларига эгилганларга эгиладилар. Бутун ҳақ ўзига маст бўлганга мастдир. Подшоҳлар ўзига кул бўлганга кул бўладилар. Халқ учун фидо бўлганларга фидодир.

- Бир киши дўстининг эшигини тақиллатди. Дўсти “Ким у?” деб сўради. “Менман” деб жавоб қайтарди меҳмон.

Дўсти: “Кет, ҳозир мавриди эмас. Бундай

дастурхон ҳар кишига муносиб эмас. Хомни айрилик оловидан бошқа нима пишира олади, нифоқдан халос қилади?” деди. Меҳмон кетди, нақ бир йил дўстининг ҳажрида ёнди. “Пишгач” яна дўстиникига келди. Уй атрофида айлана бошлади. Эшик олдида келиб, оғзидан ноўрин сўз чиқиб кетишидан ҳадиксираб минг бир хавотир билан эшик ҳалқасини оҳиста қокди. Дўсти: “Ким у?” дегач “Кўнглимни олган маҳбуб, сенсан” деб жавоб берди. Севгилиси: “Мадомики менсан, эй мен, кел, ичкарига кел! Уй тор, икки киши сиғмайди” деди. Игнага ўтказиладиган ип айри бўлса, тешикдан ўтмайди. Модомики битта экансан, бу игнадан ўт! Иш қилиш масаласида бир бўлса-да, арқон аслида икки қаватдир”.

- Хоҳ икки оёқ бўлсин, хоҳ тўрт... Йўл юради. Қайчига ўхшайди, икки оғизли бўлгани ҳолда бирдан кесади.

- Нуқсонлар камол васфининг ойнасидир. У хўрлик улуғлик ва юксакликка ойнадир. Чунки яқин зид зидни кўрсатади. Асал сирка билан кўринади. Кимки, ўз нуқсонини кўриб англаса, ихтиёрида тўққиз от бўлса-да, ўзини камолга етказиш йўлида югуради. Ўзини комил санаган улуғлик соҳиби Аллоҳ йўлида уча олмайди.

Тўғри, чунки борлиги сурати (кўриниши) жиҳатидандир, кўринишга кўра бор. Аммо сифатлари Аллоҳ сифатида йўқ бўлгандир. У қуёшга қарши ёнаётган шамга ўхшайди. Шамнинг ёруғи бор, аммо қуёш нурлари қаршисида йўқ кабидир. Аммо шамга пахта тутсак ёнади, шу ҳолида бор дейиш мумкин. Шундай, аммо сенга ёруғлик бермайди, қуёш уни йўқ қилган. Шу жиҳатдан йўқдир. Икки юз ботмон асалга бир оққа сирка кўшдингми, сирка асал ичида эриб кетади. Тотиб кўрганда сирканинг таъми бўлмаганлиги учун йўқдир. Аммо тортиб кўрганда, асалнинг вазни ошган, бордир. Шер қаршисида жайроннинг хуши бошдан учади, ўзини йўкотади... борлиғи

шернинг борлигида махв бўлади. Камолга етмаганларнинг Аллоҳга қиёс этадиган ҳолатлари бор... жўшқин муҳаббат туфайли юзага келадиган вазият Одобни, тарбияни тарк этиш эмас! Ошиқнинг юраги одобга бўйсунмайди. Ошиқ ўзини подшоҳнинг тарозисига қўяди, севгилисига топинади. Дунёда ундан одобсиз, ундан тарбиясиз киши йўқ. Лекин аслида ундан тарбияли, ундан одобли киши ҳам йўқ. Эй асли-насли маълум киши, бу одоблилик билан одобсизликни бир-бирига мос деб бил. Сиртдан қараганда одобсиздек кўринади. Чунки бошида ишқ даъвоси бор (бу даъво ҳам борлик аломатидир). Аммо аслида даъво қаерда? У подшоҳнинг олдида, даъво ҳам фоний, ошиқ ҳам!

ФАРОСАТ

- Менинг сирларим фарёдидан узоқ эмас, аммо ҳар кўз-у кулоқда у нур йўқ. Тан жондан, жон тандан яширин эмас, лекин жонни кўришга ҳеч кимсага рухсат йўқ.

- Севгилимнинг нури олд-орқада бўлмагач мен олду охирни қандай идрок эта оламан?

- Пок сўзни ўзгача талқин қилиб, сен ўзингни бошқача кўрсат, Қуръонни эмас. Қуръонни истаганингдек талқин қиляпсан. Юксак маъно сенинг ўзгартиришинг билан хиралашди, тесқари маъно касб этди!!! Сенинг ҳолинг ўзини одам деб ҳисобловчи чивинни эслатади. У ичмай туриб маст бўлган, заррасини куёш деб тахмин этганди. Бургутларнинг мақталганини эшитган, “Шубҳасиз мен даврнинг Анқосиман” деган эди. Ўша пашша эшак сийдиги устидаги сомон парчасида кема дарғаси каби бошини кўтариб: “Мен “Денгиз ва кема” ҳикоясини ўқиган, бир вақтлар буни тасаввур қилган эдим. Мана ўша денгиз, ўша кема, мен эса моҳир дарғаман”, деди. Кема

денгиз устида чайқалиб турар эди. Озгина сув ҳам унга ҳаддан зиёд кўринди. Чивиннинг назарида унинг чеки-чегараси йўқ эди. Чивинда уни аслидек кўрадиган кўз қайда?!

- Ахлоҳнинг мохиятини, ҳақиқатини англасанг одам бўлмаслик санданлигини биласан. “Мўминлар бирбирининг ойнасидир”. Бу хабарни пайғамбардан ривоят қилмадиларми?

- Агар мўмин Аллоҳнинг нури билан қарамаганда ғойиб мўминга қандай кўринарди? Аммо сен Аллоҳ нури билан эмас, Аллоҳ оташи билан боққанлигиндан ёмонликда қолдинг. Яхшиликдан ғофил бўлдинг. Яхшиликни ёмонликдан фарқлай олмадинг, ёмонликдан ҳам хабарсиз қолдинг, яхшиликдан ҳам.

- Пайғамбарларнинг кўнгилларида шундай куйлар, оҳанглар борки, бу куйларда истаганларга бебаҳо ҳаёт мужассам. Аммо у куйларни ҳис қулоғи эшитмайди, чунки ҳис қулоғи ёмонликлар сабабли кирланган. Инсон парининг кўшиғини эшитмайди, чунки уларнинг сирларига бегона. Гарчи парининг нағмаси ҳам бу оламда, бўлса-да аммо кўнгил нағмаси икки сасдан ҳам баландроқдир. Зеро пари ҳам, инсон ҳам маҳбусдир, иккаласи ҳам билимсизлик ва ғафлат зиндонидадир.

- Қалбаки пул ясовчилар қалбаки пулга қандай қилиб кумуш сурсалар, устига подшоҳнинг исмини ёзсалар уларнинг сўзларининг сирти ҳам тавҳид ва шариатдир, аммо ичи нондаги захарли ўт уруғига ўхшайди.

Аллоҳнинг амрини Аллоҳга етишгандан сўра, ўрган. Ҳар бир қалб ҳам Аллоҳ амрини англайвермайди. Шоҳидинг ҳам баъзан тўғрисўз, баъзан ёлғончи бўлади. Гоҳ шаробдан, гоҳ айрондан маст бўладилар! Айрон ичган ҳам ўзини мастдек кўрсатиши мумкин. Шовқин кўтаради, кайфдек кўринади. У риёкор ишқдан маст бўлди деб саналиш учун намоз қилади. Кўринишга оид нарсалардан майдонга келган нарса бутунлай бошқадир. Аммо кўнгилда пинҳон бўлган нарсага аломатдир. Буларни фарқлашга қандай эришиш мумкин. Аллоҳ нури билан

қараса, кўрса, шундагина фарқлаши мумкин. Ё Раббий, дуомизни қабул қил, бизга фарқлаш икгидорини бер, ёлгон аломатни ростидан ажратайлик.

- Сабр-тоқат билан 7 рангда кўрувчи бу зохирий кўздан бошқа кўзга эга бўласан. У кўз билан бу ранглардан бошқа рангларни, тошлар ўрнига жавохирларни кўрасан.

- Ўз юзини кўришга қодир бўлганнинг нури халқнинг нуридан кўпдир. У ўлса ҳам нури боқийдир. Чунки фикри Аллоҳнинг фикридир. Ўз юзини кўз ўнгида очиқ-равшан тарзда кўрган нур биз билган нур эмасдир.

- Оқибатни кўриш нурининг нишонасидир, бу шаҳватга тушиш эса сенинг мазоринг. Юз турли ўйин кўриб, юз хил тажриба ўтказиб, оқибатни кўрган киши биттагина ўйин кўрганга ўхшамайди.

- Қандилга қарасанг йўқолдинг кетдинг. Чунки иккилик ва рақамга сиғиш қандилга хос. Аммо нурга қарадингми, иккиликдан ҳам, боши-ю охири бўлмаган жисм оламининг сонидан ҳам қутуласан.

- Тўсатдан узоқда, соҳилда 7 шам кўрдим. Улар томон югура бошладим. Шамлардан ҳар бирининг нури осмонга уриб турарди. Ҳайратга тушдим. Ҳайрат тўлқини ақлимдан ошди. “Булар қанақа шамлар? Одамлар қандай қилиб буларни кўрмайди, ойдан ойдинроқ шамлар тургани ҳолда бошқа шам излайдилар? Одамларнинг кўзларида қандай боғич бор-ки, буларни кўрмайди. Дарҳақиқат Аллоҳ тўғри йўлни истаганига кўрсатар экан”, дер эдим.

- Унинг раҳмат асарлари-ю раҳмат мевалари кўришиб турибди. Аммо унинг моҳиятини ундан бошқа ким англай олади? Камол васфларининг моҳиятлари фақат асар ва мисоллардагина билинади. Бундан бошқа тарзда кишилар била олмайдилар.

Агар унинг шакардек кўринишини истасанг уни

ошиқларнинг кўзи билан кўр! У гўзалга ўз кўзинг билан боқма, исталганни истаганларнинг кўзи билан кўр! Ўз кўзингни юм... кўзингнинг ўрнига унга ошиқ бўлганлардан қарзга олинган кўзн кўй... Ҳатто ундан қарзга кўз, фикр олгин-у унинг юзига, кўзига боқ!

- Сен бир ишни шахд билан бошлаб, шу ишга берилиб кетасан... ундаги айб ва нуқсон шу дамда сенга кўринмайди. Аллоҳ шу ишдаги камчиликни яширганидан сен жон-дилиг билан киришасан. Ҳароратли фикрларингнинг камчилиги ҳам сендан ниҳондир. Бу фикрдаги хатолик сенга маълум бўлганида ундан қочардинг... Жонинг “Кошки бу фикр билан менинг орамда Мағриб билан Машрик ўртасидагича масофа бўлса” дер! Ниҳоят ундан бешиб, пушаймон бўласан... бу ҳол олдинроқ юз берганида унга қараб югурармидинг?

- Икки юз билан олдинни, охирни кўр... ўзинга кел, иблисдек бир кўзли бўлма! "Бир кўзли" деб фақат маълум вазиятнигина кўрувчиларни айтамиз, ҳайвонлардек бошқа нарсадан хабарлари йўқ.

- Ким охирини ўйласа яхшидир, ишга жиддият билан қарайди экин экади, мўл ҳосил тўплайди. Чунки биладики, бу экин дунёси маҳшарга тайёрланиш, охиратда бу ерда экканини ўриш, тўплаш учун яратилгандир.

- Ишнинг охирини кўрган кўзлар нақадар бахгиёр. Улар тананинг бузилиб чиришини кўрадилар.

- Яхши одамнинг кўнглига ёмон фикр келдими, бу бежиз эмас, бунинг бир сабаби бор.

ФИКР

- Икки хил фикр бўлса, кучлироги афзал кўрилади. Аммо куёш кўриндими... унинг борлиги ва мунавварлигига шубҳа

бўлмайди. Шунда минган нарсаларингизни кўрасиз, англайсиз-ки, фақат оёқларингизга мингансиз... Ваҳима, фикр, туйғу ва тушунчаларни боланинг таёқ оти деб бил!

- Тахмин йиллаб ўз оёғи билан югурса ҳам бурнидан нарига ўта олмайди (турган жойида қолаверади).

- Илонлар, чаёнлар ичида бўлсанг ҳам Аллоҳ сени гўзал хаёллар билан овутса, илонлар, чаёнлар сенга дўст бўлади. Чунки ҳастнинг арзимас нарсаларни олтин қилган кимёдир.

- Эҳтиёткорлик деб шуни айтадилар: ёмон фикрдан қутулсан, ёмонликлардан қутулсан. Пайғамбар (с.а.в.): “Тадбир суи зандир” (ёмон гумондир), дедилар. Эй эзма, ҳар қадамни тузоқ деб бил.

ФИТРАТ

- Аллоҳ кимнинг руҳига маҳак қўйса, фақат угина ростни шубҳадан ажрата олади.

- Кўнгил сени кўнгил аҳлининг диёрига, тана эса сув ва лой зиндонига элтади.

- Бу ширин сув билан шўр сув ёнма-ёндир. Токи қиёматда сур чалингунга қадар бир-бирига қўшилмасдан туради.

- Баҳорнинг таъсирида тош гуллайдимиз? Тупроқ бўлки, ранго-ранг гулларни ундирасан.

- Буғдой экиб, арпа олганларни кўрдингми? Отдан хўтик тўраганини кўрганмисан ҳеч?

- Ҳунарлар ва феъл-атворлар қиёмат куни эгасига қайтади. Уйқудан кейин ҳам ҳунарлар ва феъл-атворлар елиб-югуриб соҳибларига қайтади.

- Йиллар давомида қалбларни вайрон қилиб, изтиробга солган тош бўлдинг; маълум муддат тупроқ бўлишни ҳам синаб кўр!

- Аллоҳ мушкни бежизга хушбўй қилиб яратмади. Ҳидни ҳис қилган учун яратди, ҳид билмаслар учун эмас.

- Оддий ўтлар икки ойда етилади. Аммо хушбўй атиргул бир йил деганда гулга киради.

- Аввало шуни билиб ол, бу турли одамларнинг жонлари ҳам ‘алиф’дан “йой”гача бўлган ҳарфлардек хилма-хилдир.

- Аслида баъзи руҳлар бундан олдин ҳам (дунёга келишдан олдин) айбли эди. Аммо она раҳмида бўлганлиги учун элга номаълум эди.

- Зоти пастлар насл-насаби бетайинларни рад этади, боқийлар боқийлардан сармаст. Дўзахийлар дўзах аҳлиниш эътиборини тортади. Нурга мансублар фақат нуронийларни тилайдилар.

- Тоза нарсалар покларга тегишлидир: кир нарсалар эса ифлосларга... ўзингга кел!

- Аттورнинг пештахтасига боқ. Ҳар нарсани ўз турининг ёнига кўяди. Уларни аралаштиради, ажиб бир манзара, ўзига хос гўзалликни яратади. Аммо маржумак шакарга кўшилиб қолса, битталаб айирадилар.

- Пештахталар синдирилди, яхши-ёмонни аралаштирдилар. Аллоҳ бу доналарни ажратиб, идишга солсинлар деб китоб берди, пайғамбарларни жўнатди.

- Ботилларни нима ром этади? Фақат ёлғон! Дангасаларга нима хуш ёқади? Танбаллик! Чунки ҳар жинс ўзига ўхшаганга тортади. Хўкиз қандай қилиб арслонга интилсин?

- Кўршапалак қуёшни кўра олмайди. “Кўраяпман” деса ҳам кўргани қуёш эмасдир.

- Подшоҳларнинг сени уриб-сўкиши йўлдан озганларнинг мақтовидан яхшироқдир. Подшоҳнинг калтагини егин-у пасткашларнинг болини ялама, шундай қилиб мард бўлганларнинг иқболи сабаб сен ҳам танги, жасур бўл.

- Фитратнинг устунлиги ҳаракат-у меҳнат билан эришилган

устунликдан яхши, албатта. Узинг айт-чи, Худонинг инояти яхшими ёки оқсоқ эшакнинг отга тақлидими?

Сен қандай буюкликка иштиёқманд бўлсанг, бир инсон, масалан, темирчиликка ихлосманд. Ҳар бир кишини бирор иш учун яратган, кўнглига шу ишга мойиллик солган. Кўнгилда майл бўлмаса кўл-оёқ қандай ҳаракатланади? Шамол бўлмаса хас-хашак қандай совурилсин? Ўзингда кўкка чиқишга майл сездингми, ҳумо куши каби давлат қанотини дарҳол ёз! Аммо ўзингда ер юзига майл кўрсанг, фарёд қил, йиғлаб инграшни асло қўймагин.

- Тақдирнинг ҳукмига норизо бўлиб, вайсама. Қуёнга қуённинг қулоғи ярашади. Тана аъзолари ва гавда бир-бирига мосдир. Табиат (феъл-атвор) ва жон тенгдир. Рухга муносиб бўлган ҳар васфни, шубҳа йўкки, ўрниўрнида, мос равишда жойлаштирган Аллоҳдир.

- Пайғамбарлар дедиларки: “Ҳа... Аллоҳ қутулишнинг имкони бўлмаган сифатларни ҳам яратган. Аммо ўткинчи сифатлар ҳам яратдики, уларни тарк этиш мумкиндир. Ҳамманинг нафратига дучор бўлган киши шундай сифатларни тарк этиб, табиатини ўзгартирса,

- барчанинг эътиборини қозонади, ҳамма ундан рози бўлади. Тошга “Олтин бўл!” дейиш бефойда, аммо мисга “Олтин бўл!” дейиш ўринли, мис олтинга айланиши мумкин. Қушга “Тупроқ бўл!” десанг. ожиздир, тупроқ бўла олмайди. Аммо тупроққа “Балчиқ бўл!” дейиш ўринли, тупроқ балчиқ бўлиши мумкин”.

- Дунёда ҳар бир нарса бошқа бир нарсани тартади: куфр кофирни, тўғрилиқ тўғри йўлга келтирганни! Қаҳрабо ҳам бор, оҳанграбо ҳам, сен темир бўлсанг ҳам, сомон бўлсанг ҳам, албатта, тузоққа тушасан! Темир бўлсанг оҳанграбо тартади, сомон парчаси бўлсанг, қаҳрабо томон кетасан! Яхши кишилар билан дўст бўлмаган ёмонларнинг ёнидан жой олади, уларга қўшни бўлади.

- Ҳазрат Исо ва Ҳазрат Идрис малаклар билан бир жинсдан эдилар, шунинг учун осмонга чиқдилар. Кофирлар шайтонлар билан бир жинсдан эдилар, жонлари шайтонларга шогирд бўлгандир.

- Тиканзорнинг озиғи оловдир, сархуш фикрларининг озиғи эса гул атри. Ўлакса, бизнинг назаримизда, ёмон, харом, аммо чўчка ва итга шакардир, ҳолвадир.

- Захарлар таъсир ўтказаверади, аммо панзахарлар дарҳол бу таъсирларни бартараф қилаверади.

- Атиргул бутоғи ҳар ерда гулдир. Шароб қаерда тайёрланса, қайнаб кўпирса шаробдир. Куёш ғарбдан бош кўтарса ҳам яна куёшдир, бошқа нарса эмас.

- У қурбон куни даҳшатли қиёматдир. Мўминларга байрам, ҳўкизларга ҳалок бўлиш куни.

- Жаброил билан жонларнинг қибласи Сидрадир. Қорнига кул бўлганларнинг қибласи дастурхон. Орифнинг қибласи висол нуридир, файласуф ақлнинг қибласи хаёл. Маъно қидирганларнинг қибласи сабрдир, суратга топинганларнинг қибласи тошдан ясалган сурат. Зоҳиднинг қибласи эҳсон соҳиби Аллоҳдир, таъмагирнинг қибласи олтин тўла тўрва. Ботин дунёсида яшаганларнинг қибласи лутф ва карам соҳиби Аллоҳдир, зоҳирга топинганларнинг қибласи аёл юзи.

ҲАЙРАТ

- Дин ишининг моҳияти, аслини англаш имконсиз. Унга фақат мафтун бўлинади. Аммо дин ишларида ҳайратга тушган, унга орқасини ўгирган, ундан хабарсиз мафтун эмас. Севикли хаёли билан банд, ўзлигини унутган мафтун.

- Илон овловчи қахрамон қишда илон қидириб юрганида баҳайбат ўлик аждарҳони кўриб қолди. Илон овловчи одамларни

хайратга солиш учун аждарҳони олиб кетди. Мана сизга одамларнинг билимсизлиги! Морбоз Бағдодга келди. “Бир илон овловчи аждарҳо келтирибди, камдан-кам учрайдиган ҳолат. Қандай овлабди экан?” деб юз минглаб аҳмоқлар тўпландилар, аҳмоқликларидан морбоз каби илонга (аждарҳо)га ем бўлдилар.

- Фикрларни ўчирадиган бир хайрат лозим. Хайрат фикрларни ҳам йўқ қилади, зикрларни ҳам!

ҲАСАД

- Сен “Мен фалончидан камманми, томим паст бўлаяптими”, деб ҳасад киласан, аммо ҳасаднинг ўзи ҳам бир нуқсон, бир айб. Ҳатто барча пасткаштликлардан ҳам баттарроқ! Шайтон ҳам паст бўлишдан ор қилди, буни уят деб ҳисоблади ва ўзини юзлаб ёмонликларга маҳкум этди. Ҳасадидан баландроқ бўлишни истади. Қайда дейсиз? Қонларга беланиб қолди.

- Абу Жаҳл Ҳазрат Муҳаммадга эргашишга уялди, ҳасадидан ўзини юқорироқ олишга, баландроқ кўрсатишга тиришди. Исми Абулҳаким эди, Абу Жаҳл бўлди. Қанча истеъдодли кишилар ҳасад сабабли бадном бўлдилар! Аллоҳ машаққат ва изтироблар билан ҳасадлар юзага чиқсин деб пайғамбарларни восита қилди. Чунки Аллоҳдан ҳеч ким орланмайди, Аллоҳга ҳеч ким ҳасад қилмайди. Аммо одамлар пайғамбарларни ҳам ўзларидек одам деб ҳисоблайдилар, шунинг учун унга ҳасад қиладилар. пайғамбарларнинг буюклиги кўрилгач, унга ҳеч ким ҳасад қилмайди, ҳамма эргашади.

- Юсуф акаларининг хийласи туфайли қудуққа тушди. Улар ҳасад туфайли Ҳазрат Юсуфни бўриларга бердилар. Ҳасаддан Миср Юсуфининг бошига нималар тушди? Ҳасад писиб ётган баҳайбат бўридир. Зоҳирий бўри Юсуфнинг атрофида айланмади. Аммо бу ҳасаднинг қилмишлари бўриларниқидан

ҳам ўтиб тушди! Бу ҳасад бўриси Ҳазрат Юсуфни жароҳатлади ва “Биз уни кийимларимизга қараб тургани қолдиргандик, бўри еб кетибди” деб ширин ёлғонлар билан узрхоҳлик қилди. Бундай ҳийла юз мингта бўрида ҳам йўқ. Ҳали, қараб тур, бу бўри қандай шармисор бўлади!

Ўзингга кел-да, сен ҳам юксакликка эриш, ўзгаларнинг муваффақиятларидан кайғуга ботма! Аллоҳдан бу ҳасаддан халос қилишни сўра, Аллоҳ сени жасаддан қутқарсин! Сенга ички бир машғуллик бахш этсин-ки, ундан бош кўтара олмагин! Аллоҳ бир қултум шаробга шундай хусусият берган-ки, одамни маст қилади, икки дунёдан-да қутқаради!

• Эй қарам соҳиби, сен уларни ҳасаддан қайтарки. ҳасад туфайли шайтоннинг ҳолига тушмасинлар. Одамлар ўткинчи мол ё жон дардида ҳасадда куядилар. Подшоҳларга қарасанг-чи. Ҳасад туфайли лашкар тортиб қондошларини ўлдирадилар. Бадкирдор ҳийлагарлар бир-бирининг жонига, қонига қасд қилдилар. Хусрав, Ширин ҳақидаги асарларни ўқи, у аҳмоқларнинг ҳасад туфайли нималар қилганларини кўр. Ошиқ ҳам йўқ бўлди, маъшук ҳам. Аслида улар ҳам, ишқ-у ҳаваслари ҳам ҳеч нарса эмас эди. Фақат пок Парвардигор йўқни йўққа ошиқ қилади, йўқликларни бирбирига тўқнаштириб, иш чиқаради. Кўнгли паришон ошиқнинг кўнглида ҳасад бош кўтаради. Бор бўлган йўқни турли қийинчиликларга маҳкум этади. Барчадан марҳаматли, меҳрибон аёллар борки, ҳасад туфайли бирбирларини ейдилар. Тошюрак эркакларни айтмайсанми, ҳасад сабабли не аҳволга тушадилар, қиёсла. Шариат. латиф афсун бўлмаганида ҳамма душманини бурда-бурда қилган бўлар эди. Шариат ёмонликни даф қилиш учун усул қўллайди, шайтонни далил шишасига қамайди.

ҲИРС

• Очкўзларнинг кўз косаси тўлмади. Садаф қаноатли бўлгани учун марварид билан тўлди.

• У раҳмат эшиги ҳирс туфайли тиланчиларга ёпилди. Ҳирсга берилган одам юзлаб ҳикояларни тинглайди-ю аммо очкўз қулоғига ҳеч ким қирмайди. Ҳирс туфайли оқибатни кўрмаслик ўз кўнглига, ўз ақлига қулишдир. Одамнинг юзини ортга буриши ҳирсдан. таъмадандир, тўғрига қараши тўғрилиқдан, илтижодандир.

• Ўсишга майли бўлган ўт барқ уради, кун сайин яшнайти! Аммо бошини ерга эгдими, кундан-кунга қичрайди, қурийти, йўқ бўлади! Рухинг юксалишга мойил бўлса, юксалаверсин, борадиган жойинг ҳам ўша ердир. Аксинча бўлса, бошингни эгдингни, ботдинг-кетдинг. Ҳақ “Мен ботганларни севмайман”, дейди.

• Кибр, ҳирс, шаҳватнинг ҳиди гапираётган пайтда пиёздек сасийди.

• Бир қуш девор устига қўнди, тузоқдаги донларни кўрди. Текислик томон талпинди, қўнгли ўша жойни тусаётган эди. Яна донларга қаради, ҳирси улар томон бошламоқда эди. Шу икки истак ўртасида қолди... ниҳоят ақли кетди, дон илинжида тузоққа тушди! Бошқа бир қуш эса иккиланиб ўтирмади, донларга сукланмади, сахрога учиб кетди. Хурсанд ҳолда, қанотларини кенг ёйиб учар эди. У қандай бахтиёр! Барча озод, эркинларнинг улуғи, раҳнамози бўлди. Уни ўзларига бош сайлаганлар ҳам нажот топдилар, хавфсизликка эришдилар. Чунки бу қушнинг қўнгли эҳтиёткорларнинг подшоҳи бўлди, макони гулгулзорга тўлди. У эҳтиётдан рози, эҳтиёти ундан мамнун... Сен ҳам шундай ҳолатга тушсанг, шундай йўл тут, бир ишга киришсанг шундай кириш. Неча маротаба ҳирс домига тушдинг, нафсингни тийдинг!

Кўмир сенинг ҳирсингдан оловга айланди, чўғ бўлди. Аммо

ҳирс ўтиши билан у кўмир қоп-қора ҳолга келади! Ўшанда кўмирнинг оловдек кўриниши ҳирс оловидан эди! Ҳирс сенинг ишингми, кучингни орттирган эди. Ҳирс кетгач ишинг қоп-қора бўлди-қолди. Ҳавас туфайли у тузоқ, дон кўринади, аслида у хом, аммо ҳирс шайтонининг акси уни чиройли кўрсатади. Ҳирсни дин ишлари ва хайрда қидир, шуларда очкўз бўл! Бу ишлар асли ажойиб, ҳирсинг ўтиб кетганидан кейин ҳам ажойиблигича қолади! Хайрнинг ўзи латиф ва гўзалдир, бошқа нарса таъсирида яхши кўринган эмас. Бу ишларда ҳирсинг таъсири ўтиб кетса ҳам, хайрнинг латофати, ёрқинлиги қолади. Ҳолбуки дунё ишидан ҳирсинг бўёғи кетдими, оловнинг ҳарорати ва ёлқини кетади, кўмири қолади. Болаларни ҳам ҳирс алдайди, завқланиб калтакни от қиладилар, этакларини йиғиб гўё отга минадилар! Фақат боладаги шу ёмон ҳирс ўтиши билан бошқа болаларга кулгиси қистайди. Пайғамбарларнинг фитратида ҳирс йўқ эди, шунинг учун доимо улар яйраб-яшнаб турар, ёруғлик тобора ортар эди. Бу масжиднинг фазилати. тош-тупроғидан эмас эди, бунёдкорида ҳирс йўқ эди, шундан.

- На уларнинг китоблари бошқаларнинг китобларига ўхшайди, на масжидлари бошқаларнинг масжидларига, на олди-сотдилари, мол-мулклари бошқаларникига...

- Уни англайдиган, юзага чиқарадиган фарқли қобилиятлари бор эди, аммо ҳирс ва таъма инсонни кўр ва кар қилади! Кўрларнинг кўрлиги раҳматдан узоқ эмас, уларга ачинади. Аммо ҳирс кўрлигига афв йўқдир! Подшоҳ чормих қилган одамга ачинади, аммо ҳасад чормихига тортилган одам кечирилмайди!

- Ҳирс хунукни чиройли кўрсатади. Йўлдаги офатлар ичида шаҳватдан баттари йўқдир.

- Ўзингга кел, ҳирсингни жиловла. Ҳирс ва таъма сени йўлдан урувчи душманлардир. Устасиз иш қилмоқчи бўлдинг. Билимсизлик туфайли жонингни хафвга қўйдинг.

- Ҳирс беҳудага сароб томон югуради. Ақл эса “Яхшилаб

қара, у сув эмас”, дейди. Ҳирс ғолиб келган, олтин жондек сеvimли эди. Бу вақтда ақлнинг овози эшитилмайдиган бўлган эди. Ҳирслари шовқини юз ҳисса ортганди. Ақлнинг тадбир ва огоҳлантиришлари энди ниҳон эди. Ҳолва ва қанд ҳирси болаларнинг қулоғини қар қилади, насиҳатларни эшитмайдилар. Аммо мушкул ҳолга тушишлари билан қулоқлари очилиб, ўгитларни эшита бошлайдилар.

- Ҳирс инсонни кўр, аҳмоқ қилади, онгсиз ҳолатга келтиради, ўлимни осонлаштиради.

- Ҳирс ва ҳавас инсонни ҳаракатга келтирдими, ўша заҳоти: “Эй фарёдими эшитувчи, мадад бер”, дейиш керак. Чунки бу фарёд Басра хароб бўлмасдан қилинган фарёддир. Балки шу мағлубият туфайли Басра кутулар. Эй йиғлаган, тепинган, менга Басра билан Мусул хароб бўлмасидан йиғла, тепин! Ўлимдан олдин фарёд қил, бошингга тупроқлар соч. Ўлимдан кейин эса йиғлама, чида. Мен фалокатга учрамасдан, ҳалок бўлмасдан олдин фарёд қил, фалокат тўфонидан сўнг эса йиғлашни бас қил. Шайтон йўлдан урмасдан “Ёсин” ўқиш керак. Карвон таланмасдан бурун туяни ур, йўл ошсин, эй сарбон!

ШАЙТОН

- Ким сени Ҳақдан, ҳақиқатдан совутса, билки, шайтон ўша одамнинг ичидадир. Терисининг остига яширинган. У сени гоҳ сайр қилиш, гоҳ дўкон очиб савдо қилиш, гоҳ илм ўрганиш, гоҳ оила куриб, бола-чақали бўлиш фикрига келтиради.

- Шайтон кимни қарам соҳибларидан ажратса, уни кимсасиз ҳолга солади, шу ҳолда ҳам бошини ейди, маҳв этади.

- Ана у душман бор-ку?! Сизнинг бобонгизга ҳам адоват туйди ва уни Илийиндан зиндонга ташлади. Кўнгил шатранжининг шоҳини ҳам мот этди ва жаннатдан чиқарди,

балоларга гирифтор килди. У ҳасадгўй бизнинг отаоналаримизнинг тож-тахтини ҳам шартга эгаллади.

- Шайтонлар ҳам шу ёмонликлари, шу кўполликлари билан сиримизни, фикримизни, юрар йўлимизни биладилар... Улар кўнглимизга яширин. ўғринча йўл топганлар... Уларнинг ўғриликлари сабабли бошимиз эгикдир.

- Шайтоннинг юзлаб афсунлари, макр-ҳийлалари бор. Аждарҳодек одам бўлса ҳам саватга жойлашади.

- Гуноҳ қилгач шайтонни лаънатлай бошлайсан. Чунки уни деб шу кўйга тушдинг. Шайтон билан фаришта ғайб пардаси ортида бу ёмонлик ва яхшиликни сенга кўрсатади. Аммо кўз ўнгингдан ғайб пардаси олиниши билан сени яхшилик ёки ёмонликка ундаганларнинг юзларини кўрасан. Уларнинг гап-сўзларидан яширинча сўз айтганлар шулар эканини англайсан. Шайтон: “Эй табиат ва тана асири, мен буни сенга кўрсатдим. лекин мажбур қилганим йўк-ку!” дейди.

ШАҲВАТ

- Шунин билгинки, бу олов шаҳват оловидир, ҳақиқий гуноҳ, айб шундадир. Табиатда оловни сув ўчиради. Аммо шаҳват олови қиёматгача ўчмайди. Шаҳват оловини сув пасайтира олмайди. Чунки азоб ва алами жихатидан дўзах табиатлидир. Шаҳват ўтига қандай чора бор? Нурунгиш кофирларнинг оловини ўчирди. Бу оловни нима ўчиради? Аллоҳ нури. Бу хусусда Иброҳимнинг нуруни ўзинга уста қил. Токи жисминг Намруд каби нафс оловидан қутулсин!

- Шаҳват ўти ёниб-ёниб камаяди, ниҳоят йўқолади. Оловга ўтин ташлангач қандай ўчсин? Аммо ўтин ташламасан! ўчади. Чунки бу чекиниш оловга сув сепеди. Юзига қалбларнинг

харомдан чекинишидан қизиллик сурган кишининг гўзал юзи оловдан қорайиши мумкинми?

- Шаҳватга қул бўлган киши Аллоҳ хузурида қулдан, бандидан баттарроқдир. Чунки қул бир оғиз сўз билан озод бўлади. Шаҳватга қул бўлган эса тотли тирилади-ю аччиқ ўлади. Шаҳват қули Аллоҳнинг раҳмати, лутф ва неъматидан бўлмагунча қулликдан қутула олмайди.

- Кибр ва адоватнинг ибтидосидан шаҳватдир. Шаҳватнинг кучайиши эса кўникма туфайлидир.

- Жўмардлик шаҳватни, лаззатни тарк этишдир. Шаҳват оқибатида йиқилган турмайди.

- Бу тан олами шаҳватдан қутулган кишидан бошқасини доимо адаштириб келган, адаштираверади.

- Шаҳват илонини бошдан ўлдир. Акс ҳолда у тезда аждарҳога айланади. Уни мардларча курашга чорла, мардларча олиш... Аллоҳ бунинг эвазига висолни насиб қилсин!

- Билиб қўй-ки, шаҳват шароб ва афюн каби ақлга пардадир. Ақллилар булардан ҳайратга тушадилар.

- Кўз зиносидан роҳатланасан, аммо ўз ёнингдан узиб олган этни қабоб қилиб емаяпсанми? Бу узоқдан қараш ўқ ва захар қабидир... тобора муҳаббатинг ортади, сабринг камаю боради! Ҳатто бу охирад мулки шундай мустақил тузоқдир-ки, катта-катта қушларни овлайсан!

- Шаҳват истаги кўнгилини кўр ва қар қилдимиз, эшакни ҳам Юсуф каби нурдан яралган олов парчаси қилиб кўрсатади. Оловдан маст бўлган нечалар бор-ки, олов излайдилар, ўзларини мутлоқ нур санайдилар. Ҳирс хунукни соҳибжамол қилиб кўрсатади. Йўлдаги офатлар ичида шаҳватдан баттари йўқ. Шаҳват юз минглаб яхши отларни ёмонга чиқаргандир. Юз минглаб ақлли, мулоҳазали кишиларни паришон этган. Эшакни мисрлик Юсуф каби чиройли қилиб кўрсатгач, Юсуфни қандай кўрсатади? Ифлосликни ҳам афсун билан бол қилиб

кўрсатмоқда, болни қандай килиб кўрсатар экан? Ўйлаб кўр!

- Шаҳват ейишдандир. камроқ е. Ёки бир аёлни никоҳингга ол-да, ёмонликлардан қоч. Еб-ичдингми, шаҳват сени ҳаромга етаклайди. Кўлга тушганни сарфлаш керак. Шу ҳолда никоҳ “Ла ҳавла”ни ўқишга ўхшайди. Ўқи, яъни бир аёлни никоҳла, токи шаҳват сени балоларга гирифтор қилмасин.

- Чеккан заҳматинг қилган гуноҳинг оқибати, натижасидир. Сенга тушган мушт шаҳват туфайлидир. Ибрат олмасанг ўша гуноҳни билмасанг, ҳеч бўлмаса, йиғлаб-сиқтаб авф тила.

- Шаҳватга мансуб нафс Ҳақдан узокдир, кўрдир, кардир.

ШОШҚАЛОҚЛИК

- Бир киши пайғамбарга шикоят қилди: “Мен савдо қилганда доим алданиб қоламан, бирор нарса сотувчи ёки олувчи кишининг ҳийласи сеҳр-жодудек менинг йўлимни тўсади”.

Пайғамбаримиз (с.а.в.) шундай маслаҳат бердилар: “Олди-бердида алданиб қолишдан кўрқсанг, оладиган нарсангни уч кунда воз кечиш шарти билан ол. Шубҳа йўқки, шошилмай иш қилиш Раҳмондандир. Шошилишинг эса малъун шайтондан”.

Аллоҳ ҳам ер-у кўкни аста-секин, олти кунда яратди. Агар у истаса “Кун” дейиши билан ер-у кўк яралиши тайин эди. Аллоҳ бунга қодир эди. Истаган ишингни шошилмасдан, лекин дуруст бир шаклда қилишинг лозим. Бундай маромда иш тутиш сенинг шуни ўрганишинг, англашинг учундир... Шошилмай иш юритган инсон иқболга, давлатга эришади. Шошилмаслик тухумга, давлат эса қушларга ўхшайди. Эй, қайсар одам! Ҳеч замонда қуш тухумга ўхшайдими? Лекин у тухумдан пайдо бўлади-ку.

- Ҳилолда камчилик йўқ, ундаги шаклий нуқсон тўлин ой

ҳолига келиш, камол топишдир. Тунлари тунга шошилмаслик ҳақида ўғит беради. Изтиробларнинг, қийинчиликларнинг аста-секин бартараф этилишини ўргатади.

- Нега бола тўққиз ойда туғилади? Чунки подшоҳларнинг одати ҳар бир нарсани аста-секин амалга оширишдир.

- Нега Одам Атонинг яратилиши қирк кун давом этди, нега тупроқ секинлик билан инсон ҳолига келтирилди?

- Аллоҳ сендек шошма-шошар эмас, эй хом сут эмган банда...

ЯХШИЛИК ВА ЁМОНЛИК

- Уларнинг инкордан мақсадлари динни камситиш, ерга уриш эди, аммо бу камситиш пайғамбарларнинг улуғлигини исботлашга хизмат қилди!

- Ёмонларнинг инкори бўлмаганида мўъжизаларнинг юзага келишига зарурат бўлармиди? Намозда ҳам яширин бўлмаган лутфу карамни, намозда ҳам бўлмаган у муҳокамани гуноҳга бергандир. Инкор қилувчилар ишончли, улуғ кишиларни хўрлашни ният ва касб қилдилар. Аммо бу камситиш улуғлик, юксакликнинг ўзгинаси бўлди, мўъжизаларнинг юзага келишига сабаб бўлди. Инкор этувчи душман тўғрининг исботини талаб қилмаганида қози далил келтиришга ўтармиди? Ҳазрат Мусонинг мўъжизасини бузиш, йўққа чиқариш учун яхши-ёмон сеҳрғарафсунчиларни келтирди. Шу тарзда асо мўъжизасини расво қилиш, кўнгиллардаги эътибор, ишончни таг-туғи билан йўқ қилмоқчи бўлди. Ҳолбуки бу хийла Мусо мўъжизасинини юзага чиқишига йўл очди, асонинг эътиборини яна бир қатла оширди. Мусо ва унинг қавмини йўқ қилиш учун Нил бўйига қадар лашкар тизди. Не-не кўшинлар ўлимларига рози бўладилар, аммо ёруғликка чиқиб, ғалабага эришадилар.

Каъбани вайрон этиш, тирикни ўлик каби ерга йиқитиш учун Абраҳа филлар билан келди. Каъбани харобага айлантириш, ҳаммани у ердан ҳайдашни хоҳлади. Унинг бу жанги Каъбанинг юксалишига, Аллоҳ уйининг янада шарафланишига сабаб бўлди. Маккаликларнинг буюклиги бир эди, юз бўлди. Қиёматга қадар бу буюклик давом этади. Абраҳа ҳам, унинг каъбаси ҳам ернинг тагига кирди. Бунга нима сабаб бўлди? Қазо ва қадарнинг иноятлари.